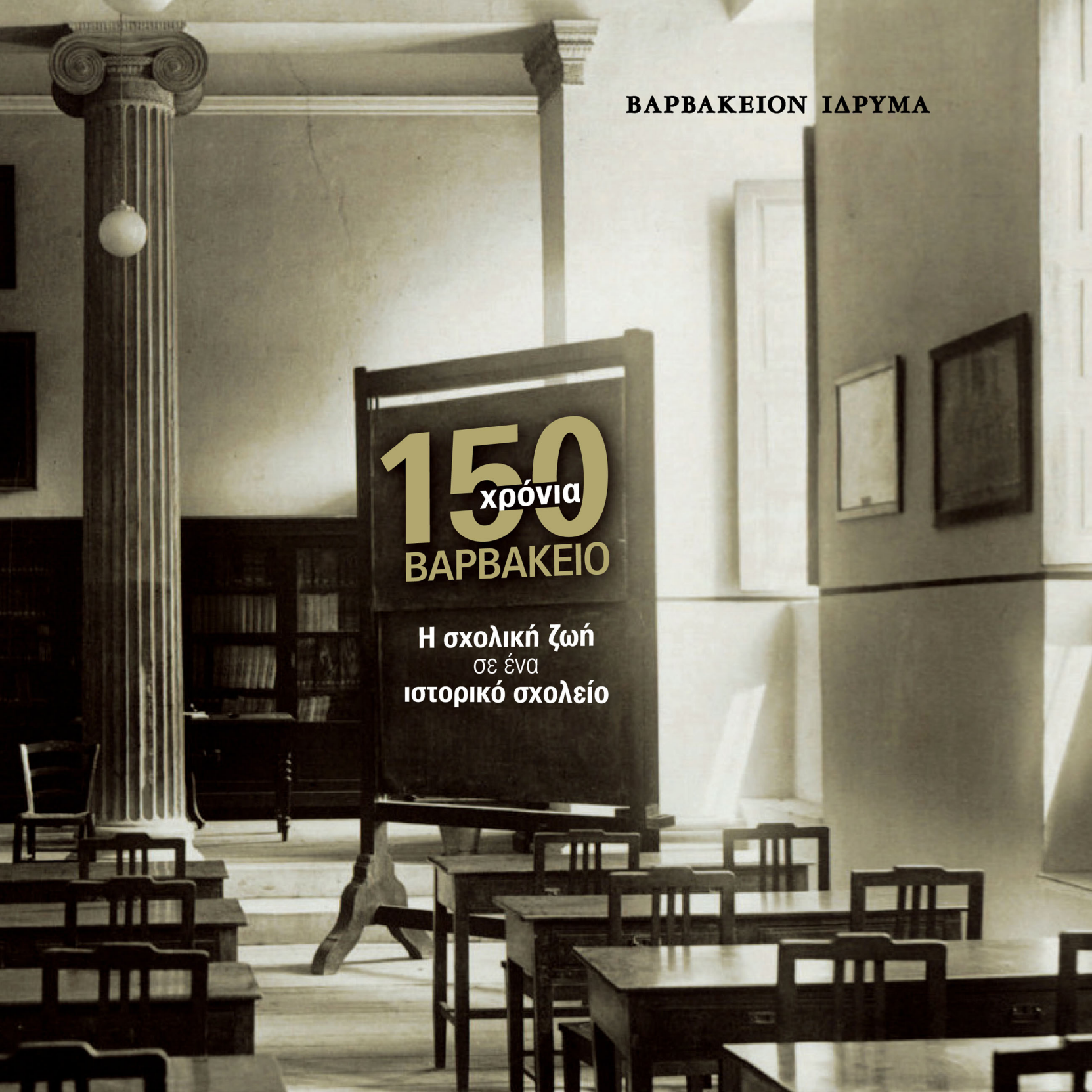

ΒΑΡΒΑΚΕΙΟΝ ΙΔΡΥΜΑ

150 χρόνια ΒΑΡΒΑΚΕΙΟ

Η σχολική ζωή σε ένα ιστορικό σχολείο

150 Χρόνια Βαρβάκειο Η σχολική ζωή σε ένα ιστορικό σχολείο

Επιμέλεια Λευκώματος
Έλενα Γκίκα, Μαίρη Μπελογιάννη

Συντονισμός Έκδοσης | Διεύθυνση Δημιουργικού | Επεξεργασία Εικόνων
Αρίσταρχος Παπαδανιήλ

Καλλιτεχνική Διεύθυνση | Δημιουργικός Σχεδιασμός
Αγγελική Μιχαλοπούλου-Καρρά

Εκτύπωση | Βιβλιοδεσία
Α. ΑΝΔΡΕΟΥ Α.Ε.

Συντονισμός Εκτέλεσης Παραγωγής
Πάνος Παπαδανιήλ

Εκτέλεση Παραγωγής
SYLLIPSIS Ltd.
www.syllipsis.com.gr

Έκδοση
ΒΑΡΒΑΚΕΙΟΝ ΙΔΡΥΜΑ

ISBN 978-618-81000-0-8

Αθήνα, Νοέμβριος 2013, Α' έκδοση

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται από τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται άνευ γραπτής άδειας του εκδότη η κατά οιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου. Τα δικαιώματα των εικόνων που αναπαράγονται στο παρόν πεύκωμα ανήκουν στους δημιουργούς ή/και στους εκδότες τους. Η αναπαραγωγή τους στην παρούσα έκδοση ανταποκρίνεται στις ανάγκες της έρευνας.

© ΒΑΡΒΑΚΕΙΟΝ ΙΔΡΥΜΑ Ν.Π.Δ.Δ.
Ιπποκράτους 2, Αθήνα Τ.Κ. 106 79
T: 210 3632233 | **F:** 210 3618509
E: varva@otenet.gr | **S:** www.varvakeionidryma.gr

Φωτογραφία εξωφύλλου:
Αίθουσα διδασκαλίας της Βαρβακείου Σχολής στο κτήριο της οδού Αθηνάς (φωτογράφος Ιωάννης Γεωργαλάς, φωτογραφικό αρχείο ΕΛΙΑ-ΜΙΕΤ)

150 χρόνια ΒΑΡΒΑΚΕΙΟ

Η σχολική ζωή σε ένα ιστορικό σχολείο

Επιμέλεια: Έλενα Γκίκα, Μαίρη Μπελογιάννη

ΒΑΡΒΑΚΕΙΟΝ ΙΔΡΥΜΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περιεχόμενα 05
...150 χρόνια μετά 07
Χαιρετισμοί 10

ΜΕΡΟΣ Α'

Εισηγήσεις

1 Έλενα Γκίκα **150 χρόνια Βαρβάκειο. Γιατί;** 15
2 Σόνια Γελαδάκη **Ανιχνεύοντας τον εκπαιδευτικό ιστό της Αθήνας, συναντάμε το Βαρβάκειο. Από τον 19ο στον 21ο αιώνα** 21
3 Δημήτρης-Κλεομένης Ζερβός **150 χρόνια Βαρβάκειο. Ένα σχολικό κτήριο που να εμπνέει** 35
4 Μαίρη Μηλογιάννη **«...προς διηνεκή εκπαίδευσιν της νεολαίας». Διδακτικές και πολιτιστικές αναζητήσεις στο Βαρβάκειο** 43
5 Λεωνίδας Μάντζος **Μια ματιά στο παρελθόν, ένα όραμα για το μέλλον** 53

Φωτογραφικά Στιγμιότυπα από την εκδήλωση 59

ΜΕΡΟΣ Β'

Η σχολική ζωή σε ένα ιστορικό σχολείο. Αποτελέσματα έρευνας. Ελένη Ευστρατίου, Ηλιέτα Καπάνταη, Ηλίας Καπαταώρης, Χαράλαμπος Καραπαπάς, Παναγιώτης Κουρκούνης, Μαρία Κουτραφούρη, Ιάκωβος Κυριάκος 63

Ο Σχολικός Χώρος 73
Οι Καθηγητές 86
Οι Μαθητές 99
Διαπρεπείς Απόφοιτοι του Βαρβακείου 103
Αξίες και Πρότυπα 109

Παράρτημα 111
1 **Βαρβακειόπαιδες** που συνέβαλαν στην ιστορική έρευνα 112
2 **Διευθυντές Βαρβακείου** 116
3 **Συμπληρωματικός κατάλογος εικόνων** 119
4 **Πηγές**

Βιβλιογραφία

150 χρόνια ΒΑΡΒΑΚΕΙΟ

Πρόγραμμα & Πρόσκληση της εκδήλωσης

...150 χρόνια μετά

Κρατάτε στα χέρια σας το λεύκωμα της επετειακής εκδήλωσης που έγινε στις 18 Δεκεμβρίου 2010 στη μεγάλη αίθουσα τελετών του Πανεπιστημίου Αθηνών για τη συμπλήρωση των 150 χρόνων λειτουργίας του Βαρβακείου, του σχολείου που οραματίσθηκε ο εθνικός ευεργέτης Ιωάννης Βαρβάκης «προς διηνεκή εκπαίδευσιν της νεολαίας».
Οι επέτειοι αποτελούν πάντα μια αφορμή για να αναστοχαστούμε το παρελθόν, να διδαχτούμε από τα λάθη και να εμπνευστούμε από τις επιτυχίες.
Σε μια ιδιαίτερα κρίσιμη στιγμή για τα εκπαιδευτικά ζητήματα, η ιστορία του Βαρβακείου έρχεται σαν βάλσαμο στις καρδιές δασκάλων και μαθητών. Η επιτυχημένη εκπαιδευτική πορεία του, τα περισσότερα χρόνια της λειτουργίας του, και οι λαμπροί του απόφοιτοι που με αγάπη, σεβασμό και ευγνωμοσύνη επιστρέφουν μέσα από τις αναμνήσεις τους κοντά του, εκτός από νοσταλγία δίνουν και δύναμη για τη χάραξη της πορείας του σχολείου στο μέλλον.

Στο πρώτο μέρος του λευκώματος παρουσιάζονται, με τη σειρά που εκφωνήθηκαν στην εκδήλωση, οι εισηγήσεις της καθηγήτριας κ. Έλενας Γκίκα, της διευθύντριας του Γυμνασίου κ. Σόνιας Γελαδάκη, του καθηγητή κ. Δημήτρη-Κλεομένη Ζερβού, της καθηγήτριας κ. Μαίρης Μπελογιάννη και του διευθυντή του Λυκείου κ. Λεωνίδα Μάντζου, πάνω σε θέματα που αφορούν τις σκέψεις, τους προβληματισμούς, την έρευνά τους καθώς και τα οράματά τους, κυρίως για το σχολείο μας αλλά και για την εκπαίδευση γενικότερα.
Η κ. Έλενα Γκίκα, καθηγήτρια φιλόλογος του Βαρβακείου Προτύπου Πειραματικού Γυμνασίου, στην εισήγησή της με θέμα ***«150 χρόνια Βαρβάκειο. Γιατί;»*** σηματοδοτεί και νοηματοδοτεί το περιεχόμενο της εκδήλωσης για την επέτειο των 150 χρόνων από την ανέγερση του πρώτου κτηρίου του Βαρβακείου. Η επέτειος τιμάται με την παρουσίαση της ιστορικής έρευνας την οποία πραγματοποίησαν μαθητές του σχολείου με θέμα ***«Η σχολική ζωή σε ένα ιστορικό σχολείο»***.

Επισημαίνεται ότι η έρευνα δεν είναι μόνο μια ευκαιρία για τους μαθητές να γνωρίσουν την ιστορία του σχολείου τους αλλά και μια αφορμή για παιδαγωγικό προβληματισμό και ένα κάλεσμα για συστράτευση των δυνάμεων της Βαρβακείου Σχολής, των μαθητών, των καθηγητών, των γονέων και των αποφοίτων για τη διαμόρφωση και την υλοποίηση του οράματος της παιδείας που επιθυμούμε για τον τόπο μας.

Η κ. Σόνια Γελαδάκη, διευθύντρια σήμερα του Προτύπου Πειραματικού Γυμνασίου των Αναβρύτων, στην εισήγησή της με θέμα ***«Ανιχνεύοντας τον εκπαιδευτικό ιστό της Αθήνας, συναντάμε το Βαρβάκειο»*** ξεδιπλώνει τα γεγονότα-σταθμούς στην ιστορία της εκπαίδευσης του 19ου και του 20ου αιώνα και φωτίζει τις στιγμές στις οποίες το Βαρβάκειο έπαιξε σημαντικό ρόλο στις εκπαιδευτικές εξελίξεις.

Ο κ. Δημήτρης-Κλεομένης Ζερβός, σήμερα καθηγητής Καλλιτεχνικών του Α' Γυμνασίου Βύρωνα, στην εισήγησή του με θέμα ***«Ένα σχολικό κτήριο που να εμπνέει»*** επισημαίνει τον παιδαγωγικό ρόλο της αισθητικής των σχολικών κτηρίων κάνοντας μια ιστορική αναδρομή στη δομή, τη λειτουργικότητα αλλά και την αισθητική των κτηρίων που στέγασαν το Βαρβάκειο. Στην εισήγησή του παρουσιάζει, επίσης, τα σχόλια των μαθητών από την έρευνα που υλοποίησε σχετικά με τα σχολικά κτήρια καθώς και τα έργα μαθητών της Γ' Γυμνασίου με θέμα ***«Η πρόσοψη του Νέου Βαρβακείου».***

Η κ. Μαίρη Μπελογιάννη, καθηγήτρια φιλόλογος του Βαρβακείου Προτύπου Πειραματικού Γυμνασίου, στην εισήγησή της με θέμα ***«"...προς διηνεκή εκπαίδευσιν της νεολαίας". Διδακτικές και πολιτιστικές αναζητήσεις»*** παρουσιάζει τις διδακτικές μεθόδους που ακολουθήθηκαν στο Βαρβάκειο επισημαίνοντας το πρωτοπόρο πνεύμα που χαρακτήριζε τις διδακτικές προσεγγίσεις των εμπνευσμένων και άριστα καταρτισμένων καθηγητών ήδη από τη δεκαετία του 1930, προσεγγίσεις οι οποίες θα υιοθετηθούν ευρέως από το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας πολλές δεκαετίες αργότερα. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται στην ώθηση που δίνεται στη δημιουργική και καλλιτεχνική έκφραση των μαθητών, με αναφορά στις εκδηλώσεις που διοργανώθηκαν, ορισμένες εκ των οποίων απέσπασαν και διακρίσεις σε διεθνείς διαγωνισμούς, και στα έντυπα περιοδικά του σχολείου.

Ο κ. Λεωνίδας Μάντζος, διευθυντής του Προτύπου Πειραματικού Λυκείου της Βαρβακείου Σχολής, στην εισήγησή του με θέμα ***«Μια ματιά στο παρελθόν, ένα όραμα για το μέλλον»*** διατυπώνει έναν προβληματισμό για τη διαμόρφωση της εκπαιδευτικής μορφής του Βαρβακείου στο μέλλον. Ο προβληματισμός αυτός πηγάζει από μια ιστορική αναδρομή των παιδαγωγικών αρχών που χαρακτήριζαν το Βαρβάκειο από την ίδρυσή του, σε σχέση όμως με τις εκάστοτε οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες της εποχής. Η προσέγγιση αυτή ακολουθείται και στις προτάσεις του για το παιδαγωγικό πλαίσιο της λειτουργίας του σχολείου στην παρούσα ιστορική συγκυρία.

Το πρώτο μέρος κλείνει με **φωτογραφικό υλικό** από την επετειακή εκδήλωση.

Στο δεύτερο μέρος του λευκώματος παρουσιάζεται η **ιστορική έρευνα των δεκαετιών από το 1930 έως το 2000** που υποστηρίζεται με τις αυθεντικές μαρτυρίες αποφοίτων, οι οποίες έχουν τοποθετηθεί εντός διακριτού πλαισίου. Η έρευνα αυτή έχει την ιδιαιτερότητα ότι εκπονήθηκε από τους μαθητές του σημερινού Βαρβακείου, την Ελένη Ευστρατίου, την Ηλιέτα Καπάνταη, τη Μαρία Κουτραφούρη, τον Ηλία Καπατσώρη, τον Χαράλαμπο Καραπαπά, τον Πάνο Κουρκούνη και τον Ιάκωβο Κυριάκο, σε μια προσπάθεια να δημιουργηθεί μια γέφυρα ανάμεσα στο παρελθόν, το παρόν και το μέλλον του σχολείου μας.

Στο τρίτο μέρος του λευκώματος παρουσιάζονται, το **αρχείο των αποφοίτων**, οι οποίοι είχαν την καλοσύνη να μοιραστούν με τους μαθητές της έρευνας και με εμάς τις αναμνήσεις τους και να προσφέρουν πρωτογενές υλικό το οποίο αξιοποιήθηκε για τις ανάγκες της έρευνας και κατατέθηκε ως αρχειακό υλικό στο σχολείο, ο **κατάλογος των διευθυντών του Βαρβακείου** από το 1886 έως σήμερα, ο **συμπληρωματικός κατάλογος για τις εικόνες** του κειμένου που δεν έχουν επεξηγηματικό κείμενο και οι **πηγές**.

Το λεύκωμα αυτό δεν θα μπορούσε να υλοποιηθεί χωρίς τη χορηγία του Βαρβακείου Ιδρύματος, το οποίο στηρίζει το όραμα παιδείας του ευεργέτη Ιωάννη Βαρβάκη. Από τη θέση αυτή ευχαριστούμε θερμά την πρόεδρο κ. Λη Λυκούδη, τον αντιπρόεδρο κ. Λεωνίδα Μάντζο, την ταμία κ. Παναγιώτα Χατζηπαντελή και τα μέλη, τις κυρίες Ελένη Τσαλουχίδου και Λέτα Φουντά και τους κυρίους Δημήτρη Σύριο και Μάριο Μπαχά.

Θερμά ευχαριστούμε, επίσης, τον πρύτανη του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Θεοδόση Πελεγρίνη για την παραχώρηση της θαυμάσιας αίθουσας τελετών του Πανεπιστημίου Αθηνών, την οργανωτική επιτροπή της επετειακής εκδήλωσης που την αποτελούσαν οι κ.κ. Φιλοθέη Αντωνάκη, Διονύσης Βούλγαρης, Έλενα Γκίκα, Δημήτρης-Κλεομένης Ζερβός, Λη Λυκούδη, Μαίρη Μπελογιάννη και Γιούλα Ρουμπέα, το Σύλλογο Αποφοίτων, ιδιαιτέρως τον απόφοιτο, πρώην πρύτανη του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, καθηγητή Μιχάλη Σταθόπουλο, συνοδοιπόρο μας στην αναζήτηση της αίθουσας υποδοχής της επετειακής εκδήλωσης, την υπεύθυνη επιμελήτρια συλλογών του ΕΙΜ κ. Νατάσα Καστρίτη για την ευγενική παραχώρηση εικόνων, τις κυρίες Βασιλική Χατζηγεωργίου και Ματθίλδη Πυρλή, υπεύθυνη και επιμελήτρια αντίστοιχα του φωτογραφικού αρχείου του ΕΛΙΑ-ΜΙΕΤ για τη συνεργασία, τον απόφοιτο Κώστα Βούλγαρη για τις διευκολύνσεις που παρείχε στην έρευνά μας, τον απόφοιτο κ. Τάσο Σάκκουλη για τη φωτογραφική κάλυψη της επετειακής εκδήλωσης, τους απόφοιτους Αγγελική Μιχαλοπούλου, Αρίσταρχο Παπαδανιήλ και Πάνο Παπαδανιήλ για την καλλιτεχνική επιμέλεια του λευκώματος και τέλος, τους διευθυντές και συναδέλφους, πρώην και νυν, τους γονείς και τους μαθητές μας που τίμησαν με την παρουσία τους την εκδήλωση.

Επιμέλεια του επετειακού λευκώματος
Έλενα Γκίκα, Μαίρη Μπελογιάννη

Χαιρετισμοί για τα 150 χρόνια από την ίδρυση **της Βαρβακείου Σχολής**

Κύριε Διευθυντά και κυρία Διευθύντρια της Βαρβακείου Σχολής,
κύριε Πρόεδρε του Συλλόγου Αποφοίτων,
κυρίες και κύριοι, αγαπητοί μαθητές και μαθήτριες,

Πριν από 186 χρόνια (1824) ο Ιωάννης Βαρβάκης άφησε 300.000 ρούβλια για να δημιουργηθεί «εν κεντρικόν εθνικόν σχολείον» προκειμένου «να ανακαλεσθώσιν αι τέχναι και αι επιστήμαι εις την Ελλάδα». Τριάντα έξι χρόνια από τη δωρεά του, συγκεκριμένα το 1860, η επιθυμία του πραγματοποιήθηκε. Ένα κτήριο κόσμημα υψώθηκε στο τετράγωνο που ορίζουν οι οδοί Αθηνάς, Αρμοδίου, Αριστογείτονος και Σωκράτους για να στεγάσει το Βαρβάκειο, το σχολείο που ο Εθνικός μας Ευεργέτης ονειρεύτηκε. Σχεδόν έναν αιώνα αργότερα, το 1953, ιδρύθηκε το Βαρβάκειο Ίδρυμα. Αποτελεί Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου που διαχειρίζεται το κληροδότημα του Ιωάννη Βαρβάκη κι έχει ως σκοπό του την ίδρυση και τη συντήρηση σχολείων καθώς και τη χορήγηση υποτροφιών. Το Βαρβάκειο Ίδρυμα βρίσκεται πάντοτε δίπλα στο σχολείο ως χορηγός και συμπαραστάτης. Συγκεντρωθήκαμε εδώ σήμερα με αφορμή την εκδήλωση για τα 150 χρόνια λειτουργίας του Βαρβακείου. Ενός σχολείου που συνδέθηκε με τη μετεκπαίδευση των καθηγητών, την αριστεία των μαθητών αλλά και με τους κοινωνικούς αγώνες, με το κοινωνικό και πολιτιστικό γίγνεσθαι. Από το σχολείο αυτό αποφοίτησαν μαθητές που διακρίθηκαν στον χώρο της πολιτικής, της επιστήμης και της τέχνης. Κάποτε υπήρξε ένα όραμα, το όραμα έγινε πράξη, η πράξη διήρκεσε μέσα από αντίξοες συνθήκες, μέσα από καταστροφές και στεγαστικά προβλήματα, που θα ακούσουμε σήμερα καθώς θα ξετυλίγονται οι σελίδες της ιστορίας του σχολείου μας. Παρ' όλα αυτά, το Βαρβάκειο εξακολουθεί να είναι και όραμα και πράξη. Εκατόν πενήντα χρόνια Βαρβάκειο, εκατόν πενήντα χρόνια παρουσίας του σχολείου μας στην υπηρεσία της δημόσιας εκπαίδευσης.

Εκ μέρους του Δ.Σ. του Βαρβακείου Ιδρύματος,
η Πρόεδρος
Λη Λυκούδη

Κυρίες και κύριοι, αγαπητοί μαθητές, αγαπητές μαθήτριες,

Πέρασαν 150 χρόνια από την ίδρυση της ιστορικής Βαρβακείου Σχολής. Πέρασαν, όμως, και 50 χρόνια από τότε που εγώ αποφοίτησα και είμαι ακόμα δεμένος με το όνομά της, με τη φήμη της, με την οικογένεια του Βαρβακείου γενικότερα. Γιατί δεν πέρασε χρόνος που να μη συναντηθώ στη δουλειά, στις κοινωνικές μου επαφές, παντού, με απόφοιτους του σχολείου μας. Ανθρώπους πάντοτε καταξιωμένους, σε όποιο μετερίζι και αν στάθηκαν. Με χαρά και συγκίνηση επισκέπτομαι, ακόμη και σήμερα, τους χώρους του σχολείου μας, μιλάω με τους αγαπητούς καθηγητές και τις καθηγήτριές σας, μιλάω με σας τους ίδιους και αισθάνομαι σε «οικείο» περιβάλλον, δηλαδή, σαν στο σπίτι μου! Αυτή είναι η οικογένειά μας! Η οικογένεια του Βαρβακείου, στην οποία ανήκουμε όλοι μας, πρώτα απ' όλους εσείς, οι μαθητές και οι μαθήτριες, μαζί με τους γονείς σας, οι καθηγητές και οι καθηγήτριες σας, το Βαρβάκειο Ίδρυμα με τη βοήθεια που δίνει στο σχολείο μας. Και τέλος, εμείς, οι απόφοιτοι, με τους οποίους θα συνδέεστε μια ζωή. Ποιο άλλο σχολείο διαθέτει τέτοια μεγάλη οικογένεια; Είσθε, είμαστε, όλοι τυχεροί γι' αυτό. Θα το συνειδητοποιήσετε κι εσείς, κυρίως μετά την αποφοίτησή σας. Μέχρι τότε, καλές σπουδές, καλά μυαλά και καλή τύχη!

Μάριος Μπαχάς
Πρόεδρος Συλλόγου Αποφοίτων Βαρβακείου Σχολής

Αγαπητοί συμμαθητές, καθηγητές, γονείς, κυρίες και κύριοι,

Το παρελθόν οικοδομεί το μέλλον και η ιστορία διδάσκει. Το Βαρβάκειο, ένα πρότυπο ιστορικό σχολείο, γαλούχησε γενιές, έδωσε πολλαπλά κοινωνικά οφέλη, ανέδειξε εξέχοντες επιστήμονες, καλλιτέχνες, συγγραφείς, μα πάνω από όλα ανθρώπους. Στους δύσκολους καιρούς που ζούμε είθε ο Βαρβάκης και το Βαρβάκειο ως πρότυπο σχολείο να αποτελούν το φωτεινό παράδειγμα για τις γενιές που ακολουθούν, όχι μόνο για την αναβάθμιση της γνώσης αλλά και για την απόκτηση του ήθους και του έθους της προσφοράς.

Αλεξάνδρα Αργυροπούλου
Αντιπρόεδρος Συλλόγου Αποφοίτων Βαρβακείου Σχολής

Αγαπητή κυρία Πρόεδρε του Βαρβακείου Ιδρύματος,
κύριε Λυκειάρχα, κυρία Γυμνασιάρχη,
αγαπητοί γονείς και κηδεμόνες, αγαπητά μας παιδιά,

Ο Ιωάννης Βαρβάκης τόλμησε και καινοτόμησε στην εποχή του. Έτσι απέκτησε την περιουσία με την οποία, μεταξύ άλλων, κατάφερε να κληροδοτήσει στο έθνος μας ένα σχολείο που λαμπρύνει την ιστορία της εκπαίδευσης της Ελλάδας.
Είμαστε πεπεισμένοι ότι το σχολείο που υπηρέτησε την ελληνική κοινωνία προάγοντας το πρότυπο του «καλοῦ κἀγαθοῦ» πολίτη κι έχει δώσει την έμπνευση σε εκατοντάδες αποφοίτους του να διακριθούν στην επιστήμη και την κοινωνία, θα συνεχίσει στην ίδια γραμμή προωθώντας παράλληλα και την καινοτομία, στα χνάρια του μεγάλου ευεργέτη.
Είμαστε πεπεισμένοι ότι οι σημερινοί διαχειριστές της επιθυμίας του Ιωάννη Βαρβάκη, τόσο το Βαρβάκειο Ίδρυμα όσο και οι Σύλλογοι Διδασκόντων του Γυμνασίου και του Λυκείου, αγωνίζονται τον «αγώνα τον καλόν».
Ευχαριστούμε θερμά τους διοργανωτές της εκδήλωσης για τον μόχθο που κατέβαλαν και τη βαθιά επιστημονική ματιά στο κεφάλαιο «Η σχολική ζωή σε ένα ιστορικό σχολείο».

Πέτρος Α. Ταραντίλης
Αντιπρόεδρος του Δ.Σ. του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων
Βαρβακείου Πειραματικού Γυμνασίου

001

002

Κύριες και κύριοι, αγαπητά μας παιδιά,

Η σημερινή μέρα είναι μέρα τιμής και ανάμνησης της Βαρβακείου Σχολής για την συμπλήρωση των 150 χρόνων της. Είναι δε τόσο σημαντική, όσο και επίκαιρη. Σημαντική, γιατί αναγνωρίζουμε και τιμούμε ένα σχολείο που έχει προσφέρει αρίστους και βγάζει αριστούχους στον τόπο αυτό αλλά και επίκαιρη, γιατί στην εποχή μας, παρ' όλη την κοινωνική ευημερία, το εκπαιδευτικό σύστημα αναζητά αναβάθμιση.
Για να κατανοήσουμε πλήρως το «150 χρόνια Βαρβάκειο», θα πρέπει να δούμε τι είναι αυτό που κράτησε αναλλοίωτο, άσβηστο το όνομα αυτό, την ιστορία και την παράδοσή του. Είναι το πνεύμα του Βαρβάκη, είναι η ψυχή του ανθρώπου που οραματίστηκε, προέβλεψε και πίστεψε ότι η ευημερία, η συνοχή, η ανάπτυξη και η συνέχιση της ιστορίας του τόπου του θα έλθει μέσα από τα γράμματα, τις τέχνες, τη μόρφωση. Και αυτό έγινε. Τα στοιχεία αυτά, δηλαδή η βαθιά πίστη του Βαρβάκη για την παιδεία, μαζί με το όραμά του για το σχολείο και την ψυχή του, είναι τα θεμέλια της Βαρβακείου Σχολής. Είναι τα άυλα θεμέλια που σε όποιο κτήριο και να γραφτεί η λέξη Βαρβάκειος Σχολή, μπουν θρανία και καθίσουν μαθητές, το πνεύμα του Βαρβάκη θα είναι εκεί. Αυτό το δείχνει και η ιστορία. Τόσες κτηριακές αλλαγές, Αθηνάς, Κωλέττη, Αραχώβης, Ψυχικό, ελπίζουμε σύντομα και στην Κηφισιά, και όμως το όνομα Βαρβάκειο παραμένει στην σκέψη όλων των Ελλήνων ταυτισμένο με υψηλές επιδόσεις και διακεκριμένες προσωπικότητες.
Κυρίες και κύριοι, οι περισσότεροι από όσους είμαστε σήμερα εδώ, είναι, γιατί κάποιοι έχουν αποφοιτήσει από το σχολείο αυτό, κάποιοι άλλοι φοιτούν στο σχολείο και είμαστε κι εμείς οι γονείς που στέλνουμε τα παιδιά μας στο Βαρβάκειο. Η αγωνία μας για τη μόρφωση των παιδιών μας είναι μεγάλη, ακόμη δε μεγαλύτερη για το μέλλον τους. Επιλέξαμε το σχολείο αυτό, γιατί πιστεύουμε ότι πέρα από τον τρόπο διδασκαλίας, το υψηλό επίπεδο των καθηγητών και τις επιτυχίες των αποφοίτων του κάθε χρόνο, τα παιδιά μας θα πάρουν κάτι που θα τους δίνει μια επιπλέον αξία. Αυτή η αξία είναι το πνεύμα Βαρβάκη, είναι αυτό που θα λένε τα παιδιά μας: είμαι απόφοιτος του Βαρβακείου. Και εμείς οι γονείς θα πρέπει να τους τονίσουμε ότι ως απόφοιτοι έχουν ηθική ευθύνη απέναντι στο σχολείο τους, απέναντι στο πνεύμα και το όραμα του Βαρβάκη. Θα πρέπει να επιστρέψουν και να προσφέρουν στην κοινότητα αυτή.
Κύριοι απόφοιτοι, στον τομέα αυτό έχετε σημαντική ευθύνη. Γνωρίζετε ότι πρέπει να ενδυναμώσετε και να αναπτύξετε το σύλλογό σας.
150 χρόνια Βαρβάκειο. 150 χρόνια δημιουργίας, παιδείας και πολιτισμού. Μια ακόμη ανεκμετάλλευτη κληρονομιά, που στη σημερινή εποχή θα μπορούσε να δώσει νέα ώθηση και όραμα σε αυτούς που σχεδιάζουν την αναδιάρθρωση του εκπαιδευτικού μας συστήματος, το οποίο επηρεάζει άμεσα το μέλλον των παιδιών μας.

Δημήτρης Σύριος
Πρόεδρος του Δ.Σ. του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων
Βαρβακείου Πειραματικού Λυκείου

Έλενα Γκίκα

Μαίρη Μπελογιάννη

Σόνια Γελαδάκη

Λεωνίδας Μάντζος

Δημήτρης-Κλεομένης Ζερβός

150 χρόνια Βαρβάκειο
Γιατί;

Το ερώτημα αυτό φαντάζομαι ότι πλανάται σε όλους σας από τη στιγμή που λάβατε την πρόσκληση για τη σημερινή εκδήλωση. Στο ερώτημα αυτό θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε με αφορμή την επέτειο των 150 χρόνων από την ανέγερση του πρώτου κτηρίου του σχολείου μας.
Τα τελευταία χρόνια η κ. Μπελογιάννη και εγώ συλλέγουμε υλικό για το παρελθόν του σχολείου μας. Το υλικό αυτό αποτέλεσε και το έναυσμα για την υλοποίηση μιας έρευνας με θέμα τη σχολική ζωή του Βαρβακείου. Έμπνευση για την έρευνα αυτή στάθηκε ο απόηχος που έχει αφήσει η εκπαιδευτική προσφορά του Βαρβακείου τόσο στην ανάμνηση των αποφοίτων, όσο και στο συλλογικό ασυνείδητο που έχει καταγράψει το Βαρβάκειο ως ένα «καλό σχολείο».
Παρ' όλα αυτά, η έρευνά μας δεν στοχεύει σε περιγραφή του παρελθόντος. Αντίθετα, τα ερωτήματα που προκύπτουν από την αναβίωση της σχολικής ζωής του σχολείου μας από το 1930 μέχρι το 2000 αφορούν όχι τόσο το παρελθόν, όπως παραπλανητικά ίσως μας οδηγεί να εικάσουμε ο τίτλος, όσο το μέλλον του σχολείου μας. Τα ανοικτά άλλωστε ερωτήματα αποτυπώθηκαν και στην πρόσκλησή μας με τα αποσιωπητικά που εκφράζουν και την επιθυμία μας να γιορταστούν πολλές ακόμη επέτειοι του σχολείου μας.
Ας ξεκινήσουμε από τα «γιατί» της πρόσκλησης. Σίγουρα αναρωτιέστε γιατί τόσες πολλές φορές η λέξη Βαρβάκειο. Όσοι από εσάς είχατε την υπομονή να μετρήσετε τις λέξεις θα αθροίσατε 150, όσα και τα χρόνια της σημερινής επετείου.
Υπεύθυνοι για το πρώτο αυτό ερωτηματικό είναι οι καλλιτέχνες του σχολείου μας, η κ. Λυκούδη και ο κ. Ζερβός και ο καθηγητής της Πληροφορικής

κ. Βούλγαρης, που αποτύπωσαν εικαστικά την επέτειο των 150 χρόνων από την ανέγερση του πρώτου κτηρίου σηματοδοτώντας χρωματικά και τις μεταστεγάσεις του. 1860, η χρονιά κατά την οποία λειτούργησε το κτήριο που δημιουργήθηκε με τα χρήματα της διαθήκης του ευεργέτη Ιωάννη Βαρβάκη στο τετράγωνο που ορίζεται από τις οδούς Αθηνάς, Αρμοδίου, Σωκράτους

Η πρόσκληση της εκδήλωσης (εμπρόσθια όψη)

και Αριστογείτονος. Σε μαύρο φόντο το καμένο κτήριο από την πυρκαγιά του 1944. Μετά την πυρπόληση του κτηρίου, το Δεκέμβρη του 1944, τα μαθήματα συνεχίσθηκαν στο Θ' Γυμνάσιο, στην πλατεία Κουμουνδούρου, που έχει σήμερα κατεδαφιστεί, και στο Δ' Γυμνάσιο, στην οδό Μέτωνος. Το 1946 το Βαρβάκειο συστεγάστηκε με το Α' και Γ' Δημοτικό σε κτήριο της οδού Κωλέττη.

Με γκρι, η «γκρίζα» περίοδος της ανολοκλήρωτης μέχρι σήμερα ανέγερσης του σχολικού κτηρίου στην Κηφισιά. Το 1970 το σχολείο μεταστεγάστηκε στο κτήριο της παλαιάς Γερμανικής Σχολής στη συμβολή των οδών Αραχώβης και Ασκληπιού. Το 1983 το Βαρβάκειο μεταστεγάζεται στο Ψυχικό, στο κτήριο δηλαδή όπου λειτουργεί έως σήμερα. Η χρονιά χρωματίζεται με ροζ για να σηματοδοτήσει τη φοίτηση και των κοριτσιών στο σχολείο, που όμως είχε γίνει ήδη από το 1978.

Το δεύτερο «γιατί» αφορά στην αιτία της σημερινής μας εκδήλωσης ως κατάληξη της έρευνας για τη σχολική ζωή του Βαρβακείου.

Σήμερα, πολύ επιτακτικά τίθεται το ερώτημα ποιο είναι το καλό σχολείο. Μεταρρυθμίσεις, αξιολογήσεις, καινοτομίες, σύγχρονες κτηριακές εγκαταστάσεις, εργαστήρια, επιτυχίες εισαγωγής στα Α.Ε.Ι., είναι το λεξιλόγιο που οι σύγχρονοι δάσκαλοι χρησιμοποιούμε για να περιγράψουμε το καλό σχολείο και να το προσφέρουμε στους μαθητές μας.

Όλα αυτά όμως αφορούν συνήθως τους «μεγάλους», το Υπουργείο, τους καθηγητές, τους γονείς και αφήνουν έξω από τη συζήτηση τους κύριους ενδιαφερόμενους, τους μαθητές. Πώς θα μπορούσαν, άλλωστε, να γίνουν συνομιλητές για ζητήματα παιδείας παιδιά 14 ετών; Ο μόνος οπλισμός τους είναι οι σχολικές εμπειρίες που έχουν βιώσει τα ίδια και, όταν καλούνται να μιλήσουν για το θέμα που τα αφορά άμεσα, την παιδεία, τις περισσότερες φορές αναμασούν τις προσδοκίες και τις νουθεσίες των γονιών τους, το εκπαιδευτικό σύστημα που γνωρίζουν, τις μεθόδους των δασκάλων τους, τα σχόλια των ΜΜΕ, τις πολιτικές εξαγγελίες, τη διαδικασία εισαγωγής στα Α.Ε.Ι. και την επαπειλούμενη ανεργία.

Η ανάγκη να ενσκύψουν οι μαθητές μας σε ζητήματα παιδείας με δημιουργικό τρόπο και να αρθρώσουν έναν προσωπικό και οικείο στην ηλικία τους λόγο για ζητήματα παιδείας διαμόρφωσε την ιδέα της έρευνας με τίτλο ***«Η σχολική ζωή του Βαρβακείου»***. Στόχος της έρευνας ήταν να προβληματιστούν οι μαθητές για μια σειρά ζητημάτων που αφορούν

004

Άποψη του κλιμακοστασίου, κτήριο Ψυχικού, Μουσών και Παπαδιαμάντη

στα εκπαιδευτικά πράγματα εξετάζοντάς τα σε μια ιστορική διάσταση και έχοντας ως σημείο αναφοράς και εκκίνησης τις προσωπικές τους εμπειρίες και τα βιώματά τους από τη σχολική τους ζωή.

Παράλληλα, ένας άλλος στόχος ήταν να αντιληφθούν το περιεχόμενο και τις μεθόδους της ιστορικής μελέτης. Η ιστορία που διδάσκουμε στο σχολείο μιλάει για έναν κόσμο που είναι ελάχιστα οικείος στα παιδιά. Το παρελθόν είναι μια ομιχλώδης περίοδος γεμάτη πολιτικά, κυρίως, γεγονότα. Αν όμως μιλούσαμε για μια ιστορία που τη ζούνε, την καταλαβαίνουν, που μπορούν να την αγγίξουν και να στοχαστούν με αφορμή αυτή; Εάν το μάθημα της ιστορίας προσεγγιζόταν ως μια απτή και βιωματική εμπειρία, την οποία μπορούν να μελετήσουν και από την οποία μπορούν να αντλήσουν χρήσιμα συμπεράσματα;

Αρωγός, λοιπόν, στην προσπάθεια αυτή υπήρξε η ίδια η ιστορία του Βαρβακείου, του σχολείου μας, μέσα από τα μάτια των μαθητών του. Μελετώντας στο μάθημα της ιστορίας ιστορικές πηγές γίνεται αντιληπτή η σημασία τους για τη γνώση και την κατανόηση του παρελθόντος. Ιστορικές πηγές λοιπόν αναζητήσαμε και για τη γνώση της ιστορίας του σχολείου μας. Απευθυνθήκαμε σε αποφοίτους του σχολείου μας, από τους οποίους ζητήσαμε φωτογραφικό υλικό και σχολικά αντικείμενα, όπως βιβλία, επαίνους και αριστεία, ελέγχους επίδοσης, κατασκευές. Ο χρόνος εξαφάνισε πολλά από αυτά, όμως άφθαρτες, όπως φάνηκε, διατήρησε τις αναμνήσεις της σχολικής ζωής, όπως αποτυπώθηκε στις συνεντεύξεις που παραχωρήθηκαν. Η ομάδα των μαθητών της Γ' τάξης, Ελένη Ευστρατίου, Ηλιέτα Καπάνταν

005

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ

«ΑΙΕΝ ΑΡΙΣΤΕΥΕΙΝ»

ΕΠΑΙΝΟΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΧΡΗΣΤΟΤΗΤΟΣ

Τοῦ Γεωργίου Χρίστου τοῦ Γεωργίου τὸ ἐωάγγελμα
ἐν Δυρραχίῳ μαθητὴς τοῦ ἐν Κύπρῳ Βαρβακείου
Πρότύου Σχολῆς κατὰ τὸ Σχολικὸν Ἔτος 1955—1956

ΕΠΑΙΝΟΥΜΕΝ

ὡς ἀπολυθέντα ἐκ τῆς Δ΄ τάξεως μὲ Γενικὸν βαθμὸν [redacted]
καὶ ἐωιβεβαιοῦμεν Χρηστοήθειαν «Ἄριστον».

Ἐν Ἀθήναις τῇ 27 Δεκεμβρίου 1956

Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

και Μαρία Κουτραφούρη, ετοίμασε τις ερωτήσεις για μια συνέντευξη, η οποία θα απευθυνόταν σε αποφοίτους, για να συμπληρωθούν έτσι τα κενά των πρωτογενών πηγών που είχαν συγκεντρωθεί. Το περιεχόμενο της συνέντευξης καθορίστηκε και από τις προσλαμβάνουσες που είχαν οι μαθητές από τη σχολική τους ζωή: το κτήριο, οι αίθουσες, η αυλή, ο τρόπος διδασκαλίας,

τα διαγωνίσματα, οι σχέσεις μαθητών–καθηγητών, οι «αταξίες», οι τιμωρίες, ο τρόπος ψυχαγωγίας, οι αξίες και τα πρότυπα που ενέπνευσε το σχολείο, ήταν ορισμένα από τα ερωτήματα που θέλησαν οι σημερινοί μαθητές να θέσουν στους παλαιότερους.

Οι μαθητές της Β΄ τάξης, Ηλίας Καπατσώρης, Χαράλαμπος Καραπαπάς, Πάνος Κουρκούνης, Ιάκωβος Κυριάκος και Βαγγελίτσα Λαζαράκη μελέτησαν τις ιστορικές πηγές που συνέλεξαν και συνέβαλαν στη συγκέντρωση των συνεντεύξεων.

Με μεγάλη προθυμία και συγκίνηση οι απόφοιτοι του Βαρβακείου ανταποκρίθηκαν στο εγχείρημά μας και τους ευχαριστούμε θερμά. Αναμοχλεύοντας τη μνήμη τους απάντησαν με προθυμία στις ερωτήσεις των μαθητών προσπαθώντας να τους μεταδώσουν το κλίμα της σχολικής ζωής τους. Ανάλογος ήταν και ο ενθουσιασμός των μαθητών, όταν διάβαζαν τις συνεντεύξεις, καθώς ανέπλαθαν τη ζωή του σχολείου τους.

Οι μαθητές Ι. Κυριάκος, Ηλ. Καπατσώρης και Π. Κουρκούνης με τη συνοδεία της καθηγήτριάς τους, φιλολόγου κ. Μ. Μπελογιάννη ανασύρουν τις αναμνήσεις των βαρβακειοπαίδων Ν. Τατάκη, Μ. Νειάδα και Ι. Αδαμόπουλου

Οι συγκρίσεις αναπόφευκτες, τα γέλια, ο προβληματισμός, η έκπληξη, τα ερωτήματα. Ένας ολόκληρος κόσμος ζωντάνευε μπροστά τους, τόσο όμοιος και τόσο διαφορετικός από τον δικό τους. Από τις συνεντεύξεις φάνηκε ότι η σχολική ζωή του Βαρβακείου σημάδεψε με κάποιο ιδιαίτερο τρόπο τους μαθητές του. Ίσως το όραμα του ευεργέτη του σχολείου, ίσως το όραμα των ανθρώπων που δίδαξαν στο σχολείο αυτό, ίσως οι διάσημοι απόφοιτοί του, ίσως η σύμπλευση του σχολείου με τις εκπαιδευτικές αλλαγές που σηματοδότησαν την παιδεία του 20ου αιώνα προσέδωσαν στο σχολείο ιδιαιτερότητες, φήμη και ένα βαρύ όνομα και στους απόφοιτους μια πολύτιμη κληρονομιά.

Αξέχαστη θα μου μείνει η απάντηση ενός αποφοίτου στην ερώτηση για την αισθητική και λειτουργικότητα του σχολικού κτηρίου: ***«Οι αίθουσες γίνονταν ευχάριστες, γιατί τις κοσμούσαν δάσκαλοι του μεγέθους του πρόωρα χαμένου φιλοσόφου Τάσου Γιανναρά, του Αλκίνοου Μάζη, του Ταμβακλή και τόσων άλλων δασκάλων. Επίσης, τις κοσμούσαμε εμείς με το ενδιαφέρον μας για τη μάθηση και την ευγενή άμιλλα»***.

Το υλικό που συλλέξαμε κατά τη διάρκεια αυτής της έρευνας είναι εντυπωσιακό και μερικές φορές, θα έλεγα, συγκινητικό. Ένα κομμάτι από αυτό θα δείτε κατά τη διάρκεια της παρουσίασης της έρευνας από τους μαθητές μας. Το φωτογραφικό υλικό το επιμελήθηκε ένας ιδιαίτερα ταλαντούχος απόφοιτος του σχολείου μας, όπως αποδείχτηκε από το σχολικό υλικό που μας παραχώρησε, ο Αρίσταρχος Παπαδανιήλ, τον οποίο και ευχαριστούμε θερμά. Από το υλικό που συγκεντρώθηκε δημιουργήθηκαν: ένα ***αρχείο συνεντεύξεων***, ένα ***αρχείο φωτογραφιών*** και ένα ***αρχείο σχολικών αντικειμένων***.

Πρόθεσή μας είναι να μη μείνει το υλικό αυτό στο χρονοντούπαλο της ιστορίας αλλά να αποκτήσει ζωή και να αποτελέσει ένα ζωντανό υλικό που θα ανανεώνεται διαρκώς και θα είναι

προσιτό στους μαθητές, καθηγητές και αποφοίτους του Βαρβακείου αλλά και στους ερευνητές. Για το σκοπό αυτό προχωρήσαμε στο σχεδιασμό ενός ηλεκτρονικού μουσείου, με σκοπό το υλικό αυτό να διασωθεί, να δημοσιοποιηθεί αλλά και να ανανεώνεται διαρκώς με την προσθήκη νέου υλικού.
Απευθύνουμε λοιπόν από το βήμα αυτό πρόταση και πρόσκληση προς το Διοικητικό Συμβούλιο του Βαρβακείου Ιδρύματος να αγκαλιάσει τη δημιουργία του Ηλεκτρονικού Μουσείου του Βαρβακείου για να έλθει στην επιφάνεια η ιστορία του. Επιθυμία μας είναι η μνήμη να γίνει γνώση, οι αναμνήσεις να γίνουν παράδοση.
Το τελευταίο «γιατί» αφορά τη δική σας παρουσία εδώ σήμερα**.** Γιατί είστε όλοι σήμερα εδώ, γιατί με τόση προθυμία ανταποκριθήκατε στην πρόσκληση της κ. Μπελογιάννη και τη δική μου να στείλετε υλικό, να απαντήσετε στις συνεντεύξεις και να ενημερώσετε τους αποφοίτους για τη σημερινή εκδήλωση;
Νομίζω ότι η συμμετοχή σας στην έρευνά μας και στη σημερινή εκδήλωση απαντά αυθόρμητα στο ερώτημα: γιατί αγαπήσατε αυτό το σχολείο. Και υποθέτω, διαβάζοντας τις απαντήσεις σας και συζητώντας με αρκετούς από εσάς, ότι το αγαπήσατε, γιατί θεωρήσατε ως μαθητές αλλά και ως ενήλικες επαγγελματίες και οικογενειάρχες πια, ότι σας προσέφερε κάτι...
Η ύπαρξη του Συλλόγου Αποφοίτων, οι εκδηλώσεις αλλά και οι εκδόσεις του, όπως ***«Η εποχή των αρίστων»***, καθώς και το πόνημα ***«Το Βαρβάκειο όπως το έζησα στις δόξες του»*** του κ. Μαρίνου Μπερνίτσα, αποφοίτου του 1934, πέρα από μια νοσταλγική διάθεση των μαθητικών χρόνων των συγγραφέων απηχούν ένα αξιακό σύστημα, το οποίο καλλιεργείται, κατά τη γνώμη μου, μετά την αποφοίτηση, όταν κοπάζουν τα πάθη και τα άγχη της μαθητικής ζωής.
Εάν θέλουμε λοιπόν να εκτιμήσουμε την προσφορά ενός σχολείου, θα πρέπει να ψάξουμε σε βάθος χρόνου όχι παρελθοντικού αλλά μελλοντικού, οραματιζόμενοι αφ' ενός μεν τον άνθρωπο -ας μου επιτραπεί η τεχνολογική έκφραση- που στοχεύει να παράξει ένα σχολείο αλλά και την πορεία των μαθητών, αφού αποφοίτησαν και ανέλαβαν ενεργό κοινωνική και επαγγελματική δράση. Το τελευταίο, θεωρώ, ότι είναι και το σημαντικότερο κριτήριο αξιολόγησης ενός σχολείου. Και αυτό γιατί οι άνθρωποι με τη δράση τους και τη στάση τους είναι οι φορείς των ιδεών με τις οποίες γαλουχήθηκαν και οι οποίες εκφράζονται στο ήθος, στην επαγγελματική τους δραστηριότητα, στην κοινωνική τους προσφορά. Η προσφορά ενός σχολείου δεν περιορίζεται και δεν θα πρέπει να περιορίζεται στα στενά σχολικά πλαίσια της σχολικής ζωής αλλά να επεκτείνεται στο χώρο και στο χρόνο καλλιεργώντας συνειδήσεις, δημιουργώντας οράματα. Από τη σκοπιά αυτή, για την πορεία όλων σας,

Εξώφυλλο «Βαρβάκειος Πρότυπος Σχολή. Η εποχή των αρίστων» εκδόσεις Κάκτος, Αθήνα 2007

νομίζω, ότι το σχολείο σας θα πρέπει να αισθάνεται περήφανο.
Στις μέρες μας, ιδιαίτερα έντονα, γίνονται συζητήσεις για το παρόν και το μέλλον της παιδείας. Συζητήσεις, νομοσχέδια, καινοτομίες επιχειρούν να διαμορφώσουν το εκπαιδευτικό κλίμα. Μήπως ήλθε η ώρα όλοι εμείς που βρισκόμαστε εδώ σήμερα, εσείς με την εμπειρία των αποφοίτων που φοιτήσατε σε αυτό το σχολείο, εμείς με την εμπειρία των δασκάλων που διδάσκουμε σήμερα στο Βαρβάκειο και αναζητούμε τη γνώση μέσα από τους λαβυρίνθους της παιδαγωγικής και της διδακτικής και οι μαθητές μέσα από το μόχθο και τα όνειρά τους να αρθρώσουμε το δικό μας λόγο για το σχολείο, την εκπαίδευση, την παιδεία που οραματιζόμαστε για τον τόπο μας;
Σήμερα, λοιπόν, απόφοιτοι και μαθητές του σχολείου μας καλούνται με αφορμή και τη σημερινή εκδήλωση να δημιουργήσουν ένα δεσμό. Οι απόφοιτοι έχοντας υλοποιήσει τις αρχές που το σχολείο τούς δίδαξε αναλαμβάνουν ασυνείδητα το ρόλο του μέντορα για τους μαθητές και οι μαθητές κοιτάζοντας τους αποφοίτους αποκτούν ένα φάρο, έναν οδηγό που θα τους εμπνεύσει και θα τους καθοδηγήσει.
Τον κρίκο αυτής της αλυσίδας ελπίζουμε να συνδέσουμε στη σημερινή μας συνάντηση. Απευθύνουμε, λοιπόν, σήμερα προς το Σύλλογο Αποφοίτων την πρόσκληση να θεσμοθετηθούν ετήσιες

Οι κλίμακες που οδηγούν στο δεύτερο όροφο του κτηρίου του Ψυχικού, Μουσών και Παπαδιαμάντη. Ο χώρος διακοσμήθηκε από την πτυχιούχο της ΑΣΚΤ Ανεζίνα Μπλαζογιαννάκη κατά τη διάρκεια της πρακτικής της άσκησης στο Βαρβάκειο Πρότυπο Πειραματικό Γυμνάσιο

συναντήσεις αποφοίτων και μαθητών του Βαρβακείου με άξονα κάθε φορά έναν θεματικό κύκλο για να συζητούνται ζητήματα επιστήμης, τέχνης, οικονομίας, πολιτικής. Επιθυμία και όραμά μας είναι μέσω του θεσμού αυτού το Βαρβάκειο να λειτουργήσει ως χώρος εκπαίδευσης και πολιτισμού.
150 χρόνια Βαρβάκειο, λοιπόν, γιατί; Για να γίνει η ματιά στο παρελθόν ένα όραμα για το μέλλον.

Έλενα Γκίκα
Δρ. Παιδαγωγικής,
Καθηγήτρια Φιλόλογος του
Βαρβακείου Πειραματικού Γυμνασίου

Ανιχνεύοντας τον εκπαιδευτικό ιστό της Αθήνας, **συναντάμε το Βαρβάκειο**

Από τον 19ο στον 21ο αιώνα

Το 1834 η πρωτεύουσα του νεοελληνικού κράτους μεταφέρεται από το Ναύπλιο στην Αθήνα. Η πόλη έχει μόλις ένα χρόνο πριν αποδεσμευθεί από την τουρκική κατοχή, η οποία όμως δεν είχε εμποδίσει την ανάπτυξη ενός πρωτογενούς εκπαιδευτικού ιστού βασισμένου στην ιδιωτική πρωτοβουλία. Από το 1831, με πρωτοβουλία των αμερικανών King, Robinson και Hill, λειτουργούσε ήδη στην Πλάκα ένα αλληλοδιδακτικό (πρωτοβάθμιο) σχολείο αρρένων, στο οποίο, το 1834, προστέθηκε και ένα αντίστοιχο σχολείο θηλέων (Παρθεναγωγείο) για τις κόρες των εύπορων οικογενειών.

Η μεταφορά της πρωτεύουσας σηματοδοτεί και την έναρξη λειτουργίας των διοικητικών θεσμών της εκπαίδευσης. Το 1834 δημιουργείται το υπουργείο Παιδείας (η τότε ***«Γραμματεία Εκκλησιαστικών και Δημοσίας Εκπαιδεύσεως»***), ο πρώτος αρμόδιος για τα εκπαιδευτικά θέματα κρατικός φορέας.

Σχεδόν αμέσως, η Γραμματεία εκδίδει ένα διάταγμα που καθορίζει την οργάνωση και λειτουργία της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, δηλαδή του ***«Δημοτικού ή του Λαού Σχολείου»***. Με βάση εκείνο το διάταγμα, λίγο μετά τη συγκρότηση του Δήμου Αθηναίων (1835) θα ιδρυθούν και τα πρώτα πρωτοβάθμια σχολεία της πόλης: το ***«Α' εν Αθήναις Δημοτικόν Σχολείον Αρρένων»***, που στεγάζεται σε νεόδμητο κτήριο της οδού Αθηνάς, και το ***«Α' εν Αθήναις Δημοτικόν Σχολείον Θηλέων»***.

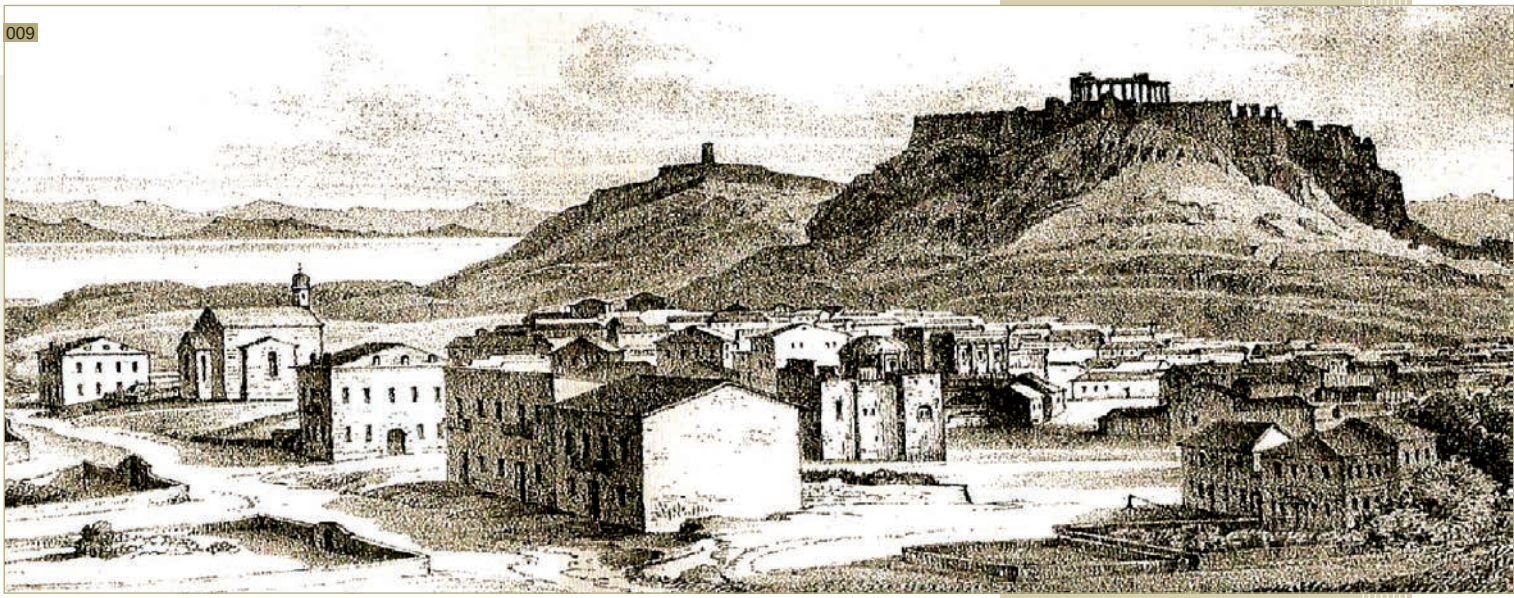

Η Αθήνα λίγα χρόνια μετά την ανακήρυξή της σε πρωτεύουσα

Τον ίδιο περίπου καιρό μετακινείται από την Αίγινα στην Αθήνα και το καποδιστριακό ***«Κεντρικόν Σχολείον»***, από το οποίο θα προέλθουν το 3ετές ***«Α' εν Αθήναις Βασιλικόν Ελληνικόν Σχολείον»*** και το 4ετές ***«Α' εν Αθήναις Βασιλικόν Γυμνάσιον»***. Και τα δύο είναι σχολεία για άρρενες μαθητές και η λειτουργία τους θα ξεκινήσει προτού ακόμη εκδοθεί το βασιλικό διάταγμα ***«Διά την Ανωτέραν Επιστημονικήν*** (μέση/δευτεροβάθμια) ***Εκπαίδευσιν»***, που δημοσιεύεται τελικά στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως το 1836. Πρώτος χώρος στέγασης των καινούργιων εκπαιδευτηρίων είναι η ***«οικία Κλεάνθους»*** στην Πλάκα. Ο ίδιος χώρος όπου θα εγκατασταθεί μετά την ίδρυσή του, το 1837, το ***«Οθώνειον Πανεπιστήμιον»***.

Το κτήριο του Α΄ Δημοτικού Σχολείου Αρρένων

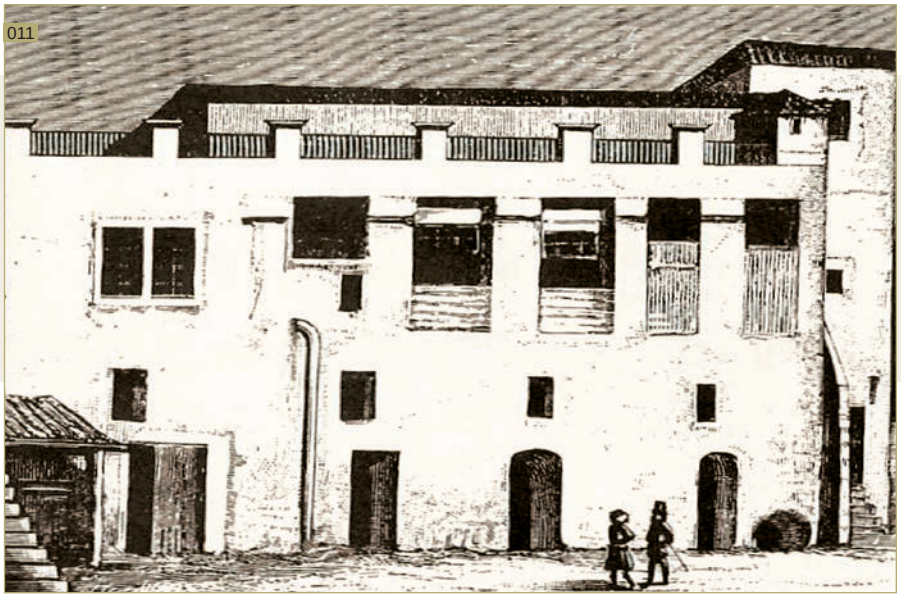

Η «οικία Κλεάνθους»

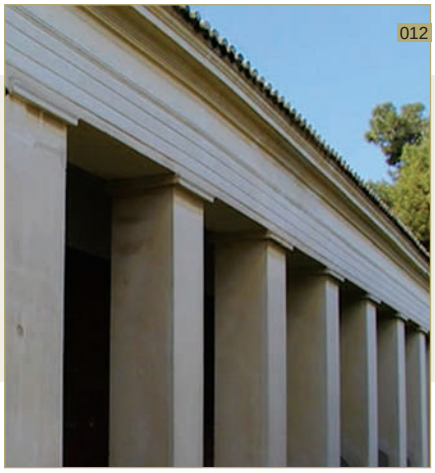

Το κτήριο του Κεντρικού Σχολείου στην Αίγινα που κατασκευάστηκε με χρήματα του φιλέλληνα Εϋνάρδου

Τη δεκαετία 1840-1850 τα δημόσια σχολεία αρρένων της Αθήνας αυξάνονται κατά τρία, ένα Δημοτικό και δύο Ελληνικά. Μέσα στην ίδια δεκαετία όμως, το 1843, μετά από πολλαπλές διαπραγματεύσεις με τη γραφειοκρατική δημόσια διοίκηση της οθωνικής περιόδου, ενεργοποιείται τελικά και το κληροδότημα των 700.000 ρουβλίων του Ιωάννη Βαρβάκη. Εκείνο που με τη διαθήκη του είχε προσφέρει, το 1824, στο ελληνικό κράτος ειδικά για την ανέγερση Λυκείου στην πρωτεύουσα της χώρας.

Εκδίδεται και δημοσιεύεται, λοιπόν, ένα βασιλικό διάταγμα ***«Περί οικοδομής Γυμνασίου (Λυκείου) του Ι. Βαρβάκη»*** με την επωνυμία ***«Βαρβάκειον».*** Η οργάνωση του νέου σχολείου θα ήταν όμοια με των υπολοίπων Γυμνασίων αλλά θα περιλάμβανε επιπλέον και τις τάξεις του Ελληνικού Σχολείου. Συγχρόνως, ξεκινά η αναζήτηση της τοποθεσίας ανέγερσης του σχολικού κτηρίου και ανατίθεται στο Αρχιτεκτονικό τμήμα της Γραμματείας (υπουργείου) Εσωτερικών να επεξεργαστεί ***«Πρόσφορον σχέδιον της οικοδομής του ρηθέντος Γυμνασίου (Λυκείου) επί ανυπερβλήτω προϋπολογισμώ δαπάνης εκατόν ογδοήκοντα χιλιάδων δραχμών διά τε την οικοδομήν, το οικόπεδον και την εσωτερικήν διακόσμησιν»***.

Στα χρόνια που ακολουθούν, καθώς η Αθήνα έχει γίνει πια το κέντρο της διοίκησης και της πνευματικής ζωής του κράτους και καλύπτει τις παιδευτικές ανάγκες του 40% ολόκληρης της επικράτειας, ιδρύονται το ***«Β' εν Αθήναις Βασιλικόν Γυμνάσιον»*** (1852) και το ***«Β' εν Αθήναις Δημοτικόν Σχολείον Θηλέων»*** (1853). Το 1857 μάλιστα, μετά από δεκατρία ολόκληρα χρόνια αναζητήσεων στο χώρο της πρωτεύουσας, εντοπίζεται τελικά η καταλληλότερη θέση για την εγκατάσταση του Βαρβακείου και θεμελιώνεται, στην οδό Αθηνάς, το σχολείο του Βαρβάκη.

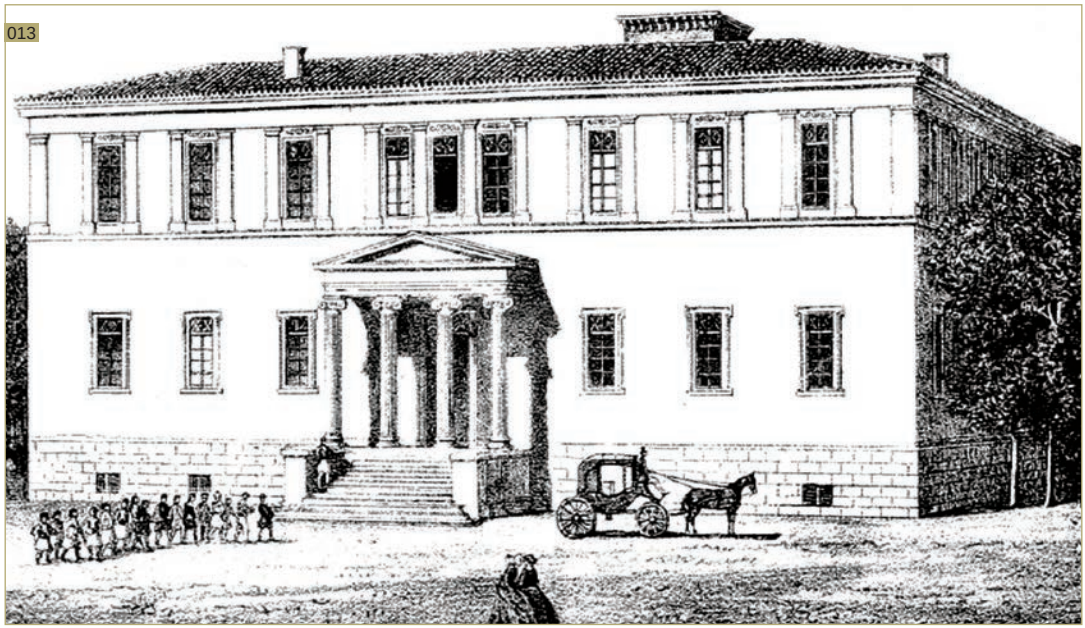

013

Το κτήριο του Βαρβακείου ακολουθούσε έναν αυστηρό νεοκλασικό ρυθμό με μόνο πλαστικό στοιχείο το πρόπυλο της εισόδου με τους έξι μαρμάρινους ιωνικούς κίονες (5 μ. ύψος και διάμετρος 60 εκ.) και τον πύργο του βοηθητικού κλιμακοστασίου. Στο ισόγειο τα παράθυρα ήταν απλά και περιβάλλονταν από μαρμάρινο κλασικό πλαίσιο, ενώ στον όροφο πλαισιώνονταν από δωρικές παραστάδες

ΘΕΜΕΛΙΩΣΙΣ

ΤΟΥ

ΒΑΡΒΑΚΕΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Σ. Κ. ΒΛΑΣΙΟΥ.

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΟΔΟΝ ΕΡΜΟΥ, ΑΡΙΘ. 212.

1857.

014

Εκεί, πολύ γρήγορα αναγείρεται ένα εντυπωσιακό για τα μέτρα της εποχής κτίσμα, όπου το σχολικό έτος 1859-1860 πρωτολειτουργεί ένα Ελληνικό Σχολείο και ένα κλασικό Γυμνάσιο. Είναι η ίδια σχολική χρονιά που οι μαθητές των Γυμνασίων της Αθήνας μαζί με τους φοιτητές παίρνουν μέρος στις ταραχές που θα αναστατώσουν για πολλές ημέρες τη ζωή της πρωτεύουσας. Πρόκειται για τα λεγόμενα ***«Σκιαδικά»***, τα οποία, σύμφωνα με την εφημερίδα ***«Ελπίς»***, ξεκίνησαν, όταν ***«πολλοί των μαθητών των ενταύθα Γυμνασίων απεφάσισαν να φέρωσιν ευτελέστατα σκιάδια ψάθινα […] ίνα, κατά την ιδέαν των, δώσωσι το καλόν παράδειγμα της αποστροφής προς την πολυτέλειαν. Τινές, υπηρέται (=υπάλληλοι) εμπορικών καταστημάτων, […] θελήσαντες να εμπαίξωσιν αυτούς εφόρησαν επίσης σκιάδια ευτελή σχήματος αλλοκότου. Την Κυριακήν (3 Μαΐου) και οι μεν και οι δε ήλθον εις την μουσικήν (=Πεδίον του Άρεως), και, ως ήτο επόμενον, οι μαθηταί, πλειότεροι εις τον αριθμόν, ηρεθίσθησαν, αλλά πε-***

ρορίσθησαν απλώς να υποδείξωσι τον ερεθισμόν των...».
Γρήγορα, ωστόσο, η κατάσταση εξετράπη αναγκάζοντας το υπουργείο Παιδείας να παρέμβει με εγκύκλιό του προς τους Νομάρχες, στους οποίους κρούει τον κώδωνα του κινδύνου τονίζοντας ότι ***«προς εποπτείαν των μαθητών περί την τήρησιν προσηκούσης συμπεριφοράς και τακτικού τρόπου ζωής, το Υπουργείον εξέδωσεν τον […] Εσωτερικόν των […] Ελληνικών Σχολείων και Γυμνασίων Κανονισμόν [...]. Δυστυχώς όμως, […] μαθηταί τινές Ελληνικών του Κράτους Σχολείων και Γυμνασίων, […] παρεξετράπησαν […] χωρίς υπό της αρμοδίας αρχής να επέλθη η υπό του μνησθέντος κανονισμού θεσπιζομένη τιμώρησις. Την περί ταύτα ανοχήν των οικείων διευθύνσεων επιλήψιμον θεωρούντες, […] προσκαλούμεν υμάς, […] να υπομνήσητε εις τους εντός της δικαιοδοσίας υμών Επάρχους, Γυμνασιάρχας, και Σχολάρχας την ύπαρξιν του μνησθέντος κανονισμού, και επιστήσητε την προσοχήν αυτών εις την πλήρη και ακριβή εφαρμογήν του…».***

Η αναχώρηση του Όθωνα και της Αμαλίας από την Ελλάδα

Παρ' όλα αυτά, τα πράγματα πήραν τον δρόμο τους και τα ***«Σκιαδικά»***, έστω κι αν είχαν ξεκινήσει ως ανώδυνες νεανικές εκδηλώσεις, αποτέλεσαν την απαρχή όσων γεγονότων οδήγησαν στην έξωση του βασιλιά Όθωνα (1862). Τότε, που, σε μια προσπάθεια απαλλαγής από οτιδήποτε θύμιζε τον έκπτωτο βασιλιά, εξέπεσε από τα αθηναϊκά Γυμνάσια η προσωνυμία ***«Βασιλικόν»***, ενώ το Πανεπιστήμιο μετονομάστηκε σε ***«Εθνικόν»***.
Στο μεταξύ, η Ελλάδα άλλαζε. Είχε μεγαλώσει εδαφικά με την Ένωση της Επτανήσου (1864) και είχε αποκτήσει ένα νέο ανώτατο άρχοντα, τον βασιλιά Γεώργιο Α΄ (1863). Η Αθήνα πάλι, άλλαζε και εκείνη με γοργούς ρυθμούς και γινόταν πολιτισμικά και εκπαιδευτικά πλουσιότερη, διαθέτοντας πλέον έξι Βιβλιοθήκες και Αναγνωστήρια, οκτώ Μουσεία, πολλές Φιλολογικές Εταιρείες και Συλλόγους, το Πανεπιστήμιο αλλά και τουλάχιστον δεκαπέντε ιδιωτικά και δεκατρία δημόσια σχολεία όλων των βαθμίδων.
Και καθώς στα γυμνασιακά προγράμματα επιχειρούνται μικρές διορθωτικές αλλαγές που, κατά κανόνα, συνάδουν

ΑΘΗΝΑΪΚΟΝ
ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ
ΤΟΥ ΔΙΣΕΚΤΟΥ ΕΤΟΥΣ
1880
ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΝ ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΚΟΥΣ ΠΙΝΑΚΑΣ
ΤΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΚΑΙ ΔΥΤΙΚΟΥ ΔΟΓΜΑΤΟΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΙΡΕΣΕΩΣ
ΥΠΟ
ΦΡΑΓΚ. ΠΡΙΝΤΕΖΗ
τηλεγραφητοῦ.
ΑΘΗΝΗΣΙΝ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΘΡ. ΠΑΠΑΔΕΞΑΝΔΡΗ
1879

016

017

Το Β' Δημοτικό Σχολείο Αρρένων στην Πλάκα (1871)

Κυριακάτικο μάθημα απόρων στο Φιλολογικό Σύλλογο «Παρνασσός»

018

με τα ζητούμενα της εποχής, το Βαρβάκειο χωρίζεται σε τέσσερα σχολεία κλασικής κατεύθυνσης: το Α' και το Β' Ελληνικό Σχολείο και το Α' και το Β' Βαρβάκειο Γυμνάσιο (1880). Έξι χρόνια αργότερα δε, ιδρύεται και το Βαρβάκειο Πρακτικό Λύκειο που θα στεγαστεί σε κτήριο της οδού Βουλής.

Ο χωρισμός του Βαρβακείου βέβαια, προϋποθέτει αύξηση του μαθητικού πληθυσμού. Και είναι αλήθεια ότι κοντά στα τέλη του 19ου αιώνα ο αριθμός των μαθητών στα αθηναϊκά δημόσια Γυμνάσια είχε αυξηθεί εντυπωσιακά, γεγονός που επέφερε αρνητικές επιπτώσεις στο κοινωνικό σύνολο λόγω της υπερπαραγωγής ανειδίκευτων αποφοίτων μέσης εκπαίδευσης.

Ως ανασταλτικό μέτρο η πολιτεία υιοθέτησε (σχολικό έτος 1892-1893) την επιβολή εκπαιδευτικών τελών και στα Γυμνάσια,

ώστε να δημιουργηθεί ένα διπλό εκπαιδευτικό δίκτυο για οικονομικά προνομιούχους και μη, αλλά ούτε και αυτό το μέτρο απέδωσε τελικά καρπούς.

Ο 20ος αιώνας βρίσκει την Ελλάδα σε κακή οικονομική κατάσταση και τον λαό της να διακατέχεται από ιδεολογική σύγχυση και εθνικές ανησυχίες. Η Αθήνα έχει πια γύρω στους 130.000 κατοίκους και από το 1901 έως το 1903 συγκλονίζεται δύο φορές από έντονες φοιτητικές και μαθητικές ταραχές με αφορμή το γλωσσικό ζήτημα.

Την πρώτη φορά, οι κινητοποιήσεις, γνωστές με το όνομα ***«Ευαγγελιακά»***, ξεκινούν τον Νοέμβριο του 1901 και τελειώνουν αφήνοντας πίσω τους οκτώ νεκρούς, ανάμεσά τους και ένα 17χρονο μαθητή Γυμνασίου. Ακριβώς μετά από δύο χρόνια, μία μεταφρασμένη στη δημοτική παράσταση της ***«Ορέστειας»*** του Αισχύλου, που ανέβηκε στο Βασιλικό (σήμερα Εθνικό) Θέατρο, διχάζει και πάλι την αθηναϊκή κοινή γνώμη και προκαλεί αιματηρά επεισόδια με πρωτοστατούντες τους φοιτητές αλλά και μαθητές από τα αθηναϊκά Γυμνάσια.

Τα εκπαιδευτικά τέλη των Γυμνασίων στα τέλη του 19ου αιώνα

Αιτιολογία	*Τέλος σε δραχμές*	
	Κατά τον Νόμο ΑΧΚΕ΄/1887	*Κατά τον Νόμο ΒΝΔ΄/1892*
Γυμνάσιο		
Εγγραφή ***Α΄ εξαμήνου***	-	40
Εγγραφή ***Β΄ εξαμήνου***	-	25

Η Αθήνα το 1900...

...και το Κολωνάκι με τον Λυκαβητό στο βάθος

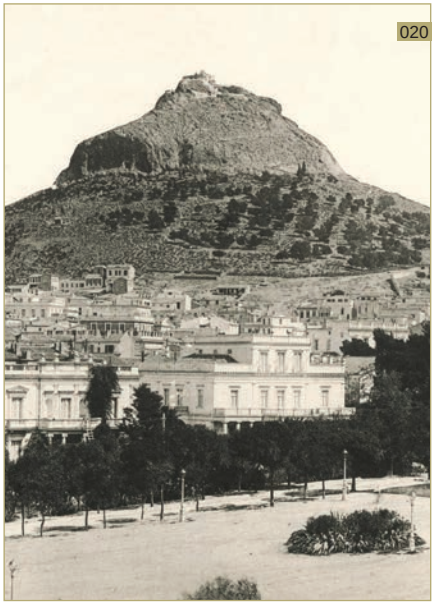

Ακολουθεί η πολεμική δεκαετία 1910-1920. Την έναρξή της σηματοδοτούν οι Βαλκανικοί πόλεμοι (1912-1913), που όμως, δεν έχουν σημαντικές επιπτώσεις στη λειτουργία των αθηναϊκών σχολείων. Αντιθέτως, ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος (1915) χωρίζει την πρωτεύουσα σε δύο στρατόπεδα λόγω της διαμάχης του Βενιζέλου με τον βασιλιά Κωνσταντίνο και δημιουργεί μια ατμόσφαιρα που δεν μπορεί παρά να έχει αντίκτυπο και στους Αθηναίους γυμνασιόπαιδες. Το επιβεβαιώνει άλλωστε και η εκτενής εγκύκλιος ***«Περί τιμωρίας μαθητών αναμειγνυομένων εις πολιτικά»*** που φθάνει στα χέρια των τότε γυμνασιαρ-

Η πλατεία Ομονοίας με τα λάφυρα των Βαλκανικών πολέμων

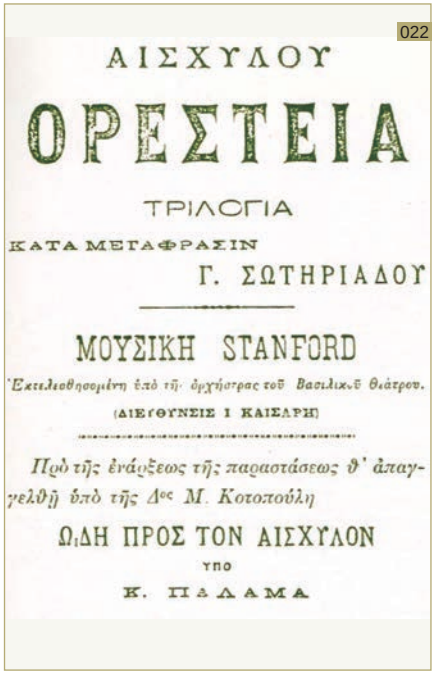

024 **Η Αθήνα την εποχή που δέχτηκε τους πρόσφυγες**

χών τον Οκτώβριο του 1916. Εκείνη τη δεκαετία το Βαρβάκειο Πρακτικό Λύκειο μεταστεγάζεται στην οδό Αθηνάς (1911), όμως δεν παραμένει για πολύ, καθώς η επίταξη του κτηρίου (1915) λόγω των πολεμικών αναγκών επιβάλλει τη μετακίνησή του σε άλλα σχολικά κτήρια της πρωτεύουσας, προτού να επιστρέψει και πάλι στη βάση του το 1919. Στο μεταξύ, το 1917 η πρωτεύουσα έχει αποκτήσει το πρώτο της Γυμνάσιο θηλέων, εξασφαλίζοντας έτσι τις ανώτερες σπουδές των κοριτσιών της πόλης που τα τελευταία χρόνια φιλοξενούνταν καταχρηστικά στα θρανία των Γυμνασίων αρρένων.

Στα αμέσως επόμενα χρόνια, η Αθήνα θα απορροφήσει ένα μεγάλο μέρος από τους 340.000 πρόσφυγες της Μικρασιατικής καταστροφής, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν στα αστικά κέντρα της χώρας μετά το 1922. Τα σχολικά της κτήρια θα διατεθούν για την προσωρινή εγκατάσταση εκείνου του προσφυγικού πληθυσμού, ενώ στο κτήριο του Βαρβακείου θα φιλοξενηθούν εκ περιτροπής σχεδόν όλα τα αθηναϊκά Γυμνάσια. Τα μαθήματα όμως, συνεχίζονται κανονικά και οι Σύλλογοι Διδασκόντων εκδίδουν συνεχώς τίτλους σπουδών συμπληρωματικών εξετάσεων για μαθητές που είχαν προσωρινά διακόψει τη φοίτησή τους προκειμένου να υπηρετήσουν στο στρατό. Όσο για το Βαρβάκειο Πρακτικό Λύκειο, έχει από το 1921 προσαρτηθεί στο ***«Διδασκαλείον Μέσης Εκπαιδεύσεως»*** και έχει ονομαστεί ***«Πρότυπον»***.

Νόμος 4373 «Περί διαρθρώσεως των σχολείων της Μέσης Εκπαιδεύσεως» (1929)

Άρθρον 2
Σχολεία της Μέσης Εκπαιδεύσεως είναι τα γυμνάσια και πρακτικά λύκεια.

Άρθρον 3
Τα γυμνάσια περιλαμβάνουσιν εξ ενιαυσίους τάξεις [...]

Άρθρον 19
Από της ενάρξεως του σχολικού έτους 1929-1930 καταργούνται τα ελληνικά σχολεία ή ημιγυμνάσια των πόλεων εν αις λειτουργεί γυμνάσιον ή πρακτικόν λύκειον.

Οκτώ χρόνια αργότερα, η κυβέρνηση Βενιζέλου, με υπουργό Παιδείας τον Κ. Γόντικα, μεταρρυθμίζει το σχεδόν αναλλοίωτο από την εποχή του Όθωνα εκπαιδευτικό σύστημα αυξάνοντας κατά δύο χρόνια τη φοίτηση στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και καταργώντας τα Ελληνικά Σχολεία. Έτσι η γενική εκπαίδευση γίνεται 12ετής, με 6ετές Δημοτικό Σχολείο και 6ετές Γυμνάσιο και τα αθηναϊκά Γυμνάσια, όπως και το Βαρβάκειο, σπεύδουν να διαφοροποιήσουν το πρόγραμμά τους και να απορροφήσουν τόσο το διδακτικό προσωπικό όσο και τον μαθητικό πληθυσμό των Ελληνικών Σχολείων της πρωτεύουσας.

025 **Το Βαρβάκειο φωτογραφημένο το 1936**

Ακριβώς στην αρχή της επόμενης δεκαετίας, το 1930, δημιουργείται η ***«Βαρβάκειος Πρότυπος Σχολή Μέσης Εκπαιδεύσεως»***, που θα λειτουργήσει κανονικά έως την έναρξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, παρότι έχουν αρχίσει να γίνονται έντονα τα προβλήματά

της από τη στέγαση του σχολείου στην καρδιά πλέον του εμπορικού κέντρου της πρωτεύουσας. *«Στο Βαρβάκειο οι μαθηταί, διά να εισέλθουν εις το σχολείον, έπρεπε να περάσουν από μέγα πλήθος ανθρώπων πωλούντων και αγοραζόντων με αλαλαγμούς και αντεγκλήσεις, πολλάκις διαγκωνιζόμενοι προς αυτούς, εν καιρώ δε βροχής να βουτηχθούν στις λάσπες των ανεπιστρώτων εκείνων δρόμων. Κατά την ώραν δε πάλιν των μαθημάτων έφθανον εις τας αιθούσας, ιδίως των διδασκομένων εις τον α΄ όροφον αι στεντόρειαι φωναί των μονίμως έξωθεν εγκατεστημένων μικρεμπόρων, ή των πλανοδίων, οίτινες ωδήγουν εις την αγοράν προς πώλησιν αγέλας χοιριδίων ή διάνων, των οποίων αι κραυγαί συνωδεύοντο πολλάκις και με τας μουσικάς συμφωνίας λαντερνατζήδων»*, σημειώνει ο καθηγητής και λόγιος Αλέξανδρος Σαρής, ο οποίος υπηρέτησε στο Βαρβάκειο από το 1907 έως και το 1951.

026

Σημαιοφόροι των αθηναϊκών Γυμνασίων με τη στολή της μεταξικής Εθνικής Οργάνωσης Νεολαίας (Ε.Ο.Ν.) σε κατάθεση στεφάνου στον Άγνωστο Στρατιώτη

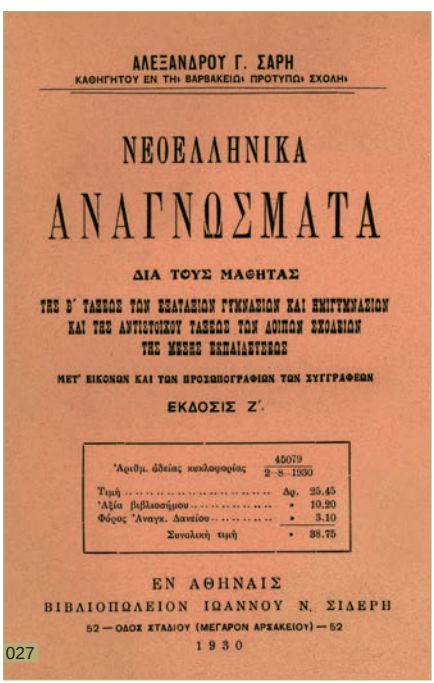
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Γ. ΣΑΡΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΕΝ ΤΗ· ΒΑΡΒΑΚΕΙΩ· ΠΡΟΤΥΠΩ· ΣΧΟΛΗ·

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ
ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ
ΤΗΣ Β΄ ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΕΞΑΤΑΞΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΓΥΜΝΑΣΙΩΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΥ ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ
ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ
ΜΕΤ' ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΩΝ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ
ΕΚΔΟΣΙΣ Ζ΄.

Ἀριθμ. ἀδείας κυκλοφορίας	45079 / 2-8-1930	
Τιμή	Δρ.	25.45
Ἀξία βιβλιοσήμου	»	10.20
Φόρος Ἀναγκ. Δανείου	»	3.10
Συνολική τιμή	»	38.75

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ
52 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ (ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ) — 52
1930
027

Μία από τις πολλές ανθολογίες του φιλολόγου Αλέξανδρου Σαρή

Τον Μάρτιο του 1936, φτάνουν στην κορύφωσή τους οι αποχές των μαθητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης Αθηνών, Πειραιώς και περιχώρων σε ένδειξη διαμαρτυρίας για την τροποποίηση του εξεταστικού συστήματος. Οριστικά τέλος στις μαθητικές κινητοποιήσεις θα δώσει το δικτατορικό καθεστώς της 4ης Αυγούστου του 1936, το οποίο θα επιφέρει και διαφοροποιήσεις στα σχολικά πράγματα, καθώς η δευτεροβάθμια εκπαίδευση θα χωριστεί σε δύο κύκλους, με τον πρώτο 5ετή και τον δεύτερο 3ετή. Με αυτόν τον τρόπο, τα Γυμνάσια γίνονται 8τάξια, με εισαγωγική τάξη την Α΄ και καταληκτική την Η΄. Το 1939 ωστόσο, η μεταξική δικτατορία θα ανακαλέσει τις δικές της αποφάσεις και τα Γυμνάσια θα χωριστούν σε δύο επάλληλους κύκλους: Γυμνάσιο Νέου τύπου (τάξεις Α΄- ΣΤ΄),

και Λύκειο ή Επιγυμνάσιο (τάξεις Ζ'- Η'). Από το σχολικό έτος 1939-1940 λοιπόν, καταργείται μια τάξη από το 6τάξιο Γυμνάσιο και προστίθεται άλλη μια στο 8τάξιο, οπότε, το σχολικό έτος 1944-1945 τα Γυμνάσια θα φτάσουν να γίνουν και πάλι 8τάξια, με πρώτη τάξη τη Γ' και τελευταία την Η'. Θα περάσουν είκοσι σχεδόν χρόνια, έως ότου το 1959, το 8τάξιο Γυμνάσιο των έξι τάξεων να αποκτήσει την κανονική του ονομασία και στις τρεις τελευταίες τάξεις του από δύο τμήματα, ένα κλασικό και ένα πρακτικό.

Έπεται άλλη μια πολεμική δεκαετία. Το 1940 η Ελλάδα εμπλέκεται στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και η ζωή στην Αθήνα αλλάζει. Τον ενθουσιασμό των Αθηναίων, όταν έφευγαν για το μέτωπο ή όταν αποχαιρετούσαν τους επιστρατευμένους, διαδέχεται ο φόβος από τους βομβαρδισμούς και η αγωνία για την κάλυψη των επισιτιστικών τους αναγκών. Τον Απρίλιο του 1941, τα γερμανικά στρατεύματα μπαίνουν στην πρωτεύουσα. Οι επόμενες χρονιές θα είναι ακόμη πιο επώδυνες για τις αθηναϊκές οικογένειες, οι οποίες αναγκάζονται πια να παλεύουν για την καθημερινή επιβίωσή τους.

Τον Οκτώβριο του 1944, ο λαός της Αθήνας θα γιορτάσει την αποχώρηση των γερμανικών στρατευμάτων. Δύο μήνες αργότερα, θα βρεθεί ανάμεσα στα αντιμαχόμενα πυρά του κυβερνητικού, του βρετανικού και του Ελληνικού Λαϊκού Απελευθερωτικού Στρατού (Ε.Λ.Α.Σ.) κατά τα ***«Δεκεμβριανά»***, τα οποία δημιούργησαν χιλιάδες θύματα μεταξύ των αμάχων. Παρ' όλα αυτά, οι Αθηναίοι μαθητές, αν και σκελετωμένοι από την ελάχιστη ποσότητα τροφής που τους εξασφαλίζουν τα συσσίτια, συνεχίζουν με εξαιρετικά μεγάλη δυσκολία τις σπουδές τους, όποτε βέβαια γίνονται μαθήματα. Και οι φορές αυτές δεν είναι πολλές.

Διανομή συσσιτίου στην κατοχική Αθήνα

Τα μαθήματα της Βαρβακείου Σχολής γίνονται στο κτήριό της που συγχρόνως χρησιμεύει για καταφύγιο αντιαεροπορικής προστασίας, για πρόχειρο νοσοκομείο και, μετά τον βομβαρδισμό του Πειραιά, για κατάλυμα των βομβοπλήκτων, προτού να καταστραφεί σχεδόν ολοσχερώς από πυρκαγιά (1944).

Μετά την καταστροφή του κτηρίου, το σχολείο μετακινείται αρχικά στην Πλατεία Κουμουνδούρου (στο κτήριο του Θ' Γυμνασίου) και στην οδό Μέτωνος (στο κτήριο του Δ' Γυμνασίου) και κατόπιν στην οδό Κωλέττη (στο κτήριο των Α' και Γ' Δημοτικών σχολείων).

Η οριστική λήξη του Εμφυλίου πολέμου (1949) δημιουργεί την αίσθηση ότι τα εκπαιδευτικά πράγματα θα οργανωθούν σε νέες βάσεις που θα ανταποκρίνονται στις ανάγκες της μεταπολεμικής Ελλάδας και αυτό έχει αντίκτυπο στον αριθμό μαθητών και μαθητριών που κατακλύζουν τα αθηναϊκά Γυμνάσια. Έτσι, η Βαρβάκειος Σχολή αποκτά ένα ακόμη τμήμα στη Γ' (Α') τάξη της και 40 επιπλέον μαθητές. Συγχρόνως, συγκροτείται Επιτροπεία για τη ρύθμιση του ζητήματος της στέγασής της και την τύχη του διδακτηρίου της. Το 1952, ιδρύεται ο Σύλλογος Αποφοίτων της Σχολής και, το 1953, συστήνεται το Βαρβάκειο Ίδρυμα, στο οποίο περιέρχεται η υπάρχουσα κινητή και ακίνητη περιουσία του κληροδοτήματος Βαρβάκη. Τέλος, παρά τις αντίθετες απόψεις αρκετών ειδικών, κατεδαφίζε-

Το μισογκρεμισμένο Βαρβάκειο...

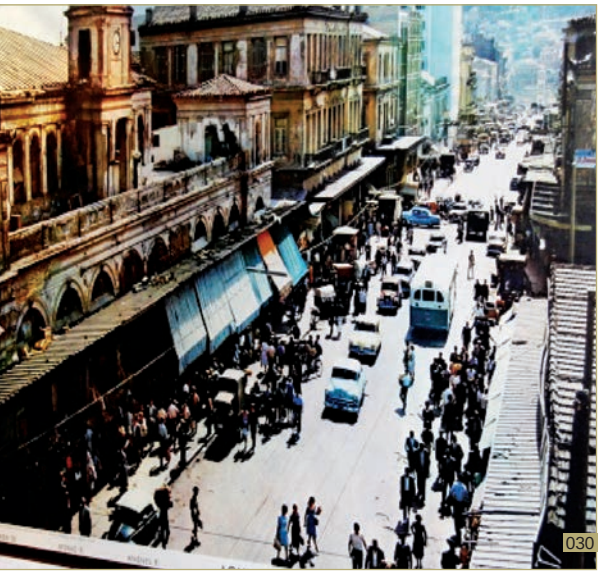

...και η οδός Αθηνάς τον ίδιο καιρό

ται τελικά το μισοκατεστραμμένο από την πυρκαγιά κτήριο της οδού Αθηνάς. Τέσσερα χρόνια αργότερα (1957), το Δημόσιο θα παραχωρήσει στο Βαρβάκειο Ίδρυμα οικόπεδο στο Παλαιό Ψυχικό για την ανέγερση καινούργιου διδακτηρίου.

Οι λέξεις «απεργία», «μεταρρύθμιση» και «πολιτειακή μεταβολή» είναι λέξεις-κλειδιά για τη δεκαετία που ακολουθεί.

Καταρχάς, τον Δεκέμβριο του 1962, το πάγιο αίτημα του εκπαιδευτικού κόσμου για αύξηση κατά 15% των κονδυλίων για την παιδεία βγάζει τους φοιτητές μαζί με τους μαθητές των αθηναϊκών Γυμνασίων στους δρόμους. Ένα μήνα αργότερα πάλι, σύμφωνα με τον τύπο της εποχής, ξεκινά ***«η μεγαλυτέρα απεργία της ελληνικής εκπαιδευτικής ιστορίας [καθώς] κάπου 40.000 καθηγηταί και δημοδιδάσκαλοι των δημοσίων και ιδιωτικών σχολείων εγκατέλειψαν τας έδρας των και απεδύθησαν εις έναν απεγνωσμένον αγώνα υπέρ της ατομικής των αξιοπρεπείας και υπέρ της προκοπής της εθνικής παιδείας»***. Η απεργία θα λήξει τον επόμενο μήνα με πολιτική επιστράτευση και θα έχει καθ' όλη τη διάρκειά της την αμέριστη υποστήριξη των μαθητών.

Στη συνέχεια, το 1964, με τον πρωθυπουργό Γ. Παπανδρέου να προΐσταται στο υπουργείο Παιδείας, ο υφυπουργός Λ. Ακρίτας και ο Γενικός Γραμματέας Ε. Παπανούτσος επεξεργάζονται ένα σημαντικότατο για την οργάνωση της γενικής εκπαίδευσης νομοσχέδιο. Πρόκειται για μια μεταρρύθμιση που περιλαμβάνει διάφορα καινοτομικά για την εποχή μέτρα και, ανάμεσα στα άλλα, διαιρεί τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε δύο κύκλους: ένα 3τάξιο Γυμνάσιο και ένα 3τάξιο Λύκειο, δηλαδή σε δύο ανεξάρτητες σχολικές μονάδες.

Ν.Δ. 4379
«περί Οργανώσεως και Διοικήσεως της Γενικής Εκπαιδεύσεως»
Άρθρον 1. 1
Η Γενική Εκπαίδευσις περιλαμβάνει την Εκπαίδευσιν Πρώτου Βαθμού (Στοιχειώδη) και την Εκπαίδευσιν Δευτέρου Βαθμού (Μέσην)
[...]
Άρθρον 4. 1
Άπαντες οι εν Ελλάδι κατοικούντες παίδες [...]
υπόκεινται εις υποχρεωτικήν εκπαίδευσιν [...]
φοίτησιν εις το Δημοτικόν σχολείον και εν συνεχεία εις Γυμνάσιον ...

Τα πράγματα ωστόσο, δεν θα παραμείνουν έτσι επί πολύ, καθώς στις 21 Απριλίου του 1967 ο στρατός θα καταλύσει την πολιτική εξουσία. Ένα από τα πρώτα εκπαιδευτικά μέτρα της απριλιανής δικτατορίας είναι και η επαναφορά της δεύτερης σχολικής βαθμίδας στο παλαιό της σχήμα. Έτσι, από το σχολικό έτος 1967-1968 τα Γυμνάσια ξαναγίνονται 6τάξια με τον αριθμό των μαθητών/τριών τους να φτάνει και πάλι στα επίπεδα των προηγουμένων δεκαετιών.

Η μετάβαση της χώρας στον κοινοβουλευτικό βίο θα γίνει επτά χρόνια αργότερα, το 1974, και μέσα στον επόμενο χρόνο θα ψηφιστεί ένα νέο Σύνταγμα που επικυρώνει την 9χρονη υποχρεωτική εκπαίδευση και τη δωρεάν φοίτηση σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες, ενώ καθιερώνει ως γλώσσα διδασκαλίας τη δημοτική.

031

Αυτοσχέδιο «ψηφοδέλτιο» για συγκέντρωση υπογραφών, όπου αναγράφεται το διεκδικούμενο από τον κρατικό προϋπολογισμό ποσοστό για την εκπαίδευση, και το σύνθημα-ένσταση για το καινούργιο ακριβό καζίνο της Πάρνηθας, το αντιστρόφως ανάλογο με τα παραμελημένα σχολικά κτήρια της εποχής

Σύνταγμα του 1975
Άρθρο 16
[...]
Η παιδεία αποτελεί βασική επιλογή
του Κράτους [...]
Τα έτη υποχρεωτικής φοίτησης
δεν μπορεί να είναι λιγότερα από εννέα.
Όλοι οι Έλληνες έχουν δικαίωμα
δωρεάν παιδείας [...]

Το 1976 τα δευτεροβάθμια σχολεία θα ξαναχωριστούν σε 3τάξια Γυμνάσια και 3τάξια Λύκεια, ενώ το 1978 και οι δύο βαθμίδες θα γίνουν μεικτές. Δύο χρόνια μετά, το 1980, θα γίνει και η τελετή θεμελίωσης του καινούργιου διδακτηρίου του Βαρβακείου Γυμνασίου-Λυκείου στην Κηφισιά.

Σωρεία εκπαιδευτικών αλλαγών όμως έχουμε και στην επόμενη δεκαετία (1980-1990). Καθιερώνεται το μονοτονικό σύστημα, εισάγεται ο θεσμός του Σχολικού Συμβούλου στη θέση του Επιθεωρητή Εκπαίδευσης, καταργούνται οι εξετάσεις εισαγωγής στο Λύκειο, ιδρύονται τα Ενιαία Πολυκλαδικά Λύκεια, συγγράφονται νέα σχολικά βιβλία, αλλάζει ο τρόπος εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και καθιερώνεται το σύστημα των δεσμών. Όσο για το Βαρβάκειο, βιώνει και εκείνο μια αλλαγή όταν, το 1982, τα δύο σχολεία του (Γυμνάσιο-Λύκειο) εγκαθίστανται «προσωρινά»

032

σε ιδιόκτητο κτήριο στο Παλαιό Ψυχικό. Μέσα στα επόμενα χρόνια σχεδιάζεται (αλλά δεν προωθείται) το ***«Εθνικό Απολυτήριο»*** (σχολικό έτος 1996-1997) και, επί υπουργίας Γ. Αρσένη, κατατίθεται μια νέα μεταρρυθμιστική πρόταση. Ωστόσο, πολλές από τις επιχειρούμενες αλλαγές προκαλούν τεράστιο κύμα αντίδρασης και, το σχολικό έτος 1997-1998, σωρεία κινητοποιήσεων τόσο του εκπαιδευτικού κόσμου όσο και των μαθητών.

Με την έλευση του 21ου αιώνα το Βαρβάκειο Πειραματικό Γυμνάσιο και το Γενικό Πειραματικό Λύκειο της Βαρβακείου Σχολής, έχοντας πλέον καλύψει περισσότερα από 150 χρόνια ζωής, συνεχίζουν την πορεία τους στο χρόνο προσπαθώντας να συνταιριάξουν τον βηματισμό τους με τα ζητούμενα των καιρών. Χωρίς να ξεχνούν το παρελθόν τους, κοιτάζουν μπροστά και προχωρούν επιδιώκοντας να είναι σχολεία που αποβλέπουν στη μάθηση και την κοινωνικοποίηση, που ενισχύουν την ανάληψη πρωτοβουλιών και που δεν αγνοούν τις τεχνολογικές εξελίξεις.

033

Το κτήριο του Βαρβακείου στο Ψυχικό

034

Το μισοτελειωμένο έως σήμερα κτήριο του Βαρβακείου στην Κηφισιά και ο ευρύτερος χώρος του

Σόνια Γελαδάκη
Δρ. Ιστορίας της Εκπαίδευσης,
Διευθύντρια του Βαρβακείου Πειραματικού Γυμνασίου

150 χρόνια Βαρβάκειο

Ένα σχολικό κτήριο

που να εμπνέει

Αγαπητά μας παιδιά του σήμερα και του χθες, κυρίες και κύριοι... Ποιος είναι ο λόγος που η σημερινή εκδήλωση φιλοξενείται σε τούτον εδώ το χώρο; Μήπως θα έπρεπε να είμαστε στην αίθουσα πολλαπλών χρήσεων του σχολείου μας, ώστε να διαπιστώσουν όλοι ότι δεν μπορεί από την κατασκευή της να μας δεχθεί λόγω μεγέθους;

Είμαι βέβαιος ότι η επιθυμία να υλοποιηθεί η επέτειός μας στον χώρο μιας αίθουσας όπως αυτή, που είναι πράγματι ευτυχία το ότι μας προσφέρθηκε, έχει τη βάση της στην παιδεία που μυεί και στις Τέχνες εκτός από τα Γράμματα και τις Επιστήμες.

Βρισκόμαστε τώρα στους κόλπους ενός μοναδικού παραδείγματος της τέχνης της Αρχιτεκτονικής, που ο αείμνηστος καθηγητής μου της Ρυθμολογίας και ακαδημαϊκός, Παύλος Μυλωνάς, χαρακτήριζε ως το ωραιότερο κτήριο Νεοκλασσικού Ρομαντισμού παγκοσμίως! Θεωρούσε ότι ο Θεόφιλος Χάνσεν υλοποίησε ένα κτήριο κανόνα αρμονίας στην ανθρώπινη κλίμακα και στο μέτρο, ήρεμα μεγαλοπρεπές, με υπέροχα λιτό διάκοσμο και ρυθμούς ανοιγμάτων, γλυπτικού και ζωγραφικού διακόσμου. Είναι μάθημα ήθους και καλαισθησίας για όσους το ατενίζουν περνώντας από μπροστά του και σε όσους είχαν την τύχη να μαθητεύσουν μέσα στις αίθουσές του.

Επιπλέον, είναι ένα συνολικά εκπαιδευτικό κτήριο που περιλαμβάνει και τον εξωτερικό του χώρο, με προεξάρχοντα τα «Προπύλαια», τα οποία έχουν επιλε-

035 Π. Κάλκου, Κτήριο Αθηνάς (πίσω όψη)

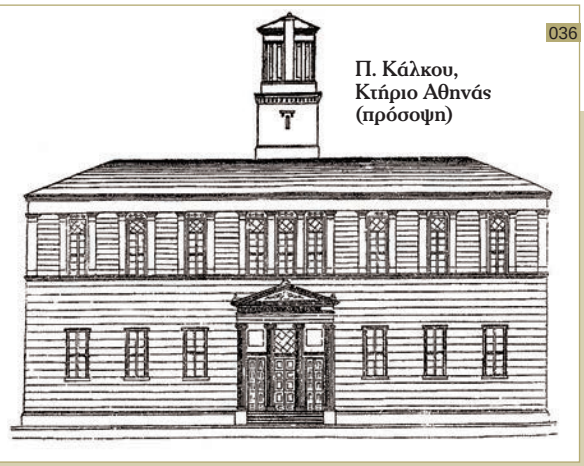

036 Π. Κάλκου, Κτήριο Αθηνάς (πρόσοψη)

γεί αυθόρμητα ως ορμητήριο των διεκδικήσεων των σπουδαστών και μαθητών για δικαιότερη και καλλίτερη ζωή. Αντίκρυ, είναι η πλατεία Κλαυθμώνος. Ούτε το όνομά της ούτε τα ανούσια νεότερα κτήριά της ούτε ακόμα το τερατώδες γλυπτό της θα μπορούσαν να πάρουν τα πρωτεία στην καρδιά της νεολαίας.

Διαπίστωσα ότι οι νέοι του πρώτου Βαρβακείου μυήθηκαν σε παρόμοιες αξίες από το κτήριο του Παναγιώτη Κάλκου, που ανέλαβε να στεγάσει το όραμα ενός Μεγάλου Ευεργέτη για την Παιδεία σ' ένα νεοσύστατο κράτος που είχε το βλέμμα στραμμένο κυρίως στην αρχαία ελληνική παράδοση για έμπνευση, κίνητρο για δημιουργία, αριστεία, εθνική και πνευματική ανάταση.

Η Τέχνη μιλά σε μας χωρίς λέξεις, οι λέξεις όμως μιλούν για όσα μας δίνει η Τέχνη. Οι απόφοιτοι του Βαρβακείου μίλησαν καίρια, οι λέξεις αποκαλύπτουν το καταστάλαγμα: ***«το Μέγαρον..., ο πύργος εδέσποζε..., σήμα κατατεθέν..., ήταν μεγαλοπρεπές..., τα Προπύλαια..., το περιστύλιον Ιωνικού***

037 Ξύλινο Αμφιθέατρο Ελεύθερου Σχεδίου

Ρυθμού..., η μεγάλη μαρμάρινη κλίμακα..., η μεγάλη ξύλινη πόρτα..., το ξύλινο Αμφιθέατρο..., η αίθουσα των Χαρτών..., η μεγάλη Αίθουσα Τελετών..., ωραιότατη αυλή..., ψηλός μαντρότοιχος μας προστάτευε..., η όασή μας!».

Η όψη του αρχιτεκτονήματος, οι αναλογίες των επί μέρους στοιχείων και χώρων, τα φυσικά υλικά, η αίσθηση ενός περιβάλλοντος οργανωμένου, προστατευμένου, συγκεντρωμένου, ενέπνευσε και διαπαιδαγώγησε τους μαθητές με την αισθητική του.

Ο περιβάλλων χώρος δεν ήταν η φύση αλλά το κέντρο της πρωτεύουσας, όπου η ζώσα ιστορία παρήλαυνε δίπλα στους μαθητές και το κτήριο, ώσπου ο εμφύλιος σπαραγμός το πλήγωσε βαριά. Ο χώρος ήταν ένα παράλληλο «σχολειό» πρώτου μεγέθους. Το πρώτο Βαρβάκειο δεν ήταν «ανοικτό στην κοινωνία», ήταν χωροθετημένο στην καρδιά της!

Μετά, ο χώρος του πλάνητα πλέον Βαρβακείου παρέμεινε αστικός αλλά λιγότερο έντονος σε ερεθίσματα. Ήταν καταλληλότερος για τα τρυφερά παιδιά του γυμνασίου. Το κτήριο όμως της οδού Κωλέττη ήταν ένα κτύπημα: ***«Δεν είχε καθόλου χώμα για να παίξουμε..., ένα δενδράκι..., ήταν τσιμέντο η αυλή..., ήταν της πλάκας..., ένα άθλιο κτήριο!»***.

«Η δίκη των ληστών του Δήλεσι» Η δίκη έλαβε χώρα στην αίθουσα τελετών του παλαιού Βαρβακείου στην οδό Αθηνάς. Η χαλκογραφία δημοσιεύθηκε τον ίδιο μήνα στην εφημερίδα "The Illustrated London News", 21 Μαΐου 1870.

038

039 **Στολή και ξύλινα θρανία**

Εδώ τα σχόλια περιττεύουν. Αξίζει όμως να αναφερθώ σε σχόλια μαθητών που φοιτούν σήμερα στο ίδιο κτήριο: ***«Θα ήθελα γκαζόν, πισίνα, αίθουσα εκδηλώσεων, μαθήματα χορού, όχι κάγκελα της φυλακής στα παράθυρα!»***.

Τα παιδιά δεν παρατηρούν, αναζητούν, θέλουν ελευθερία κινήσεων, φύση και ευνοϊκές συνθήκες καλλιτεχνικής έκφρασης.

Η κρίση των μαθητών εδώ έρχεται σε αντίθεση με το ότι το κτήριο το σχεδίασε ο διαπρεπής τότε αρχιτέκτων του Μοντέρνου κινήματος Νικόλαος Μητσάκης και που θεωρήθηκε ως το καλλίτερο έργο του μαζί με το γυμναστήριο του Μαρασλείου Δημοτικού Σχολείου. Τη δεκαετία του '30 η πολιτεία, ίσως για μοναδική φορά, ανέθεσε σε άξιους κατά τα άλλα αρχιτέκτονες, όπως τον Πικιώνη, τον Παναγιωτάκο, τον Ζογγολόπουλο, τον Ζενέτο, να σχεδιάσουν σχολικά κτήρια, κυρίως στην Αθήνα. Το πείραμα δεν είχε συνέχεια και ανάπτυξη και δυστυχώς δεν άγγιξε το μετέπειτα

040

Νικολάου Μητσάκη, Κτήριο Κωλέττη

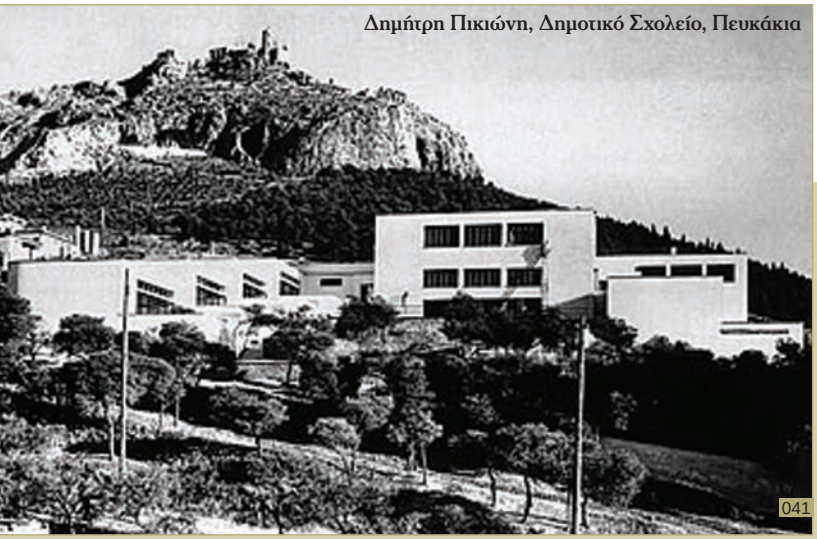
Δημήτρη Πικιώνη, Δημοτικό Σχολείο, Πευκάκια

041

Τάκη Ζενέτου, Κυκλικό Γυμνάσιο - Λύκειο Αγίου Δημητρίου

042

Κυριακούλη Παναγιωτάκου, Δημοτικό Σχολείο Γούβας

043

Πειραματικό Βαρβάκειο. Δεν γνωρίζω πολλά σχολεία που να έκτισε το κράτος και να είναι καλαίσθητα. Όσα είναι άξια, μάλλον είναι το λιγότερο 80 ετών και κάποιος ευεργέτης, μικρός ή μεγάλος, έδωσε το βαλάντιό του για την ανέγερσή τους και τότε υπήρξαν πολλοί σε όλη την χώρα. Τα σχολεία μας μοιάζουν με το Κολοσσαίο μάλλον, ευρύχωρες, πρακτικές (στην καλλίτερη περίπτωση) αποθήκες-αρένες, με υποτυπώδη τυπικό διάκοσμο, όπου σπάνια διατίθεται αίθουσα ικανή να δεχθεί σύσσωμο το σχολείο, καθώς είναι ωραίο να είναι οι πάντες παρόντες. Εν τέλει, το όραμα είναι η συμμετοχή ενός μελλοντικού πολίτη, η μέθεξη και όχι η αποσπασματικότητα και ο ατομισμός.

Για το κτήριο της οδού Αραχώβης είπαν: ***«Νεοκλασικό..., προαυλιζόμαστε..., ο περιστερώνας»***. Καμία αλλαγή.

Το σημερινό κτήριο του Ψυχικού, έγινε η μόνιμη έδρα του μετά από 39 (!) χρόνια. Άξιζε άραγε η αναμονή; Οι μαθητές μας σχολιάζουν: ***«Είχε όσο χώρο χρειαζόταν..., μεγάλες αίθουσες..., εργαστήρια..., προαύλια..., εξυπηρετούσε βασικές ανάγκες..., δεν έσταζε..., αυτά, τίποτε περισσότερο»***.

Παρέες

044

πουν, να εμπνέουν όλους μας, μαθητές και καθηγητές, με το κάλλος της μορφής τους, εξωτερικής και εσωτερικής, όπως μόνον οι Τέχνες μπορούν!
Σαν επίλογο, με συγκίνηση σας παρουσιάζω μερικά από τα έργα μαθητών μας, της Γ' Γυμνασίου, με θέμα ***«Η πρόσοψη του Νέου Βαρβακείου»***. Απολαύστε τα!

Δημήτρης-Κλεομένης Ζερβός
Ζωγράφος,
Καθηγητής Καλλιτεχνικών Μαθημάτων
του Πειραματικού Γενικού Λυκείου
Βαρβακείου Σχολής

Μία πρόσφατη εργασία μαθητών με θέμα «Ο δικός μου χάρτης του Βαρβακείου» δείχνει ότι τα εργαστήρια και οι υπαίθριοι χώροι είχαν επί τέλους την τιμητική τους (θα προσέθετα και οι ημιυπαίθριοι!) που προσφέρουν κοινωνικοποίηση και χαλάρωση μαζί με την παρουσία σχετικού πρασίνου. Το κτήριο κοντεύει τα 30 και οι αίθουσες δεν επαρκούν πλέον να ανταποκριθούν στο πλήθος των μαθητών (28-30 ανά τάξη) αλλά και των μαθημάτων. Η ιστορία της πόλης δεν έχει παρουσία στο γύρω χώρο αλλά η έντονη ροή των οχημάτων, ο βόμβος και το καυσαέριο σε έναν μηχανικό κυκλικό χώρο. Η παταγώδης αποτυχημένη ανέγερση του νέου κτηρίου στην Κηφισιά, σε χώρο μεγάλο και μέσα στη φύση, αφήνει μια πικρή γεύση.
Το Βαρβάκειο Ίδρυμα και η πολιτεία του «Καλλικράτη» οφείλουν να επανορθώσουν με την οικοδόμηση πλέον ενός κτηρίου οδηγού για όλα τα μελλοντικά δημόσια σχολεία σε πείσμα των ιδιωτών, που δεν θα είναι μόνο εξοπλισμένα, «πράσινα», βιοκλιματικά, οικονόμα αλλά σε διάλογο με τη φύση, προορισμένα να ενώνουν, να συνθέτουν, να προτρέ-

Κτήριο Κηφισιάς
«Το όνειρο»

045

Μπεγέτη Δήμητρα

046

Κασιμάτης Νεοκλής

Μοσχοβάκου Διονυσία-Μαρία

Λυμπέρη Βασιλική

Πιερράτου Βασιλική

Καγκαρά Ειρήνη

Ουρντά Κλαούντια

Νικολακοπούλου Ελένη

Αθανασόπουλος Δημήτρης

Μανουσογιαννάκης Άρης

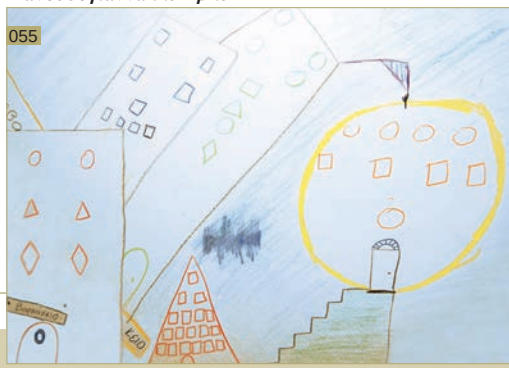

Μπίκα Αικατερίνη

Πολυζώης Κωνσταντίνος

Μπιτσάνης Χρήστος

Νεοκλέους Σταυριάνα

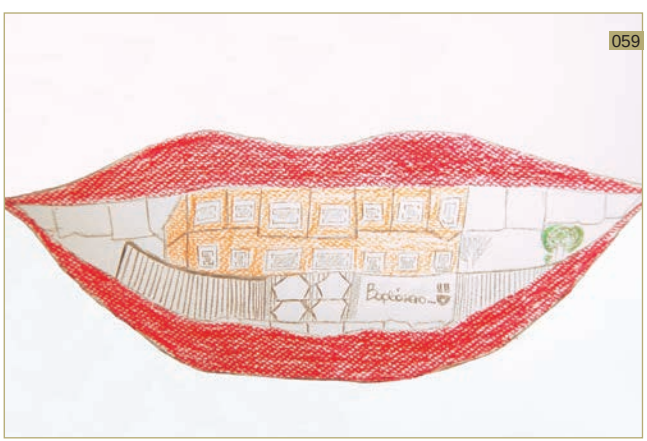

060

Το 1872 ο καθηγητής Γλυπτικής στο Πολυτεχνείο Λεωνίδας Δρόσης κατασκεύασε το Βαρβάκειο Μνημείο, με τον ανδριάντα του Βαρβάκη και τέσσερις αλληγορίες, την «Ελευθερωμένη Ελλάδα», την «Ιστορία», τη «Σκέψη» και τη «Ναυτιλία»

«...προς διηνεκή εκπαίδευσιν της νεολαίας» **Διδακτικές και πολιτιστικές** αναζητήσεις στο Βαρβάκειο

«Επτακοσίας χιλιάδας ρούβλια *να μεταχειρισθώσιν εις καθίδρυσιν εν Ελλάδι, όπου κριθή κατάλληλον μετά της αδείας της εκεί κυβερνήσεως, λυκείου προς διηνεκή εκπαίδευσιν της νεολαίας...»* (Απόσπασμα από τη διαθήκη του Ιωάννη Α. Βαρβάκη, την οποία συνέταξε στο Ναύπλιο στις 8 Νοεμβρίου 1824). Ασφαλώς και δεν είναι θέμα μόνο χρημάτων η κληρονομιά που άφησε ο σπουδαίος Έλληνας, ο πατριώτης Ιωάννης Βαρβάκης (1745/50-1825), στη νεολαία της Ελλάδας. Η πιο σημαντική παρακαταθήκη του είναι η ίδια του η ζωή, σφυρηλατημένη μέσα από τους αγώνες για τη λευτεριά, για την επιβίωση, για την πρόοδο, η σπουδαία προσωπικότητά του, η καλλιέργεια της ψυχής του, η φιλανθρωπία του, ο ακέραιος χαρακτήρας του, η δίκαιη κρίση του, η ριψοκίνδυνη και δραστήρια φύση του, οι ευφυείς επιλογές του, η γενναιοδωρία του και η γνήσια και ανυστερόβουλη φιλοπατρία του. Πώς να μη μαγευτεί κανείς, όταν ακούει για τον τολμηρό έφηβο καραβοκύρη από τα θρυλικά Ψαρά που έφτιαξε όνομα στης θάλασσας την πλάτη, όνομα που το έτρεμαν οι Τούρκοι και το ζήλευαν οι Έλληνες; Όταν μαθαίνει ότι νεαρός άνδρας πρωτοστάτησε στη ναυμαχία του Τσεσμέ, στις 26 Ιουνίου 1770, πυρπολώντας με τη σεμπέκα του την τουρκική ναυαρχίδα, πράξη για την οποία θα ενταχθεί με το βαθμό του υπολοχαγού στις στρατιωτικές δυνάμεις της αυτοκρατορικής Ρωσίας; Ότι κατάφερε να δραπετεύσει από τις τουρκικές φυλακές της Κωνσταντινούπολης και να διανύσει, και μάλιστα ανυπόδητος, τα ατέλειωτα

Η προσωπογραφία του Ιωάννη Βαρβάκη. Ελαιογραφία που βρίσκεται στο Εθνικό Ιστορικό Μουσείο

χιλιόμετρα που χώριζαν το Κίεβο από την Αγία Πετρούπολη, για να συναντήσει -τι τόλμη!- την ίδια την αυτοκράτειρα; Ότι έκανε την πιο έξυπνη επιλογή με τα 10.000 ρούβλια που του πρόσφερε η Αικατερίνη η Β' και πήγε στο Αστραχάν για να ασχοληθεί με το εμπόριο ψαριών και ότι εκεί, ενώ είχε το δικαίωμα να αγοράσει δούλους και να τους έχει στη δούλεψή του, όπως έκαναν όλοι οι Ρώσοι επιχειρηματίες, επέλεξε να προσλάβει 3.000 ελεύθερους μισθωτούς εργάτες από σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα; Πώς να μην θαυμάσει κανείς τις επιχειρηματικές του δραστηριότητες, τα μελετημένα του βήματα, τις τολμηρές του αποφάσεις, το εμπορικό του δαιμόνιο, τους έξοχους πειραματισμούς που είχαν ως αποτέλεσμα το χαβιάρι, που θα έπρεπε να φέρει το όνομά του, αφού αυτός ήταν που ανακάλυψε την εκλεπτυσμένη γεύση των αυγών του ξανθού οξυρύγχου; Πώς να μην συγκινηθεί κανείς με τη μεγαλειώδη πράξη κοινωνικής δικαιοσύνης να αρνηθεί το μονοπώλιο στην εμπορία του χαβιαριού και αντ' αυτής να προτείνει την ίδρυση «μπράτιας», δηλαδή συνεταιριστικής επιχείρησης, (πρώτη στα χρονικά), η οποία θα είχε την αποκλειστικότητα της εκμετάλλευσης του εκλεκτού εδέσματος; Ή με την ευαισθησία του και το σεβασμό που δείχνει απέναντι στον άνθρωπο και στις ανάγκες του, όταν ζήτησε άδεια για να φτιαχτεί τζαμί κοντά σε εργοστάσιο χαβιαριού, για να μπορούν να προσεύχονται σ' αυτό οι μουσουλμάνοι εργάτες του; Πώς, τέλος, να μην αισθανθεί δέος κανείς για τα μεγάλα και σπουδαία έργα που υλοποίησε στο Αστραχάν, στο Ταγκανρόγκ και στην Ελλάδα και κυρίως για τα σχολεία στην αξία των οποίων πίστευε με πάθος, ίσως επειδή ο ίδιος, λόγω συνθηκών, δεν είχε καταφέρει να σπουδάσει και μάλιστα ακόμη και η υπογραφή του ήταν ανορθόγραφη;

Συνειδητά ή ασυνείδητα, πολλές διδακτικές ή πολιτιστικές αναζητήσεις των καθηγητών του σχολείου που φέρει με τιμή το όνομα του Ιωάννη Βαρβάκη, δείχνουν να εμπνέονται από το ήθος του ιδρυτή και ευεργέτη του. Χαρακτηρίζονται από πάθος, τόλμη, όραμα, και κυρίως αγάπη για τον μαθητή, τον οποίο προσπαθούν να εμπλέξουν στη μαθησιακή διαδικασία χρησιμοποιώντας, ανάλογα με την εποχή, μεθόδους και δράσεις που αξιοποιούν τις δεξιότητες στοχεύοντας στη γνώση και καλλιεργούν πνεύμα συνεργασίας και σεβασμού στα δικαιώματα του άλλου.

Όπως προκύπτει μέσα από προφορικές και γραπτές μαρτυρίες που ξεδιπλώνουν την πολυετή ιστορία του Βαρβακείου, επί μακρόν, η κύρια μέθοδος διδασκαλίας που εφαρμόσθηκε ήταν η επαγωγική η οποία διανθιζόταν, αναλόγως του καθηγητή, με βιωματικούς τρόπους, με δημιουργική γραφή, με διαθεματικές προσεγγίσεις αλλά και με αυτενέργεια του μαθητή. Στη δεκαετία 1930-1940 ορισμένοι καθηγητές επέλεγαν τη

διδασκαλία και κατά χώραν (in situ) πηγαίνοντας τους μαθητές τους, για παράδειγμα, στην Ακρόπολη, στον Πειραιά, στο Μαραθώνα, προκειμένου να διδάξουν το μάθημα της Ιστορίας ή στην Πνύκα, όπου έβαζαν τους μαθητές τους να διαβάσουν αρχαία κείμενα. Δίδασκαν, δηλαδή, βασισμένοι στην αρχή της ενσυναίσθησης που γοήτευε τους μαθητές και τους βοηθούσε να εμπεδώσουν καλύτερα το γνωστικό αντικείμενο. Στις επόμενες δεκαετίες επισκέψεις τέτοιου είδους σταμάτησαν, λόγω της Κατοχής αρχικά κι εν συνεχεία λόγω οικονομικών δυσχερειών αλλά και λόγω της αντίληψης ότι αξίζει μόνον ό,τι γίνεται μέσα στην τάξη. Μόνο στη δεκαετία 2000-2010 και λόγω της δημιουργίας αξιόλογων εκπαιδευτικών προγραμμάτων από ειδικευμένους μουσειοπαιδαγωγούς που εργάζονται σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους ή ιδρύματα άρχισε πάλι να καλλιεργείται η αντίληψη περί της χρησιμότητας και αυτής της εναλλακτικής μορφής διδασκαλίας κατά χώραν (in situ).

Ο κατευθυνόμενος διάλογος δεν έλειψε από καμιά δεκαετία, στις πρώτες δεκαετίες εφαρμόσθηκε από λίγους χαρισματικούς καθηγητές, από τη δεκαετία του '90 και μετά σχεδόν από όλους. Ορισμένοι καθηγητές ακόμα και στη δεκαετία του 1930-1940 ωθούσαν τους μαθητές στην έρευνα των πηγών και στην εν συνεχεία σύνθεση κειμένων που τα παρουσίαζαν στις υποδειγματικές διδασκαλίες που έκαναν στους μετεκπαιδευομένους καθηγητές του Διδασκαλείου Μέσης Εκπαίδευσης. Αναμφίβολα, ήταν σπουδαίο το όφελος για όλους, μαθητές, καθηγητές και μετεκπαιδευομένους από τη λειτουργία του Διδασκαλείου εντός του Βαρβακείου!

Εντυπωσιάζει το γεγονός ότι στη δεκαετία 1930-1940 υπάρχουν καθηγητές που εφαρμόζουν μεθόδους, οι οποίες θα ενταχθούν στην εκπαιδευτική διαδικασία πολλές δεκαετίες αργότερα, όπως είναι, για παράδειγμα, η συνεργασία εκπαιδευτικών διαφορετικών ειδικοτήτων προκειμένου ένα θέμα να προσεγγισθεί από πολλές οπτικές γωνίες. Και φυσικά, τη δεκαετία αυτή αξιοποιούνται στο έπακρο τα εξαιρετικά εξοπλισμένα εργαστήρια της Φυσικής, της Χημείας, της Φυσικής Ιστορίας, της Μουσικής και των Καλλιτεχνικών. Κατά τις επόμενες δεκαετίες, οπότε και το Βαρβάκειο ελλείψει στέγης θα φιλοξενηθεί σε διάφορα κτήρια που δε διαθέτουν τις απαραίτητες εργαστηριακές υποδομές, παρά μόνο ελάχιστα όργανα, εργαστηριακά μαθήματα δε γίνονται. Και πάλι αυτά επανέρχονται τη δεκαετία 2000-2010.

Κατά δεκαετίες μια προοδευτική άποψη που καλλιεργήθηκε στο Βαρβάκειο ήταν ότι το σχολείο δεν πρέπει να περιορίζεται στο γνωστικό αντικείμενο αλλά να ευνοεί, να καλλιεργεί και να αξιοποιεί μέσα σε κλίμα ελευθερίας και συνεργασίας κάθε δημιουργική προσπάθεια των παιδιών στο χώρο της λογοτεχνικής και της καλλιτεχνικής έκφρασης.

Πρωτοπόροι για μια ακόμη φορά ορισμένοι καθηγητές της δεκαετίας 1930-1940 δίνουν βήμα λογοτεχνικής και

Από τα παλαιότερα μαθητικά περιοδικά, ενδεχομένως το παλαιότερο. Φιλοξένησε τα όνειρα των μαθητών του 1935

καλλιτεχνικής έκφρασης στους μαθητές μέσα από το μαθητικό περιοδικό «Μαθητική Ζωή». Επιπλέον, και με αφορμή κυρίως επετειακές εκδηλώσεις δίδονται θεατρικές και μουσικές παραστάσεις στην εξαιρετική αίθουσα εκδηλώσεων του κτηρίου της οδού Αθηνάς. Ακολουθούν πολλά-πολλά χρόνια σιγής στον τομέα αυτό. Κάποια φωτεινή προσπάθεια στα μέσα της δεκαετίας του 1950-1960 για την έκδοση μαθητικής εφημερίδας έσβησε μόλις κυκλοφόρησε το πρώτο φύλλο. Απαγορεύτηκε η έκδοση καθώς χαρακτηρίσθηκε πολιτική πράξη ανάρμοστη για το χώρο ενός σχολείου. Εκδότης και συνεργάτες δεν κατάφεραν να χαρούν τη δημοσιότητα.

Η κατάσταση αλλάζει άρδην από τα μέσα της δεκαετίας 1970-1980, οπότε

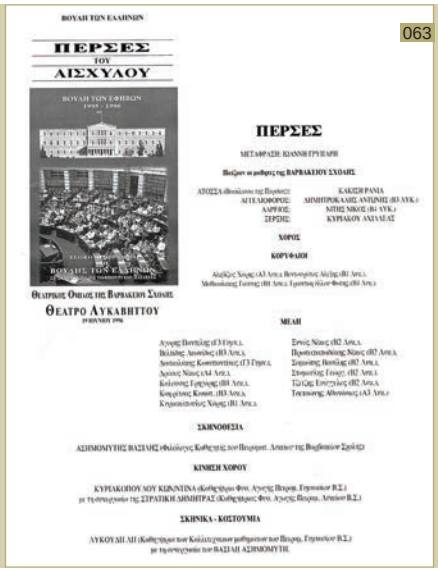

063

Το πρόγραμμα της παράστασης «Πέρσες» του Αισχύλου η οποία δόθηκε από το Θεατρικό Όμιλο της Βαρβακείου Σχολής στο Θέατρο Λυκαβητού το 1996, στο πλαίσιο του προγράμματος «Βουλή των Εφήβων». Απέσπασε το Α' Βραβείο.

το Βαρβάκειο φιλοξενείται στο κτήριο της παλιάς Γερμανικής Σχολής (Αραχώβης και Ασκληπιού) και συγκεκριμένα όταν τη διεύθυνση του σχολείου αναλαμβάνει η κ. Πανωραία Ρέλια (1975-1981). Το σχολείο κάνει επί τόπου στροφή και ανοίγει στην κοινωνία με εκδηλώσεις, κυρίως εκθέσεις και μουσικές συναυλίες, που πραγματοποιούνται σε χώρους περιωπής, όπως η έκθεση έργων λαϊκής τέχνης και κειμηλίων της Βαρβακείου Προτύπου Σχολής με τη συνεργασία του Ε' Λυκείου Θηλέων Αθηνών στην Εθνική Πινακοθήκη (22-30 Μαρτίου 1979), εκδήλωση για τα 100 χρόνια από το θάνατο του Αριστοτέλη Βαλαωρίτη στην αίθουσα της Ελληνοαμερικανικής Ένωσης (21 Ιανουαρίου 1980) και την ίδια χρονιά μουσική συναυλία ροκ στο Τριανόν. Το πόσο άγγιξε τους μαθητές του Βαρβακείου η προσωπικότητα της διευθύντριας Πανωραίας Ρέλια είναι φανερό στη συγκινητική πράξη του μαθητή της, Νίκου Νικόπουλου, ο οποίος στη μνήμη της και στη μνήμη του πατέρα του προσφέρει κάθε χρόνο χρηματικό βραβείο σε διακριθέντες αποφοίτους του Βαρβακείου.

Ο αέρας καλλιτεχνικής έκφρασης που συνεπαίρνει καθηγητές και μαθητές φυσά μέσα από δύο ομίλους, έναν μουσικό, που ανέδειξε σπουδαίους μουσικούς και οδήγησε λίγο αργότερα, το 1996, στη δημιουργία ενός σημαντικού μουσικού εργαστηρίου, την ευθύνη του οποίου έχει σήμερα ο καθηγητής της Μουσικής Γιάννης Λυμπέρης, κι έναν θεατρικό. Ο θεατρικός όμιλος ιδρύθηκε το 1980, χρονιά κατά την οποία θεσμοθετούνται οι πολιτιστικές δραστηριότητες του σχολείου και η ένταξή τους στις δραστηριότητες των μαθητικών κοινοτήτων. Έργα κλασικά, προσεκτικά επιλεγμένα, παρουσιάσθηκαν σε σκηνές μεγάλες, όπως η τραγωδία του Σοφοκλή «Φιλοκτήτης» στο θέατρο «Καλουτά» και στο θέατρο «Λουζιτάνια» (1980 και 1981 αντίστοιχα), η τραγωδία «Ηλέκτρα» στο θέατρο «Ορφέας» (1984), οι «Όρνιθες» του Αριστοφάνη στο θέατρο του Κολλεγίου Αθηνών, όπως και η τραγωδία του Ευριπίδη «Ίων» (1988 και 1990 αντίστοιχα).

Εξαιρετικές χαρακτηρίζονται οι μουσικές και οι θεατρικές παραστάσεις που θα αποτελέσουν παρακαταθήκη για τις νεότερες

Σκηνή από το βυζαντινό δράμα «Χριστός Πάσχων», αγνώστου συγγραφέα. Η παράσταση δόθηκε στο θέατρο Παλλάς τον Απρίλιο του 1993.

γενιές. Διθυραμβικές οι κριτικές. Το Βαρβάκειο ανοίγει τα φτερά του. Επιδιώκει και τελικά κατακτά και την ευρωπαϊκή κοινωνία έχοντας καπετάνιο μια προσωπικότητα με μεγάλο εκτόπισμα, τον φιλόλογο καθηγητή Βασίλη Ασημομύτη που ηγείται και εμπνέει το θεατρικό όμιλο συνεπικουρούμενος από τις καθηγήτριες της Αισθητικής και της Φυσικής Αγωγής Λη Λυκούδη και Ντίνα Κυριακοπούλου αντίστοιχα.

Το 1990 οι μαθητές του Βαρβακείου Γυμνασίου υπό την εποπτεία της καθηγήτριας των Γαλλικών κ. Πίτσας Μπλάνα πήραν μέρος με το έργο «Ο Σίσυφος είμαστε εμείς», βασισμένο σε σενάριο της Μ. Βαμβουνάκη, στο διεθνή διαγωνισμό που διοργάνωσε η «Επιτροπή για την Προώθηση του Θεάματος» του γαλλικού Υπουργείου Πολιτισμού με θέμα «Μπείτε μέσα στα ίχνη της παράδοσης» και θριάμβευσαν αποσπώντας το Α' Βραβείο.

Οι μαθητές του θεατρικού ομίλου συνεχίζουν να τολμούν. Ανεβάζουν μια εξαιρετικά δύσκολη και εν πολλοίς άγνωστη βυζαντινή χριστιανική τραγωδία τον «Χριστό Πάσχοντα» (1993) με την οποία κατοχυρώνουν, θα μπορούσε να πει κανείς, τον χαρακτηρισμό τους ως ασυναγώνιστων στο μαθητικό θέατρο, γι' αυτό και το 1996 η Βουλή των Ελλήνων πρότεινε στο Βαρβάκειο να επαναλάβει στο πλαίσιο του προγράμματος «Βουλή των Εφήβων» την παράσταση «Πέρσες» που είχε ανεβάσει την προηγούμενη χρονιά, 1995, κατά τον εορτασμό του «Έτους Ιωάννη Βαρβάκη-250 χρόνια από τη γέννησή του». Η παράσταση που δόθηκε στο θέατρο του Λυκαβηττού έλαβε το Α' Βραβείο.

Η Αθηνά του Βαρβακείου. Μαρμάρινο αντίγραφο του χρυσελεφάντινου αγάλματος της Αθηνάς Παρθένου του Φειδία. Από την περιοχή του παλαιού Βαρβακείου. 3ος αιώνας μ.Χ., Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο

Εξαιρετικές ήταν και οι δύο παραστάσεις, «Η Φαλακρή Τραγουδίστρια» του Ε. Ιονέσκο και «Άρθουρ Ρεμπώ και Τζιμ Μόρισον. Η ζωή και το έργο τους», που με πολύ δημιουργικό πνεύμα ετοίμασαν οι μαθητές του Βαρβακείου υπό την καθοδήγηση των καθηγητριών των Γαλλικών, Αγγελικής Μέρου και Νάγιας Καζολέα-Ταβουλάρη. Παρουσιάσθηκαν στο θέατρο του Αρσακείου (1995) και στο Αθλητικό Κέντρο Νέου Ψυχικού (1996, Γ' Βραβείο). Σπουδαία δουλειά με τους μαθητές του θεατρικού εργαστηρίου του Γυμνασίου έκανε και η εκλεκτή

συνάδελφος Αλεξάνδρα Κομποθέκρα. Παρουσιάστηκαν τα έργα «Ιφιγένεια εν Ταύροις» του Ευριπίδη, στο Θέατρο Παπάγου (2000) και την επομένη χρονιά οι «Όρνιθες» του Αριστοφάνη στο ανοιχτό θέατρο των Δημοτικών Σχολείων Ψυχικού. Έκτοτε, οι θεατρικές αναζητήσεις παρουσιάζονται στο πλαίσιο της πολιτιστικής και περιβαλλοντικής ημερίδας ή διημερίδας που οργανώνει ο Σύλλογος του Βαρβακείου Πειραματικού Γυμνασίου κλείνοντας μέσα σε ένα κλίμα εορταστικό κάθε σχολική χρονιά.

Το 1996 αρχίζουν να εκδίδονται το Λεύκωμα (έκδοση των τελειοφοίτων της Βαρβακείου Σχολής) που περιέχει και τις δραστηριότητες της χρονιάς και η εφημερίδα των μαθητικών κοινοτήτων του Βαρβακείου Πειραματικού Λυκείου «Πυρφόρος» με τα ενδιαφέροντα και σφύζοντα από νεανική ορμή άρθρα. Τόσο το Λεύκωμα όσο και το περιοδικό, πλέον «Πυρφόρος» συνεχίζουν αδιαλείπτως να εκδίδονται μέχρι σήμερα.

Στο Βαρβάκειο Πειραματικό Γυμνάσιο το Λεύκωμα, με αποτυπωμένες τις δράσεις και τις αναζητήσεις καθηγητών και μαθητών, άρχισε να εκδίδεται τη σχολική χρονιά 1999-2000 και παράλληλα κυκλοφόρησε το περιοδικό «Κοσμοείδωλο» που αντικαταστάθηκε την επομένη χρονιά από το «Λογοείδωλο», περιοδικό όπου οι γυμνασιόπαιδες ακουμπούν τη ματιά και τη φωνή τους.

Στις πολιτιστικές αναζητήσεις θα πρέπει να ενταχθούν και οι πολιτιστικές ανταλ-

066

Αριστοφάνη, «Όρνιθες». Μαθητική παράσταση του 1988 στο θέατρο του Κολεγίου

Αριστοφάνη, «Όρνιθες». Μαθητική παράσταση του 2002 στο ανοικτό θέατρο των Δημοτικών Σχολείων Ψυχικού

λαγές μαθητών του Γυμνασίου με μαθητές Κολλεγίων του εξωτερικού, τις οποίες εμπνεύσθηκε και υλοποίησε με πάθος και όραμα η καθηγήτρια των Γαλλικών κ. Πίτσα Μπλάνα συνεπικουρούμενη από συναδέλφους της των ξένων γλωσσών καθώς και τα εκπαιδευτικά ταξίδια που ξεκίνησαν το 2004 και συνεχίζουν και σήμερα, με θέματα ασυνήθιστα και γοητευτικά, ενταγμένα στο πλαίσιο πολιτιστικών προγραμμάτων. Τα προγράμματα αυτά καθώς και τα περιβαλλοντικά και τα αγωγής υγείας εντυπωσιάζουν και ως προς τον αριθμό και ως προς την ποικιλία και την έμπνευση των θεμάτων.

Έντυπα και ηλεκτρονικά περιοδικά που εκδίδονται με ζήλο την τελευταία δεκαετία αποδεικνύουν έμπρακτα την άνεση με την οποία κινούνται σε διάφορους χώρους καθηγητές και μαθητές και κυρίως την ευαισθητοποίησή τους σε διάφορους τομείς. Να είναι άραγε η αύρα του ανθρωπιστή Βαρβάκη που ανεπαισθήτως κινεί τα νήματα όσων μεγάλων και σπουδαίων γίνονται με «λογισμό και μ' όνειρο» σε τούτο το σχολείο ή μήπως είναι το πνεύμα της Αθηνάς, της θεάς της σοφίας, το μαρμάρινο αγαλματίδιο της οποίας ρωμαϊκό αντίγραφο του χρυσελεφάντινου αγάλματος που έφτιαξε ο Φειδίας, βρέθηκε πάνω σε βάθρο κατά την ισοπέδωση του προαυλίου του παλαιού Βαρβακείου στις 18 Δεκεμβρίου του 1880, που σκέπει έργα και πράξεις; Ό,τι και να 'ναι πάντως ας συνεχίσει να μας εμπνέει και να μας δίνει δύναμη για «διηνεκή εκπαίδευσιν».

Μαίρη Μπελογιάννη
Δρ. Αρχαιολογίας,
Καθηγήτρια Φιλόλογος
του Βαρβακείου Πειραματικού Γυμνασίου

«A. Rimbaud & J. Morrison, Η ζωή και το έργο τους» Αφίσα διά χειρός Αρίσταρχου Παπαδανιήλ

068

Ε. Ιονέσκο, «Η Φαλακρή Τραγουδίστρια» Μαθητική παράσταση του 1995 στο θέατρο Αρσακείου. Απέσπασε το Γ' Βραβείο.

069

Έντυπα του **Βαρβακείου**

ΛΕΥΚΩΜΑ
Βαρβακείου
Πειραματικού
Γυμνασίου
2008-2009
Αφιερωμένο στο διάσημο Α. Σαρή.

Λεύκωμα
ΒΑΡΒΑΚΕΙΟΥ
ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
2008-2009

Βαρβάκειο
Πειραματικό
Γυμνάσιο
ΛΕΥΚΩΜΑ
2009-2010

ΒΑΡΒΑΚΕΙΟ
Πρότυπο Πειραματικό Γυμνάσιο
ΛΕΥΚΩΜΑ
2012-2013

Βαρβάκειο
Πρότυπο
Πειραματικό
Γυμνάσιο
E=MC²
VIA AIR MAIL
ΛΕΥΚΩΜΑ
2010-2011

Βαρβάκειο
Πρότυπο
Πειραματικό
Γυμνάσιο
ΛΕΥΚΩΜΑ
2011-2012

Λεύκωμα 1999-2000
ΒΑΡΒΑΚΕΙΟ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ

ΒΑΡΒΑΚΕΙΟ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ

ΒΑΡΒΑΚΕΙΟ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ
ΣΧΟΛΙΚΟΣ
ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ

Έντυπα του Βαρβακείου

Μια ματιά στο παρελθόν, **ένα όραμα για το μέλλον**

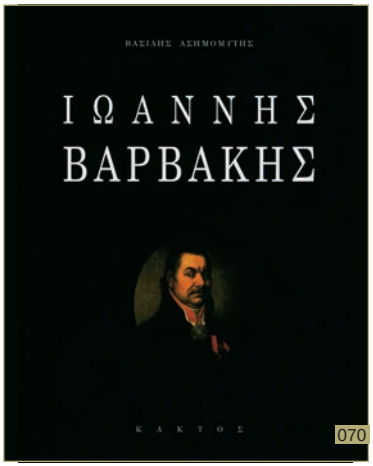

Αξιότιμοι πρώην και νυν συνάδελφοι, παλαιοί και νέοι απόφοιτοί μας, υψηλοί καλεσμένοι μας, μαθητές μας και μαθήτριές μας, συναγωνιστές μας γονείς και κηδεμόνες, καταρχάς θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους συμμετέχοντες στη γιορτή μας αλλά κυρίως τα παιδιά μας, που υπό την επίβλεψη και τη διδασκαλία της κ. Μπελογιάννη και της κ. Γκίκα, μας προσέφεραν μια τόσο συναισθηματικά φορτισμένη όσο και περιεκτική περιγραφή των ογδόντα τελευταίων ετών της ζωής του Βαρβακείου. Ευτυχώς, γι' αυτά τα χρόνια υπάρχουν μαρτυρίες, ζωντανές αναμνήσεις, φωτογραφίες και κείμενα που συντελούν σε μια ρεαλιστική αποτύπωση αυτού που συνιστούσε το μεγάλο Βαρβάκειο, αυτού που έδωσε σάρκα και οστά στο μύθο που και σήμερα συνοδεύει το σχολειό μας.

Από αυτά που μας είπαν τα παιδιά συγκράτησα ότι το σχολείο μας αρχικά ζούσε σε ένα κτήριο κόσμημα με έξοχη αίθουσα τελετών και καταπληκτικά εργαστήρια φυσικών επιστημών, αληθινό άντρο επιστημόνων. Το κόσμημα χάθηκε στα Δεκεμβριανά. Τυχαία; Ή μήπως ήταν αποτέλεσμα της παρεξηγημένης εικόνας ενός αστικού συμβόλου υπεροχής που έπρεπε να καταστραφεί; Είναι καλό που τα πώς και τα γιατί της καταστροφής εκείνης έχουν πια λησμονηθεί.

Ο διάδοχος του καμένου σχολείου δε θύμιζε κτηριακά το παλιό, όντας κατά πολύ υποδεέστερος, χωρίς εργαστήρια, χωρίς βιβλιοθήκες και με τουαλέτες προς αποφυγήν. Φθάνοντας στο 1960 οι συνθήκες παρέμεναν σκληρές, μόνη παρηγοριά αποτελούσε η προσήλωση στη

071

Παιδεία, άμιλλα, φιλοπονία, φιλομάθεια, σεβασμός στη γνώση, την εκπαίδευση, την πατρίδα, τη γλώσσα, σεμνότητα, ορθολογισμός, πειθαρχία, αξιοκρατία, αίσθηση της ευθύνης, έφεση προς την τελειότητα, φιλοδοξία, αυτοεκτίμηση

μαθησιακή διαδικασία. Η παρουσία των λαίμαργων για μάθηση βαρβακειόπαιδων κοσμούσε τη βιβλιοθήκη της Μαθηματικής Εταιρείας, ενώ τα βραβεία στους μαθητικούς διαγωνισμούς της ίδιας Εταιρείας κοσμούσαν τους τοίχους του σχολείου. Δέκα χρόνια μετά το κτήριο μόνο πολυτέλεια και παροχές δεν απέπνεε, είχε όμως αποκτήσει εσωτερικό περιστερώνα! Το σωτήριο έτος 1980 το Βαρβάκειο ανηφορίζει και ρίχνει άγκυρα στο Ψυχικό, οι κτηριακές συνθήκες και οι υποδομές ξαναγίνονται ανθρώπινες, το νέο όμως κόσμημα παραμένει άπιαστο όραμα. Αν το κτηριακό του σχολείου μας πέρασε από ακραίες διακυμάνσεις, αυτό που έμεινε σε μεγάλο βαθμό αδιατάρακτο ήταν η ποιότητα του μαθητικού και του καθηγητικού δυναμικού του. Διαχρονικά, η επιθυμία των γονέων ήταν και παραμένει η φοίτηση των παιδιών τους σ' ένα καλό σχολείο διαπνεόμενο από ανέμους γνωστικής υπεροχής, ανέμους που συχνά απομάκρυναν ανάλγητα εκείνα τα παιδιά που έμοιαζαν να μη διαθέτουν τον κατάλληλο «μαθητότυπο». Οι εισαγωγικές εξετάσεις άλλωστε λειτουργούσαν, θα λέγαμε, ως ένα αποτελεσματικό φίλτρο υπέρτερου δείκτη νοημοσύνης, συντηρώντας ζηλότυπα αυτό που όλοι αναγνώριζαν ως «θερμοκοιτίδα αριστείας», μιας αριστείας ιδιόρρυθμης που αταξικά αγκάλιαζε λαϊκά και αριστοκρατικά στρώματα. Μιας αριστείας που επετύγχανε μέχρι και το αδιανόητο σήμερα να τροφοδοτεί το Μετσόβειο και την Ιατρική Σχολή ακόμη και με αποφοίτους του κλασικού! Μιας αριστείας που διαπνεόταν από παιδεία, άμιλλα, φιλοπονία, φιλομάθεια, σεβασμό στη γνώση, την εκπαίδευση, την πατρίδα, τη γλώσσα, σεμνότητα, ορθολογισμό, πειθαρχία, αξιοκρατία, αίσθηση της ευθύνης, έφεση προς την τελειότητα, φιλοδοξία, αυτοεκτίμηση. Παράπλευρα αγκάθια, κάτι σαν τίμημα για τη διάκριση, αποτελούσαν η απουσία εξωσχολικών δραστηριοτήτων και η για πολλά χρόνια, από το 1945 μέχρι το 1980, ασύμφωνη με τη γραμμή του σχολείου σχέση των μαθητών με τον αθλητισμό και με το

072

θέατρο, παρ' όλο που τη δεκαετία του 1930 η εκπαίδευση στο Πρότυπο Βαρβάκειο λειτουργούσε ολιστικά. Απευκταία και η πολιτικοποίηση. Παράπλευρη αρετή; Η απηνής δίωξη του καπνίσματος. Κοινοτοπία που αντιμετωπιζόταν με απάθεια ως κάτι αυτονόητο; Οι βραβεύσεις από τη Μαθηματική Εταιρεία. Παρ' όλα αυτά τη δεκαετία του '70 οι βαρβακειόπαιδες πηγαίνουν φροντιστήριο!

Μια άλλη σταθερά του Βαρβακείου ήταν οι καθηγητές του και οι σχέσεις τους με τους μαθητές τους, οι απόλυτα διακριτοί ρόλοι τους. Οι καθηγητές διδάσκουν, οι μαθητές διαβάζουν, ξεκάθαρη η αποστολή καθενός, σύμφωνα τουλάχιστον με τα τότε κρατούντα. Άριστοι, χαρισματικοί εκπαιδευτικοί που δίδασκαν απόλυτα δασκαλοκεντρικά, κάποιες όμως φορές, την πρώτη περίοδο, μέχρι και βιωματικά. Τα ονόματα πολλά, ήδη ακούστηκαν κάποια και σίγουρα αδικήσαμε πολλούς. Άριστοι, με περγαμηνές αλλά απόμακροι, με αξιοθαύμαστο συγγραφικό έργο, με απαιτήσεις που μπορούσαν να σηκώσουν μόνο οι επίλεκτοι βαρβακειόπαιδες. Αριστεία που καθιστούσε τον καθηγητή ηγεμόνα της τάξης. Τα μαθητικά συναισθήματα; Φόβος, θαυμασμός, σεβασμός. Οι συζητήσεις, κατά κανόνα εντός ύλης. Τα σχολικά βιβλία, απλώς βοηθητικά. Η κατεύθυνση; Κυρίαρχα θετική. Πολλοί πρωτοετείς στο Μετσόβειο γνωρίζονταν από την αρχή με τα μικρά τους ονόματα, αφού είχαν ήδη περάσει πολλά χρόνια μαζί στο Βαρβάκειο.

Μπαίνοντας στη δεκαετία του '80, όμως, εμφανίζονται τα πρώτα δείγματα ελαστικοποίησης, ακόμη και στο κυνήγι του καπνίσματος. Η πολιτική αλλαγή συμπαρασύρει και το Βαρβάκειο. Πριν, λέγεται, πως δεν υπήρχε ελευθερία ούτε ως σκέψη, υπήρχε όμως προσήλωση στο στόχο, το απώτερο έπαθλο, που ήταν πάντοτε η επαγγελματική καταξίωση και η κοινωνική ανάδειξη.

Αυτό που πρέπει να δούμε και έχει καθοριστική σημασία είναι το κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον μέσα στο οποίο αναπτύχθηκε το παλαιό Βαρβάκειο. Η διαχωριστική γραμμή του παλαιού με το νέο δεν θεωρώ ότι είναι τόσο η χρονιά που καταργήθηκαν οι εισαγωγικές εξετάσεις, όσο η μεταπολίτευση με

Με τον καθηγητή Χημείας κ. Βασίλη Τζωτζέ στην τάξη

την άναρχη δημοκρατικότητα, άλμα από το ένα άκρο στο άλλο, με τα νέα ήθη, τις νέες αξίες, με εισαγωγικά ή χωρίς, τις νέες προοπτικές, τις νέες διαδικασίες κοινωνικής και οικονομικής ανέλιξης που εισήγαγε.

Όσο απομακρυνόμαστε από την πενταετία του 1975-1980, πηγαίνοντας προς τα πίσω, βλέπουμε μια Ελλάδα με όλο και περισσότερες ευκαιρίες για τους πνευματικά εκλεκτούς. Το μέλλον ανήκε στον άρρενα έφηβο, αρκεί να είχε ένα απολυτήριο τριτάξιου ή εξατάξιου γυμνασίου. Ήταν τόσοι πολλοί άλλωστε οι αγράμματοι και τόσες πολλές οι ανάγκες του αναπτυσσόμενου κράτους. Από την άλλη, για επαγγελματικό ανταγωνισμό εκ μέρους των γυναικών, καλύτερα ας

Η χορωδία του Βαρβακείου ερμηνεύει τραγούδια του Κυπριακού Αγώνα υπό τη διεύθυνση του μουσικού της Βαρβακείου Σχολής κ. Γιάννη Λυμπέρη

075

μη γίνεται λόγος. Αν μάλιστα ο έφηβος είχε το προσόν να έχει αποφοιτήσει από το Βαρβάκειο και στη συνέχεια από ένα Μετσόβειο, μια Ιατρική ή μια Νομική, πράγμα εφικτό και σχετικά εύκολο με βάση τα προσόντα του, τότε στην κυριολεξία τα όριά του ήταν μόνο ο ουρανός. Δεν μπορώ να φανταστώ την ικανοποίηση που θα ένιωθε ο αυστηρός, βλοσυρός και απόμακρος καθηγητής του Βαρβακείου γνωρίζοντας ότι ήταν βαθύτατα ειλικρινής και αξιόπιστος, όταν προσπαθούσε να πείσει τον ξενυχτισμένο μαθητή του ότι «τα αγαθά κόποις κτώνται», ότι θα έπρεπε να ματώσει πάνω στο βιβλίο, ότι θα έπρεπε να τα δώσει όλα για όσα χρόνια θα κρατούσαν οι σπουδές του, αφού μετά θα ερχόταν η βέβαιη δικαίωση, θα ανοιγόταν μπροστά του ανθόσπαρτος δρόμος κοινωνικής και οικονομικής καταξίωσης. Δεν μπορώ να φανταστώ πώς ηχούσαν όλα αυτά στα αυτιά του έφηβου και τι μέγεθος αποκτούσαν, ιδιαίτερα αν αυτός προερχόταν από αδύναμα οικονομικά στρώματα, όπως η μεγάλη πλειονότητα των συμπατριωτών μας τότε. Γιατί τα λέω όλα αυτά; Για να υπογραμμίσω ότι ο πόνος και ο μόχθος του παλαιού Βαρβάκειου ήταν συνυφασμένος με την τελική επιτυχία. Για να πω εμφατικά ότι ακόμη και οι τόσο δύσκολες εισαγωγικές εξετάσεις άξιζαν τον κόπο. Η σχέση κόστους-οφέλους ήταν ισχυρά μετατοπισμένη προς τη μεριά του οφέλους. Πράγμα που σήμερα έχει δυστυχώς δραματικά αναστραφεί.

Αυτό λοιπόν το παλαιό Βαρβάκειο, γέννημα θρέμμα συνθηκών διαφορετικών από τις σημερινές, που εκτός των άλλων δεν ευνοούν την ύπαρξη καθηγητών ηγεμόνων, ούτε στρατιωτικοποιημένων μαθητών και ούτε και διασφαλίζουν τη δίκαιη ανταμοιβή του μόχθου και της προσπάθειας (ας αναλογιστούμε μόνο πόσοι λαμπροί πτυχιούχοι με διδακτορικά αναζητούν σήμερα χαμηλόμισθη απασχόληση, άσχετη με τις σπουδές τους και τα όνειρά τους), αυτό λοιπόν το παλαιό Βαρβάκειο έχει περάσει στην ιστορία. Έτσι, προκύπτει το ερώτημα: ποια μορφή πρέπει να έχει ή μπορεί να έχει το νέο Βαρβάκειο; Ποιο είναι το όραμά μας για το αύριο; Λέω «μας», γιατί σε συλλογικούς χώρους τα οράματα, για να έχουν πιθανότητες πραγμάτωσης, πρέπει να είναι συλλογικά. Ποιο είναι λοιπόν το όραμά μας, τι είναι το σχολείο μας, τι θέλουμε για το Βαρβάκειό μας; Η απάντηση είναι απλή. Τιμώντας τη λαμπρή ιστορία του σχολείου μας, τιμώντας τη μνήμη και το πνεύμα του ευεργέτη μας, του μεγάλου Βαρβάκη, που σε άλλες συναντήσεις μας έχουμε αναδείξει το πόσο αληθινά μεγάλος ήταν, θέλουμε τα πάντα, θέλουμε το Βαρβάκειο να είναι πρώτο σε όλα! Αυτό είναι το όραμά μας, και είμαστε κατηγορηματικοί. Θα μπορούσε να είναι ένα κοινό σχολείο; Χωρίς ίχνος αλαζονείας, απαντάμε, όχι. Το να μην ξεχωρίζει, το να μην αναδεικνύεται ως ένας πνευματικός χώρος, όπου το προσωπικό παράδειγμα του Βαρβάκη είναι φάρος και σύμβολο, θα ήταν ιστορική απρέπεια, αληθινή ιεροσυλία. Καταρχάς, οι γονείς που φέρνουν τα παιδιά τους σε εμάς, όπως συνέβαινε πάντοτε έτσι και τώρα, αναζητούν ένα καλύτερο σχολείο, αυτό από μόνο του κάνει τους μαθητές μας καλύτερους

και το σχολείο μας, επίσης καλύτερο. Οι καθηγητές μας είναι επίλεκτοι κουβαλώντας περγαμηνές και συγγραφικό έργο, το περιβάλλον του σχολείου μας είναι ασφαλές, οι τεχνολογικές μας υποδομές, που δεν είναι εκθέματα αλλά διδακτικά εργαλεία, είναι, χάρη στη γενναιοδωρία του κληροδοτήματος του Βαρβάκη, αξιοζήλευτες, όλα αυτά κάνουν το σχολείο μας, ούτως ή άλλως, καλύτερο.

Σαφώς, είμαστε ακόμη στην αναζήτηση του κοσμήματος που κάνκε το 1944, οι ελπίδες μας, μάλιστα, κάποια στιγμή ανανεώθηκαν, μετά όμως ο σκελετός του νέου κοσμήματος κάνκε και αυτός και 30 χρόνια τώρα έχουμε κουραστεί να περιμένουμε, όμως το ξέρουμε ότι τελικά θα αποκτήσουμε το νέο μας σχολείο και αυτό θα μας κάνει ακόμη καλύτερους. Τι άλλο μπορεί να γίνει σήμερα λοιπόν που θα μπορούσε να δώσει ώθηση στο όραμά μας σε μια εποχή που δε μιλάμε για γνώση αλλά για μεταγνώση, που αυτό που διδάσκεις σήμερα έχει ξεπεραστεί αύριο, που η τεχνολογία αλλάζει μέρα με τη μέρα, που υπάρχουν τομείς όπου οι έφηβοί μας είναι ήδη πιο μπροστά από τους γονείς τους, που τα παιδιά μας πρέπει να μάθουν πώς να μαθαίνουν, που η άψογη από καθέδρας διδασκαλία δεν είναι πια το ζητούμενο και που η γνώση πρέπει να ανακαλύπτεται, αφού η αυτομόρφωση είναι ο μόνος τρόπος για να αντεπεξέλθει κάποιος στις ραγδαίες αλλαγές;

Σε μια τέτοια, λοιπόν, συγκυρία, ξεπερνώντας τις ιδεοληψίες της δεκαετίας του '80, οι περισσότεροι από τους διδάσκοντες στο Βαρβάκειο θεωρούμε ότι οι εισαγωγικές εξετάσεις, ναι, έχουν θέση στο σχολείο μας, όχι απαραίτητα για όλους τους μαθητές, ίσως για τους μισούς νεοεισερχόμενους, έστω και εν είδει πειραματισμού, έτσι ώστε να μπορέσουμε να διακρίνουμε και την επίδραση που έχουν οι διδακτικές μας μέθοδοι πάνω σε ομάδες μαθητών διαφορετικής σύνθεσης.

Όμως, το θέμα του τρόπου εισαγωγής, επιτρέψτε μου, θεωρώ ότι είναι το λιγότερο, μια και αφορά το χρονικό διάστημα πριν οι μαθητές μας φτάσουν στο σχολείο μας. Αυτό που έχει μεγαλύτερη αξία, σύμφωνα και με αναλυτική πρόταση που έχουμε καταθέσει ως εκπαιδευτικοί του Λυκείου μας και του Γυμνασίου μας, αφορά το μετά, και είναι το να μπορέσουμε να προχωρήσουμε στην ολόπλευρη ανάπτυξη κάθε μαθητή ξεχωριστά, προωθώντας την αριστεία με ταυτόχρονη ανάδειξη και στήριξη των μαθητών με υψηλές μαθησιακές δυνατότητες αλλά και άλλα ταλέντα, στο καινοτόμο πλαίσιο της δημιουργίας ομίλων ομοειδών επιδόσεων, δεξιοτήτων και κινήτρων. Οι όμιλοι αυτοί θα μπορούν

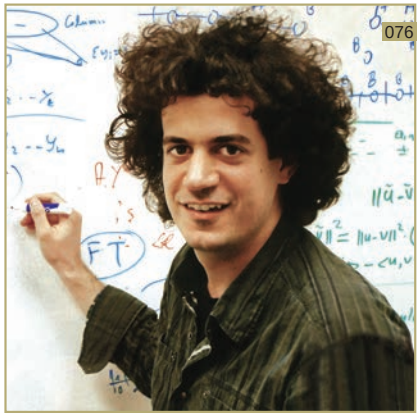

Αριστερά:
Κωνσταντίνος Δασκαλάκης
Δεξιά:
Τάσος Αργυρός

να συνιστούν είτε ομάδες εμπλουτισμού δημιουργίας και εμβάθυνσης είτε ομάδες προώθησης και επιτάχυνσης της αριστείας είτε ομάδες υποστήριξης, και θα καλύπτουν βασικά γνωστικά αντικείμενα. Θα λειτουργούν σε ειδική διδακτική ζώνη που θα εναλλάσσεται με ζώνες συνεκπαίδευσης και ζώνες επιλογής.

Η μαγική εικόνα που θέλουμε να αναδειχθεί είναι ενός σχολείου όπου κάθε μαθητής ξεχωριστά θα είναι πρωταγωνιστής. Η επίτευξη αυτών των στόχων

απαιτεί απόλυτο συντονισμό του λυκείου μας με το οικείο γυμνάσιο, νέα εξειδικευμένα αναλυτικά και ωρολόγια προγράμματα σπουδών, νέες μεθόδους διδασκαλίας και διδακτικές πρακτικές με πλήρη και αποτελεσματική ενσωμάτωση των τεχνολογιών της επικοινωνίας και της πληροφορίας. Και επειδή οι καινοτόμες δράσεις αναπτύσσονται σε χώρους ανεξερεύνητους, για να προχωρούν σωστά οφείλουν να αποδέχονται τη βάσανο της κριτικής και του συνεχούς ελέγχου με τη μορφή της συνεπούς και ολιστικής αυτοαξιολόγησης αλλά και της διαμορφωτικής εξωτερικής αξιολόγησης. Και επειδή δε θέλουμε τα δρώμενά μας να παραμένουν αποκλειστικότητα του Βαρβακείου, μέρος του οράματός μας είναι και η μεταλαμπάδευση της εμπειρίας και της γνώσης που θα κτίσουμε στα υπόλοιπα σχολειά καθιστώντας το Βαρβάκειο πραγματικό πρότυπο.

Κλείνοντας, θέλω να εκφράσω την πεποίθηση ότι η προίκα των νέων αποφοίτων μας θα εξακολουθήσει να αποτελείται, πέρα από γνώσεις και δεξιότητες, και από πνευματικές αρετές, όπως την ικανότητα να κρίνουν αυτά που βλέπουν και αυτά που ακούν, την ικανότητα να μην χειραγωγούνται, το πάθος για το καλό κι αγαθό, για την αλήθεια, τον ορθολογισμό, τη σεμνότητα, την αξιοκρατία, το πάθος για τη σημαία και την πατρίδα, αλληλέγγυοι με το συνάνθρωπο και ακόμη περισσότερο με τα μέλη της μεγάλης οικογένειας του Βαρβάκειου, φανατικά

078

προσηλωμένοι στο σχολείο που θα τελειώσουν, μια προσήλωση που θα τη μοιράζονται με όλες τις προηγούμενες γενεές των αποφοίτων μας και που θα αποτελεί τον συγκολλητικό ιστό μεταξύ τους.

Λεωνίδας Μάντζος
Ph.D., M.Sc.,
Διευθυντής του Πειραματικού
Γενικού Λυκείου Βαρβακείου Σχολής

079

Φωτογραφικά Στιγμιότυπα
από την εκδήλωση

Η αίθουσα τελετών του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

Οι καθηγήτριες Έλενα Γκίκα και Μαίρη Μπελογιάννη με τους μαθητές Ελένη Ευστρατίου, Μαρία Κουτραφούρη, Ηλία Καπατσώρη, Ηλιέτα Καπάνταν και Πάνο Κουρκούνη

Φωτογραφικά Στιγμιότυπα
από την εκδήλωση

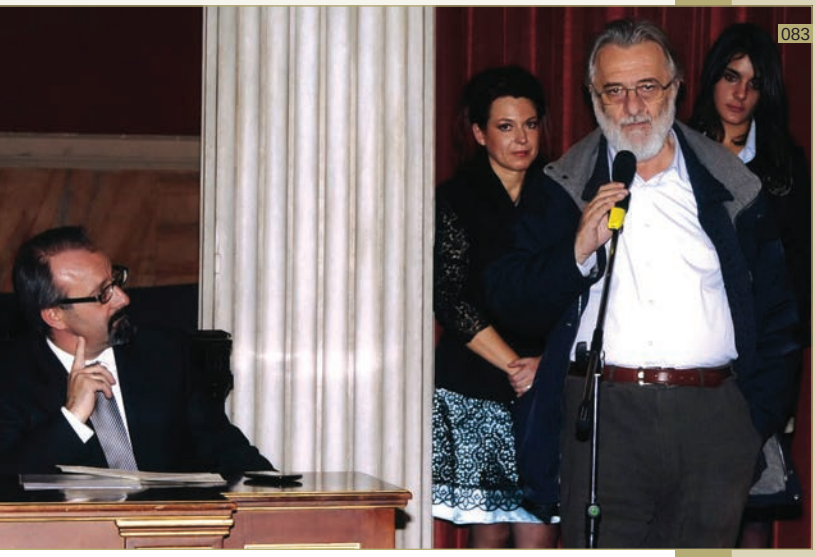
083

084

085

086

087

088

089

090

091

092

Η σχολική ζωή σε ένα **ιστορικό σχολείο**

Αποτελέσματα έρευνας

093

094

095

096

097

098

Ο **Σχολικός** Χώρος

1930 - 1940

Το κτήριο που δημιουργήθηκε το 1860 με τα χρήματα της διαθήκης του ευεργέτη Ιωάννη Βαρβάκη στο τετράγωνο που ορίζεται από τις οδούς Αθηνάς, Αρμοδίου, Σωκράτους και Αριστογείτονος και το οποίο στέγασε αρχικά ένα τριτάξιο Ελληνικό κι ένα τετρατάξιο Γυμνάσιο, ήταν, αναμφίβολα, εντυπωσιακό. Ο αρχιτέκτονας Παναγιώτης Κάλκος σχεδίασε και υλοποίησε ένα νεοκλασικό οικοδόμημα, το κυρίαρχο στοιχείο του οποίου ήταν η υπερυψωμένη κυρία είσοδος με τους τέσσερις κομψούς κίονες που στεφανώνονταν από ένα κομψό αέτωμα.

099

«Εκείνο που θυμάμαι έντονα από το σχολείο μου ήταν τα Προπύλαια, στα οποία μαζευόμαστε, όταν χτυπούσε το κουδούνι, για να μπούμε στις αίθουσες. Μετά την αποφοίτησή μου κι ενώ ήμουν φοιτητής στο Πολυτεχνείο, επισκέφτηκα το σχολείο μου και είδα στα περίφημα Προπύλαια να επαναλαμβάνεται η ίδια ιστορία: οι φοιτητές να προσπαθούν να πουλήσουν τα βιβλία τους σε μαθητές και ο διευθυντής του πρακτικού τμήματος του Βαρβακείου, ο Λεωνίδας Λιώκης, να βροντοφωνάζει: "έξω οι παλαιοπώλαι!"»

Μια άλλη ιδιαίτερη λεπτομέρεια αποτελούσε ο ευμεγέθης ορθογωνισμένος πύργος του βοηθητικού κλιμακοστασίου που ξεχώριζε πάνω από τη σκεπή. Οι αίθουσες διδασκαλίας ήταν μεγάλες, με πανύψηλα παράθυρα, αλλά χωρίς θέρμανση.

«Τις ζέσταιναν οι ανάσες των 40 μαθητών.»

100

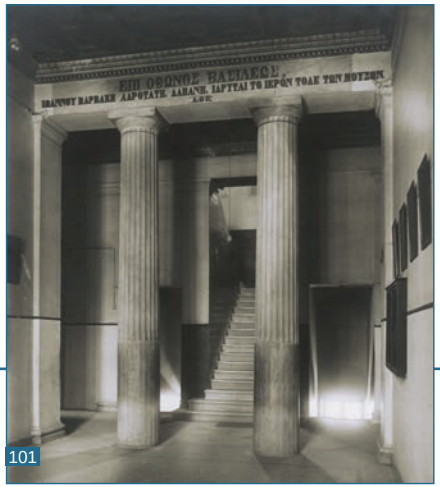

Ο εσωτερικός χώρος του Βαρβακείου στην οδό Αθηνάς

Στο ισόγειο υπήρχαν τα γραφεία των διευθυντών και των καθηγητών, τα καταπληκτικά εργαστήρια της Φυσικής Πειραματικής και της Φυσικής Ιστορίας, εξοπλισμένα με τα τελειότερα των οργάνων,

«Κατασκευάζαμε μόνοι μας μπαταρίες ρεύματος, χτυπούσαμε το αλφάβητο Μορς, κ.ά. Έρχονταν ακόμη και από το Πανεπιστήμιο φοιτητές για να χρησιμοποιήσουν τα εργαστήρια.»

η αίθουσα των χαρτών με όλων των ειδών τους χάρτες για όλα τα γνωστικά αντικείμενα και τέλος, οι τάξεις των μαθητών.

«Υπεύθυνος για την επιμελή διακίνηση των χαρτών ήταν πάντα ένας τελειόφοιτος, ο οποίος επέλεγε έναν "βοηθό" από μικρότερες τάξεις, από τους "καλούς" μαθητές. Ο "βοηθός" μετέφερε κάθε χάρτη στην αίθουσα διδασκαλίας, έπρεπε να τον κρεμάσει με προσοχή και μετά το τέλος του μαθήματος να τον επιστρέψει στη θέση του, στην αίθουσα των χαρτών. Ένας καθηγητής επιθεωρούσε κάθε μήνα την αίθουσα και τους χάρτες και φρόντιζε για την καλή συντήρησή τους. Υπεύθυνος για τη διακίνηση των χαρτών είχε διατελέσει ως τελειόφοιτος και ο Αντώνης Σαμαράκης.»

Πρόγραμμα σχολικής εορτής

Στο βάθος του ισογείου μια φαρδιά σκάλα οδηγούσε στον όροφο, όπου, εκτός από τις αίθουσες διδασκαλίας και την αίθουσα που στέγαζε το Διδασκαλείο Μέσης Εκπαιδεύσεως (καθώς από το 1921 το Βαρβάκειο λειτουργούσε ως Πρότυπο σχολείο), υπήρχαν επίσης η θαυμάσια αίθουσα τελετών, όπου γίνονταν οι εθνικές εορτές, οι μεγάλες συγκεντρώσεις του σχολείου και οι θεατρικές παραστάσεις, το εργαστήριο της Χημείας, που ήταν πλήρως εξοπλισμένο, και το εξαιρετικό αμφιθέατρο του μαθήματος των Τεχνικών. Για τις εργασίες που απαιτούσαν βιβλιογραφική έρευνα υπήρχε η βιβλιοθήκη, την οποία χρησιμοποιούσαν και οι καθηγητές και οι μαθητές, οι τελευταίοι όμως με την άδεια της διεύθυνσης. Ακόμα και στο ημιυπόγειο οι αίθουσες ήταν ωραίες, γιατί κι εκεί υπήρχαν αίθουσες, όπως η αίθουσα της Ωδικής, για να μην ενοχλούνται οι μαθητές των άλλων τάξεων από τα τραγούδια.

«Στο υπόγειο κυκλοφορούσε με την άδεια του διευθυντή ένας μικροπωλητής που πουλούσε σάμαλη. Διαλαλούσε μάλιστα το εμπόρευμά του ως εξής: "μια δραχμή ο κόμματος, η τροφή του σώματος". Με το δικό του ιδιαίτερο τρόπο διαλαλούσε και ο επιστάτης το κουλουροτύρι στο διάλειμμα, κάτω από τα Προ-

πύλαια: "Κουλουροτύρι, κουλουροτύρι, δυναμωτική τροφή, και ο Τζιμ Λόντος πριν σε δείρει, τρώει κουλούρι και τυρί" (as σημειωθεί πως ο Τζιμ Λόντος ήταν πρωταθλητής στην πάλη). Το κουλουροτύρι κόστιζε 2 δραχμές και φυσικά δεν το γευόμαστε καθημερινά!»

Για να μπει κανείς στο κτήριο, έπρεπε να περάσει από την τεράστια αυλή που ήταν περιφραγμένη με υψηλό μαντρότοιχο ήδη από το 1880. Σ' αυτήν γίνονταν η πρωινή προσευχή, ο προαυλισμός των μαθητών στα διαλείμματα και η γυμναστική. Το μάθημα αυτό γινόταν σε τμήμα της αυλής που ήταν σκεπαστό και διέθετε όργανα καθώς και δύο σκάμματα με άμμο, ένα για το αγώνισμα του άλματος εις ύψος κι ένα, μεγαλύτερο, για τα άλματα εις μήκος και τριπλούν, με άνετο διάδρομο και με βαλβίδες εκπηδήσεως.
Υπήρχε επίσης ειδικός χώρος για το βόλεϊμπωλ, στο οποίο οι βαρβακειόπαιδες είχαν ιδιαίτερες επιδόσεις, όπως βεβαίως και στο στίβο. Αυτά, εντός αυλής. Εκτός αυλής... το χάος!

«Η περιοχή έξω από το Βαρβάκειο ήταν χώρος λαϊκής αγοράς με ενθουσιώδη ατμόσφαιρα πανηγυριού. Εκτός από την τεράστια λαχαναγορά, ένα πλήθος γυρολόγων περιέφεραν την πραμάτεια τους, τα πάσης φύσεως πωλούμενα είδη με στεντόρεια φωνή. Σ' αυτούς συγκαταλέγονταν, αναλόγως της εποχής, οι πλανόδιοι εποχικοί πωλητές. Για παράδειγμα, κοντά στα Χριστούγεννα στην ημερησία διάταξη ήσαν τα κοπάδια των "γουργουριζόντων" γαλόπουλων, το Πάσχα των βελαζόντων ζωντανών αμνών γάλακτος κ.τ.λ. Βεβαίως, εμείς οι μαθητές την κατάσταση την είχαμε συνηθίσει, συμβιώναμε μ' αυτή. Δεν συνέβαινε όμως το ίδιο με τους καθηγητές μας, όταν πάνω στην έξαρση της διδασκαλίας ακουγόταν το "γκάρισμα" ενός τετράποδου, φορτωμένου, συνήθως, με κοφίνια σταφυλιών! Ως επιστέγασμα δεν έλειπε και η "Λατέρνα", η ρομβία. Είχε, μάλιστα, και τακτή ώρα, στις 12 το μεσημέρι. Άρχιζε με το "γελεκάκι που φορείς" ή τη "Ριρίκα" και συνέχιζε με άλλα λαϊκά τραγούδια. Κάποια φορά, στο μάθημα της Μουσικής, ακούσαμε απέξω τη λατέρνα να παίζει τη Σερενάτα του Τοζέλι. Ο καθηγητής της Μουσικής, Ιωάννης Μαργαζιώτης, διέκοψε την παράδοση και μας είπε να συγκεντρωθούμε, μήπως και τα πρωτόγονα ένστικτά μας λίγο ευαισθητοποιηθούν! Α! θυμήθηκα και κάτι ακόμα: οι "Αρσακειάδες" (οι μαθήτριες του Αρσακείου δηλαδή) αποκαλούσαν τους "Βαρβακειόπαιδες" περιπαικτικά "παστουρματζήδες", επειδή η οδός Αρμοδίου μύριζε από μακριά παστουρμά.»

103

104

Ο Μανόλης Νειάδας σημαιοφόρος στην πρωινή προσευχή (1930-1940)

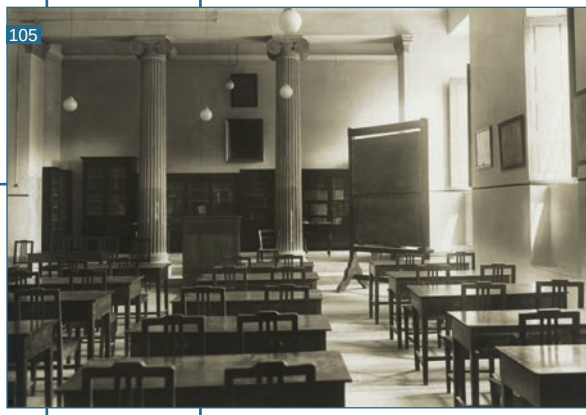
105

106

107

108

109

1940 - 1950

Καθ' όλη τη διάρκεια του πολέμου και της κατοχής το Βαρβάκειο με το ενσωματωμένο σ' αυτό Διδασκαλείο Μέσης Εκπαιδεύσεως λειτουργούσε κανονικά στο κτήριο της οδού Αθηνάς (σταμάτησε μόνο για πολύ λίγο καιρό, κάποιους μήνες). Τα μαθήματα γίνονταν πάντα στις μεγάλες, ευρύχωρες αίθουσες διδασκαλίας, ο προαυλισμός στο μεγάλο, ωραιότατο προαύλιο, όπως και το μάθημα της Γυμναστικής. Η καθαριότητα των χώρων υπήρξε παροιμιώδης. Η ρύπανση θεωρούνταν αδιανόητη,

> ***«Η ρύπανση του σχολείου ήταν "αμάρτημα". Η καθαριότητα επιβαλλόταν και την επόπτευαν οι καθηγητές. Κι εμείς, όμως, δεν θεωρούσαμε σωστό να ρυπαίνουμε το χώρο.»***

το αντίθετο απ' ό,τι συνέβαινε στη γύρω από το Βαρβάκειο περιοχή.

> ***«Η περιοχή, από τα χρόνια της δικτατορίας του Μεταξά παρέμεινε πάντα εμπορική σε μεγάλη ακτίνα δρόμων. Αυτό της χάριζε, βέβαια, ζωντάνια αλλά την έκανε ακατάλληλη για τη μαθητική ζωή. Μετά την Κατοχή, όμως, έγινε επικίνδυνη και σκληρή. Άνθρωποι του περιθωρίου, φτωχοί Μικρασιάτες, ήρωες-ανάπηροι της Αλβανίας, χαφιέδες, μαυραγορίτες, φτωχόκοσμος που ερχόταν για να ψωνίσει και τρομοκρατούνταν από τα τάγματα Ασφαλείας που διέκοπταν στη μέση τις πωλήσεις, συνέθεταν ένα σκηνικό εντελώς παράταιρο για το εντυπωσιακό κτήριο του Βαρβακείου και για ό,τι συντελούνταν εντός του.»***

Μετά την πυρπόληση του κτηρίου το Δεκέμβρη του 1944 (28, 29/12), στα "Δεκεμβριανά", τα μαθήματα συνεχίσθηκαν στο Θ' Γυμνάσιο, στην πλατεία Κουμουνδούρου, σε ένα πολύ ωραίο κτήριο, παλαιό, το οποίο δεν υπάρχει πια και στο Δ' Γυμνάσιο (οδός Μέτωνος). Το 1946 το Βαρβάκειο συστεγάσθηκε με το Α' και Γ' Δημοτικό σε κτήριο της οδού Κωλέττη.

1950 - 1960

Η συστέγαση του Βαρβακείου με δύο δημοτικά και με ένα νυχτερινό σχολείο στην

οδό Κωλέττη είχε τις περιπέτειές της και δεν εννοούμε, βέβαια, τα μαθήματα που γίνονταν τις απογευματινές ώρες.

«Κάποιες φορές αργούσαμε να μπούμε, γιατί καθυστερούσε το πρωινό δημοτικό και κάποιες άλλες μας έδιωχναν για να μπουν οι μαθητές του νυχτερινού. Οι υποδομές ήταν μηδαμινές. Η προσφορά των καθηγητών και η επιμέλεια των μαθητών ήταν τότε το Βαρβάκειο! Οπωσδήποτε όμως δεν ήταν εφικτό να αναπτυχθούν ομάδες αθλητικές, θεατρικές κ.λπ.»

Οι αίθουσες διδασκαλίας δεν ήταν αρκετά μεγάλες και ούτε θα μπορούσε να τις πει κανείς ευχάριστες.

«Τα θρανία ήταν λίγο στενά για μαθητές, ιδίως των μεγάλων τάξεων, αλλά ποιος έδινε σημασία σε τέτοιες λεπτομέρειες!»

Εργαστήρια δεν υπήρχαν, μόνον κάποια ελάχιστα όργανα, ούτε βιβλιοθήκη.

«Οι καθηγητές, μας παρέπεμπαν στις κρατικές βιβλιοθήκες (π.χ. στην Εθνική Βιβλιοθήκη ή στη Βιβλιοθήκη της Βουλής) για την αναζήτηση πληροφοριών.»

Οι τουαλέτες ήταν άθλιες και το προαύλιο ήταν μια μικρή αυλή από τσιμέντο.

«Τι να κάνεις σε ένα περιορισμένο προαύλιο; Μόνο να διαβάσεις το μάθημα της επόμενης ώρας! Το προαύλιο αυτό δεν είχε καθόλου χώμα. Υπήρχε ένα δενδράκι στην άκρη και στο χώμα του παίζαμε βώλους. Και φυσικά πού λόγος για αθλοπαιδιές! Καμιά φορά παίζαμε ποδόσφαιρο στον πρώτο όροφο που είχε ταράτσα μεγάλη. Το 1950-51 πηγαίναμε κάθε Παρασκευή πρωί στο παλαιό Βαρβάκειο στην αγορά (το κτήριο είχε γκρεμισθεί βέβαια αλλά η αυλή με την υψηλή μάντρα παρέμενε) για να κάνουμε γυμναστική και να παίξουμε βόλεϊ ή ποδόσφαιρο. Τα υπόλοιπα χρόνια η γυμναστική γινόταν στο τσιμέντο της μικρούτσικης αυλής στο κτήριο της Κωλέττη. Οι πρόβες για τις παρελάσεις γίνονταν στο Πεδίον του Άρεως.»

110

111

112

Καθαριότητα όμως υπήρχε, επειδή οι μαθητές πρόσεχαν το χώρο.

«Δεν διανοείτο κανένας μαθητής να λερώσει τους τοίχους. Το σχολείο ήταν το σπίτι μας!»

1960 - 1970

Το Βαρβάκειο εξακολουθεί να φιλοξενείται στο ίδιο άσχημο κτήριο της Κωλέττη, στα Εξάρχεια, με τις κακοφωτισμένες αίθουσες και τη σχεδόν ανύπαρκτη αυλή.

Εορτασμός της 25ης Μαρτίου στον προαύλιο χώρο του σχολικού κτηρίου στην οδό Κωλέττη

«Οι αίθουσες γίνονταν ευχάριστες γιατί τις κοσμούσαν δάσκαλοι του μεγέθους του πρόωρα χαμένου φιλοσόφου Τάσου Γιανναρά, του Αλκίνοου Μάζη, του Ταμβακλή και τόσων άλλων δασκάλων. Επίσης τις κοσμούσαμε εμείς με το ενδιαφέρον μας για τη μάθηση και την ευγενή άμιλλα. Στα διαλείμματα παίζαμε "κλωτσοπατινάδα" με ένα ξύλο, κάναμε έτσι ότι παίζουμε ποδόσφαιρο, δεν είχαμε μπάλες, δεν κάναμε αθλοπαιδιές. Γυμναστική κάναμε με τα παλτά ή με τα σακάκια στο τσιμέντο. Ήταν λίγο γραφικό. Ορισμένοι είχαν αποδεχθεί αυτή την κατάσταση. Συζητούσαν τα μαθήματά τους, έλυναν ασκήσεις και έκαναν όνειρα για το αύριο!»

Βιβλιοθήκη και εργαστήρια εξακολουθούν να μην υπάρχουν.

«Οι καθηγητές προέτρεπαν τους μαθητές να επισκέπτονται τη βιβλιοθήκη της Μαθηματικής Εταιρείας. Πολλοί μαθητές, μάλιστα, αγόραζαν βιβλία για να λύνουν συνεχώς ασκήσεις παρά την ανέχεια των γονέων τους.»

Ορισμένες χρονιές τα μαθήματα γίνονταν μόνον το απόγευμα, άλλες χρονιές γίνονταν μια εβδομάδα πρωί, μια εβδομάδα απόγευμα, κάποιες μεγάλες τάξεις έκαναν μάθημα τρεις ημέρες την εβδομάδα πρωί και τρεις απόγευμα. Βαρύτητα δίνεται στη μαθησιακή διαδικασία που αντισταθμίζει τις δυσκολίες του περιβάλλοντος χώρου.

1970 - 1980

Τη δεκαετία αυτή το σχολείο μεταστεγάσθηκε στο κτήριο της παλαιάς Γερμανικής Σχολής, στη συμβολή των οδών Αραχώβης και Ασκληπιού (απέναντι από το ναό του Αγίου Νικολάου).
Οι αίθουσες ήταν κανονικές, εκτός από αυτές του νεοκλασικού κτηρίου, δίπλα στο κύριο, που είχε ενοικιασθεί και ήταν απαράδεκτες.

«Άθλιο κτήριο, γεμάτο υγρασία. Από τα σπασμένα τζάμια τα περιστέρια έμπαιναν στην αίθουσα, γι' αυτό το είχαμε βαφτίσει "Περιστερώνα". Την κατάσταση την έσωζαν οι κοπάνες για παγωτό και ηλεκτρονικά, ήμασταν άλλωστε στο κέντρο της Αθήνας.»

Υπήρχε εργαστήριο για τα μαθήματα της Φυσικής και της Χημείας, κάπως εξοπλισμένο, στο ισόγειο του κυρίως κτηρίου.

«Θυμάμαι κάποιους δοκιμαστικούς σωλήνες που χρησιμοποιούνταν για να φανεί πώς άλλαζε χρώμα η φαινολοφθαλεΐνη με την παρουσία οξέος. Το πείραμα ολοκληρωνόταν κάτω από τις υποκριτικές ιαχές θαυμασμού των μαθητών της τάξης που αποκαλούσαν τον καθηγητή "μεγάλο μάγο".»

Επίσης, υπήρχε προαύλιο με δάπεδο από μπετόν για τον προαυλισμό των μαθητών και για το μάθημα τη Γυμναστικής.

«Σε μια άκρη του προαυλίου υπήρχε ένα σκάμμα που ποτέ δεν είχε χώμα και κατά τη διάρκεια των βροχών γέμιζε με νερό. Κάποιοι ανόητοι προσπαθούσαν να ρίξουν τους λιγότερο προσεχτικούς μέσα στο σκάμμα, για να τους βρέξουν τα παπούτσια. Το προαύλιο ήταν μεν μικρό αλλά χώραγε και εμάς και τις φιλοδοξίες μας. Μεγαλύτερα προαύλια, μικρότερες φιλοδοξίες (απαιτήσεις δηλαδή από τη ζωή).»

Οι τουαλέτες βρίσκονταν στο κυρίως κτήριο και τα αποδυτήρια στο υπόγειο του νεοκλασικού.

115

116

117

118

119

120

121

«Τα αποδυτήρια ήταν ένα υπόγειο όπου αλλάζαμε όλοι μαζί. Φυσικά για lockers ούτε λόγος. Τις φόρμες γυμναστικής και τα αθλητικά παπούτσια (ελβιέλες, μη φανταστείτε τίποτα NIKE air bubble) τα φέρναμε κάθε φορά από το σπίτι. Αρκετοί, για να μην τα κουβαλάνε είτε φόραγαν φόρμες μέσα από τα ρούχα είτε αποθήκευαν τα παπούτσια κάτω από το θρανίο, με αποτέλεσμα η αποφορά της πελματιαίας μυκητίασης να επιβαρύνει την ήδη βεβαρημένη ατμόσφαιρα πεντήκοντα και πλέον αρρένων εφήβων που είχαν χαλαρή σχέση με την καθαριότητα!»

Η καθαριότητα και η υγιεινή στους χώρους του σχολείου ήταν μέτρια.

1980 - 1990

Η αρχή της δεκαετίας βρίσκει και πάλι το σχολείο στη Νεάπολη Εξαρχείων, στο ίδιο κτήριο της παλαιάς Γερμανικής Σχολής (Αραχώβης και Ασκληπιού), και στη συνέχεια, συγκεκριμένα το 1983-1984, το Βαρβάκειο μεταστεγάσθηκε στο Ψυχικό, στο κτήριο δηλαδή όπου λειτουργεί έως σήμερα. Στο κτήριο αυτό συστεγαζόταν τις απογευματινές ώρες και το 58ο Γυμνάσιο. Οι αίθουσες πλέον είναι μεγάλες και ευρύχωρες, το ίδιο και το προαύλιο, όπου γίνεται η γυμναστική. Βιβλιοθήκη υπήρχε στο γραφείο των καθηγητών. Η καθαριότητα ήταν μέτρια έως ικανοποιητική.

1990 - 2000

Το σχολείο στεγάζεται στο κτήριο, όπου βρίσκεται και σήμερα, στο Ψυχικό. Οι αίθουσες εξακολουθούν να είναι φωτεινές και ευχάριστες. Τα μοναδικά εργαστήρια που υπήρχαν ήταν το εργαστήριο Πληροφορικής και το εργαστήριο των Φυσικών Επιστημών. Βιβλιοθήκη υπήρχε μόνο στο γραφείο καθηγητών. Στους τοίχους προστέθηκαν και τα graffiti.

122

Ο καθηγητής Μουσικής κ. Γιάννης Λυμπέρης στο Εργαστήριο Μουσικής

Εργαστήρια του σχολικού κτηρίου στο Ψυχικό

123

Οι καθηγητές Φυσικής κ. Ανδρέας Βαλαδάκης και κ. Σοφία Ιωαννίδου στο Εργαστήριο Φυσικών Επιστημών

Εργαστήρια του σχολικού κτιρίου στο Ψυχικό

124

Η καθηγήτρια Βιολογίας κ. Θωμαΐς Σιμιτοπούλου στο Εργαστήριο Φυσικών Επιστημών

125

Ο καθηγητής Πληροφορικής κ. Θοδωρής Οτζάκογλου στο Εργαστήριο Πληροφορικής

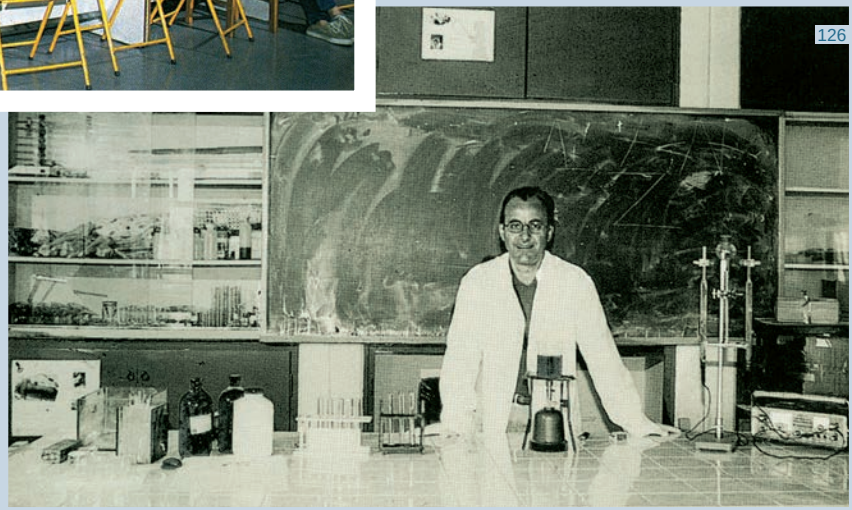

126

Ο καθηγητής Χημείας κ. Λεωνίδας Μάντζος στο Εργαστήριο Φυσικών Επιστημών

Οι **Καθηγητές**

1930 - 1940

Εκλεκτοί ήταν οι καθηγητές, ο καθένας άριστος στον τομέα του. Οι απόφοιτοι της δεκαετίας αυτής με ευγνωμοσύνη θυμούνται τους καθηγητές τους, ακόμα κι εκείνους από τους οποίους ταλαιπωρήθηκαν

«Ο καθηγητής Σαπουντζάκης που δίδασκε Φυσική Ιστορία είχε την αξίωση να θυμόμαστε ό,τι μας έλεγε. Βιβλίο δεν είχαμε, σημειώσεις δεν έδινε και απαγόρευε να κρατάμε σημειώσεις.
Ενδεχομένως, ήθελε να μας ασκήσει στη συγκέντρωση, ωστόσο ήταν βασανιστικό για μένα αυτό.
Χρησιμοποιούσε πάντα το εργαστήριο της Φυσικής Ιστορίας. Έλεγε συχνά με την κρητική προφορά του: "Την Παρασχευήν θα έχομεν παρασχεύματα δια μικροσκοπίου".
Πράγματι, τα πρωτόζωα, τους μονοκύτταρους οργανισμούς δηλαδή, που μας δίδασκε, τα βλέπαμε στην πλάκα του φακού του μικροσκοπίου, δηλαδή τις αμοιβάδες αλλά κι εκείνο το "κοκκώδες" πρωτόπλασμα, όπως το έλεγε, και το επαναλαμβάναμε χλευάζοντας.»

ή εκείνους που ήταν υπερβολικά αυστηροί αλλά όχι άδικοι, όπως συμπληρώνουν. Οι περγαμηνές των περισσοτέρων έφεραν σφραγίδες από το εξωτερικό, όπου είχαν κάνει μεταπτυχιακές σπουδές ή συμμετείχαν σε διεθνή συνέδρια

«Ο Λουκάς Καίσαρ στην εποχή του θεωρούνταν ένας από τους καλύτερους μαθηματικούς. Σε διεθνή συνέδρια, ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών, Νείλος Σακελλαρίου, πλαισιωνόταν απαραίτητα από τον Καίσαρα.
Θυμάμαι με χαμόγελο μια ιδιαίτερη περίπτωση κατά την οποία την ώρα που ο Καίσαρ είχε καταληφθεί από έξαρση διδασκαλίας για τη ζωή και τα έργα του Πυθαγόρα ένα κύμα κοπαδιού από γαλοπούλες με έντονο "γουργούρισμα" να τον διακόπτει κι αυτός με αγανάκτηση να φωνάζει

127

128

129

αναθεματίζοντας: "κλείστε σας παρακαλώ αυτά τα τζαμιλίκια". Οι καθηγητές Φυσικής, Παπαναστασίου και Τσιμπερλένιος, είχαν σπουδάσει στο Παρίσι.»

και πολλοί έφευγαν από το Βαρβάκειο για να καταλάβουν στη συνέχεια θέσεις θεσμικές στην εκπαίδευση ή θέση καθηγητή στο Πανεπιστήμιο.

«Ο Γεώργιος Κατσαμάς, σπουδαίος μαθηματικός από την Ιθάκη, έγινε επιθεωρητής εκπαίδευσης κι αργότερα, Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Παιδείας. Ο Χρήστος Παπαναστασίου, φυσικός, εξελέγη καθηγητής Πανεπιστημίου το 1934.»

Οι καθηγητές των θετικών επιστημών αξιοποιούσαν πάντα στα μαθήματά τους τα ποικίλα όργανα των εξαιρετικών εργαστηρίων που διέθετε το κτήριο του Βαρβακείου στην οδό Αθηνάς.

«Ο καθηγητής Τσιμπερλένιος ανήκε στην κατηγορία των καθηγητών που δεν δίδασκαν μόνον ακουστικώς αλλά μετέδιδαν γνώσεις και οπτικώς, με πειράματα. Ζήσαμε τρόπους παραγωγής π.χ. του ηλεκτρισμού από γεννήτριες, κατασκευάσαμε μπαταρίες κ.λπ.»

130

Χαρισματικοί ήταν οι φιλόλογοι, πολλοί εκ των οποίων διάνθιζαν τη διδασκαλία τους με ποικίλους τρόπους, όπως για παράδειγμα με παράλληλα κείμενα, με δημιουργική γραφή ή με επιτόπιες επισκέψεις, για να εμπεδωθεί με βιωματικό τρόπο το μάθημα

«Πολλοί ήταν οι φιλόλογοι που επέλεγαν συχνά να κάνουν το μάθημά τους επί τόπου, όπως ο Κυριαζής, ο Φραγκίσκος, ο Σαρής. Μας πήγαιναν, λοιπόν, στην Ακρόπολη, στο λιμάνι του Πειραιά, στην Πνύκα και μας δίδασκαν εκεί Ιστορία ή Αρχαία Ελληνικά. Ο καθηγητής Αλέξανδρος Σαρής έκανε μάθημα Ιστορίας στην Ακρόπολη ή πήγαινε τους μαθητές του στην Πνύκα κι εκεί διάβαζαν από το αρχαίο κείμενο Ισοκράτη ή Δημοσθένη. Συνηθισμένος περίπατος, συνδυασμένος με το μάθημα, ήταν και η επίσκεψη στους στύλους του Ολυμπίου Διός.»

και ενθουσίαζαν με τις υποδειγματικές διδασκαλίες τους τους μετεκπαιδευόμενους

καθηγητές του Διδασκαλείου Μέσης Εκπαιδεύσεως καθώς και τους μαθητές που απολάμβαναν όχι μόνο τις πρωτοποριακές τους μεθόδους αλλά και τη βαθύτατη και ειλικρινή ανθρωπιά τους.

«Θυμάμαι με συγκίνηση τον αείμνηστο καθηγητή Αλέξανδρο Σαρή να ανεβαίνει από την Αθήνα, όπου έμενε, έως την Κηφισιά για να μου δώσει τα μαθήματα και να με βοηθήσει να τα καταλάβω, όταν έλειπα από το σχολείο, λόγω ασθενείας.»

Ακόμα και για την άθλησή τους αλλά και για την καλλιέργειά τους οι μαθητές της δεκαετίας του 1930-1940 είχαν εμπνευσμένους καθηγητές. Καταρχάς, τον Άγγελο Φέτση, γυμναστή, που διοργάνωνε τους αξέχαστους περιπάτους και τις εκδρομές κι έκανε το μάθημα της γυμναστικής πολύ ενδιαφέρον και πλούσιο σε αθλητικές εμπειρίες.

«Δεν θα ξεχάσω τα αθλήματα σφαιροβολίας, τα άλματα εις μήκος, τριπλούν και ύψος, τις σκυταλοδρομίες μέσα στον ακάλυπτο εκτεταμένο χώρο του Βαρβακείου, επίσης το "μπέιζ-μπωλ" και φυσικά το βόλεϊ-μπωλ. Οι εκδρομές που διοργάνωνε ο Άγγελος Φέτσης ήσαν αξέχαστες, με πορεία όχι κουραστική και τυραννική, λόγω μελετημένου ρυθμού βαδίσματος. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και το επεισόδιο το σχετικό με τη βαθμολογία στο μάθημα της Γυμναστικής του μετέπειτα ακαδημαϊκού Γιάγκου Πεσμαζόγλου. Στην τελική συνεδρίαση των καθηγητών για τα απολυτήρια των αποφοίτων και τη βαθμολογία τους διαπιστώθηκε πως ο Γιάγκος Πεσμαζόγλου είχε εννέα μόνο στη Γυμναστική. Παρακάλεσαν οι καθηγητές τον Άγγελο Φέτση να δώσει μια μονάδα, ώστε το απολυτήριο του εξαιρετικού βαρβακειόπαιδος να είναι με στρογγυλό 10 και τότε ο Φέτσης απάντησε: "το 9 είναι σπάνιο, το φυλάω μόνο για μένα, το 10 είναι για το Θεό". Τελικά υποχώρησε, του έβαλε 10 και ο Γιάγκος Πεσμαζόγλου υπήρξε από τους ελάχιστους μαθητές του Βαρβακείου που αποφοίτησαν με καθαρό 10 σε όλα τα μαθήματα.»

Επίσης, τον Ιωάννη Μαργαζιώτη, καθηγητή Μουσικής. Δεν ήταν μόνο ότι οργάνωνε με επιμέλεια, μαζί με τον εκάστοτε διευθυντή, τις σχολικές τελετές, ήταν ότι δίδασκε στους μαθητές ακόμα και άριες από σύγχρονες οπερέτες και ότι συνέβαλε, κατά τα

131

132

133
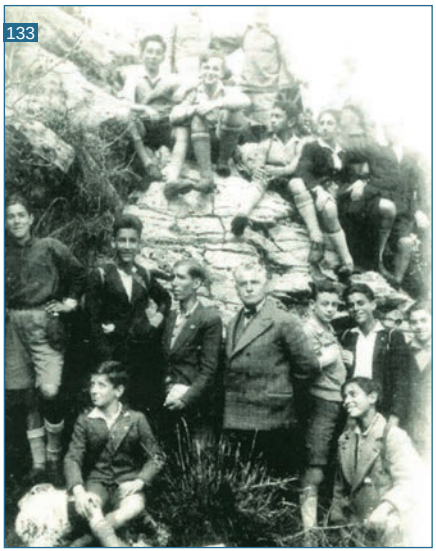

134

Ο καθηγητής Μουσικής Ιωάννης Μαργαζιώτης και η χορωδία του Βαρβακείου τη σχολική χρονιά 1933-1934

λεγόμενα των μαθητών του, στην καλλιέργεια υψηλού πατριωτικού αισθήματος, που χρειάσθηκε στον πόλεμο του '40. Επίσης, είχε συγκροτήσει ορχήστρα από διάφορα όργανα, βιολιά, πλαγίαυλους, κιθάρες, μαντολίνα, πιάνο, ακορντεόν, που προσέφεραν σε όλους τους παρευρισκομένους στις σχολικές εκδηλώσεις ψυχική ανάταση. Πολλοί μαθητές του λένε πως χρωστούν τη μουσική τους παιδεία στον Ιωάννη Μαργαζιώτη, για πολλά χρόνια καθηγητή στο Βαρβάκειο. Τέλος, αξέχαστος υπήρξε ο καθηγητής του σχεδίου και της ζωγραφικής Σπύρος Βακατάτσης. Ευπατρίδη τον χαρακτηρίζουν οι μαθητές του.

«Ο καθηγητής Σπύρος Βακατάτσης έκανε μάθημα σε εκείνο το υπέροχο αμφιθέατρο με τα καβαλέτα, στον πρώτο όροφο, φορώντας πάντοτε παπιγιόν ή γραβάτα. Ποτέ δεν πρόδωσε του μαθητές του, εκτός από την υπόσχεσή του πως αν ήταν επιμελείς, θα τους έφερνε και γυμνά μοντέλα ... κάτι που δεν έγινε ποτέ προς απογοήτευση των βαρβακειοπαίδων.»

Συχνά, για να εμπνέονται αλλά και για να αποκτήσουν αισθητική καλλιέργεια παρουσίαζε έργα ζωγραφικής ή γλυπτικής γνωστών καλλιτεχνών ή καλούσε διακεκριμένους καλλιτέχνες για να μιλήσουν με τους μαθητές.
Θα μπορούσαμε επομένως να πούμε πως οι καθηγητές τη δεκαετία αυτή φρόντιζαν να αποκτήσουν οι μαθητές τους εκπαίδευση ολιστικού χαρακτήρα. Απαιτούσαν όμως αρκετές ώρες έρευνας και μελέτης.

«Πολλές εργασίες γίνονταν με τη βοήθεια βιβλιογραφίας που εντοπίζαμε κυρίως στη βιβλιοθήκη του σχολείου.»

1940 - 1950

Πολλοί από τους καθηγητές που αναφέρθηκαν εξακολουθούν να διδάσκουν στο Βαρβάκειο και να κάνουν τη διαφορά του σχολείου αυτού από τα άλλα σχολεία.

«Η εξαιρετική δουλειά των σπουδαίων καθηγητών από τη μια και από την άλλη η επιμέλεια και το πάθος των μαθητών για μάθηση οδηγούσε στο να δίνουν στην Ιατρική μαθητές από το κλασικό τμήμα και να περνούν με άνεση, το ίδιο και αντίστροφα.»

Αίσθημα σεβασμού και αναγνώρισης του εκπαιδευτικού τους έργου τους περιβάλλει.

«Οι μαθητές είχαν ένα αίσθημα ανταπόδοσης προς την προσφορά των καθηγητών τους. Ένιωθαν ότι αυτοί οι άνθρωποι ήθελαν την πρόοδό τους, ήθελαν να προκόψουν. Το γεγονός ότι το Διδασκαλείο Μέσης Εκπαιδεύσεως ήταν δεμένο με το Βαρβάκειο, ουσιαστικά και τυπικά, νομίζω ότι έκανε τους καθηγητές του Βαρβακείου ακόμη καλύτερους.»

Έμφαση έδιναν στα Μαθηματικά, τις Φυσικές Επιστήμες και τη Γλώσσα

«Γίνονταν ωραιότατες συζητήσεις στα γλωσσικά μαθήματα. Μελετούσαμε Μπρετόν, Τσέχωφ, αμερικανούς θεατρικούς συγγραφείς. Στην Ιστορία μελετούσαμε πηγές.»

και υποστήριζαν τους μαθητές με τις σημειώσεις που τους έδιναν επιπλέον και φυσικά με τις εργασίες που έβαζαν για το σπίτι. Βεβαίως, απόσταση χωρίζει τον καθηγητή από το μαθητή, αυτό όμως δε φαίνεται να ενοχλεί την πλειονότητα των μαθητών. Οι ρόλοι είναι διακριτοί και απόλυτα σεβαστοί.

«Η σχέση καθηγητή - μαθητή ήταν σχέση "ηγεμόνος και δούλου". Δεν υπήρχε ελευθερία ούτε ως σκέψη. Οι μαθητές παραπονιόντουσαν συνήθως μόνο για τους βαθμούς, αν και δεν υπήρχε περίπτωση αναβαθμολόγησης γραπτού.»

1950 - 1960

Όλοι ήταν μεγάλοι σε ηλικία, δηλαδή περίπου 50 ετών και άνω και ήταν κυρίως άνδρες. Το Βαρβάκειο σε σχέση με άλλα καλά σχολεία της Αθήνας ή της περιφέρειας είχε ένα μεγάλο πλεονέκτημα. Για κάθε γνωστικό αντικείμενο είχε περισσότερους από έναν καθηγητές σε κάθε τμήμα και ήταν όλοι μεγάλου διαμετρήματος.

«Αρχαία Ελληνικά μας έκανε ο περίφημος Σακελλάριος Γερακιός, που

136

137

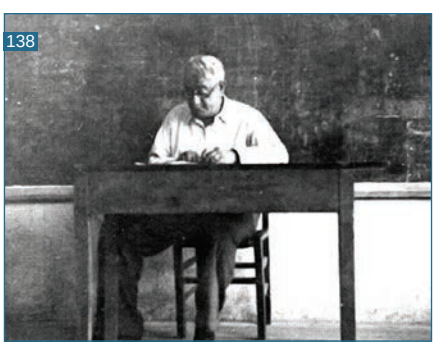
138

139

140

141

ήταν και διευθυντής του κλασικού από το 1935 έως το 1964. Θαυμάσιος κλασικός φιλόλογος. Νέα Ελληνικά μας δίδασκε ο Γεώργιος Καλαματιανός, κορυφαίος. Ιστορία ο Κωνσταντίνος Μερεντίτης, μετέπειτα καθηγητής στο Πανεπιστήμιο. Λογική ο Δορμπαράκης, συγγραφέας ενός εξαίρετου λεξικού. Όταν τέσσερις Φιλόλογοι έρχονται σε επαφή σε μία μόνον τάξη για ένα πρωτεύον μάθημα, όπως είναι η Γλώσσα, αυτό είχε να προσφέρει πολλά στο μαθητή.»

Η μεγάλη τους πείρα, αποτέλεσμα και της υπηρεσίας τους σε πολλά σχολεία, τόσο της επαρχίας όσο και της Αθήνας, ήταν κεφάλαιο για το Βαρβάκειο που ως Πρότυπο θα έπρεπε να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις που ζητούσε από αυτό η κοινωνία και η πολιτεία.

«Ήταν, θα μπορούσε να πει κανείς, προσωπικότητες που ελλιμενίζοντο στο Βαρβάκειο ως άξιοι καπετάνιοι. Αν μπορούσαμε να συγκρίνουμε τους δασκάλους του Βαρβακείου με τους δασκάλους της επαρχίας, θα λέγαμε ότι οι μεν ήταν όλοι βιρτουόζοι, πρώτα βιολιά, οι δε ότι είχαν βγει από το Ωδείο κι έπαιζαν βιολί.»

Ορισμένοι καθηγητές ήταν προοδευτικοί.

«Στα Ελληνικά ο Γεώργιος Καλαματιανός δίδασκε καθαρεύουσα αλλά και δημοτική, σε μια εποχή που ήταν επιβεβλημένη η καθαρεύουσα. Μας ζητούσε να επιλέξουμε στα γραπτά ή τη μία ή την άλλη γλώσσα. Ο ίδιος αποδεχόταν τη δημοτική. Ο Κωνσταντίνος Γεωργούλης, διευθυντής του Διδασκαλείου Μέσης Εκπαιδεύσεως, επαινούσε τον Καλαματιανό που δίδασκε δημοτική, ενώ ο Καλαματιανός μας προέτρεπε να διαβάζουμε μελέτες του Γεωργούλη γραμμένες στη δημοτική.»

Ο καθένας είχε τη μέθοδό του. Οι μέθοδοι αυτές πήγαζαν από την εμπειρία, τη διδακτική και την επιστημονική τους ικανότητα. Κάποιες μέθοδοι, μάλιστα, ήταν πρωτοποριακές για την εποχή τους.

«Ο Κωνσταντίνος Μερεντίτης, ο οποίος μας δίδασκε Ιστορία, ήταν της αυτενέργειας. Μας έβαζε δηλαδή να διαβάζουμε την ιστορία και να την

παρουσιάζουμε. Αναζητούσαμε πηγές για να στηρίξουμε το "μάθημα" που θα παρουσιάζαμε στους συμμαθητές μας και αυτό μας έφερνε σε επαφή με σπουδαία βιβλία και σπουδαίους συγγραφείς. Την προσπάθειά μας την επαινούσε με ειλικρίνεια και γενναιοδωρία. Φεύγοντας από την αίθουσα, μετά την παρουσίαση που κάναμε, έλεγε με την χαρακτηριστική τοπολαλιά του: "Χαίρουμ' κύριοι, διότι εξέρχομαι σοφότερος απ' ότι εισήλθον".»

Το πόσο σπουδαίοι επιστήμονες ήταν φαίνεται από το γεγονός ότι τα βιβλία των περισσοτέρων διδάσκονταν όχι μόνο στη δευτεροβάθμια αλλά και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

«Λεωνίδας Αδαμόπουλος, εξαιρετικός για την εποχή του καθηγητής, είχε γράψει το κεφάλαιο περί παραγώγων στην Άλγεβρα του Σακελλάριου, του πανεπιστημιακού καθηγητή της Ιστορίας των Μαθηματικών. Αλκίνοος Μάζης, φυσικός, υπερβολικά αυστηρός και είρων αλλά εξαιρετικός επιστήμων. Τα βιβλία του διδάσκονταν και στο Πολυτεχνείο. Τόγκας, μαθηματικός σπουδαίος, οι αποδείξεις των τριγωνομετρικών του θεωρημάτων ήταν ένας ζωγραφικός πίνακας πάνω στον μαυροπίνακα. Γεώργιος Καλαματιανός, φιλόλογος, είχε γράψει την Επίτομη Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Όταν μιλούσε για νεοελληνική λογοτεχνία, ήταν άλλος άνθρωπος, εξαϋλωμένος, σκέτη απόλαυση! Κωνσταντίνος Μερεντίτης, φιλόλογος, με σπουδές στη Γερμανία, στο Tübingen. Δίδασκε Ιστορία και προέτρεπε τους μαθητές του να αναζητούν πηγές. Δορμπαράκης, φιλόλογος, είχε γράψει ένα θαυμάσιο λεξικό. Κεραμίδας, θεολόγος, ήθελε τους μαθητές του σκεπτόμενους πάνω απ' όλα. Τζουγανάτος, φιλόλογος, είχε γράψει την Επίτομη Ιστορία με ερωτήσεις που έδιναν οι μαθητές για το Πανεπιστήμιο.»

Τα πρόχειρα διαγωνίσματα που έβαζαν, κυρίως στα θετικά μαθήματα, ήταν αρκετά, το ίδιο και η κατ' οίκον εργασία. Η διδακτική ώρα εξαντλείτο με το μάθημα, εκτός ελαχίστων περιπτώσεων. Οι καθηγητές που συζητούσαν με τους μαθητές τους κι άλλα θέματα ήταν πολύ "φωτισμένοι". Ενδιαφέρον παρουσιάζει η στάση τους απέναντι στους μαθητές που επιθυμούσαν να είναι μέλη αθλητικών συλλόγων, κάτι που δεν επιτρεπόταν βάσει νόμου. Επειδή το προαύλιο δεν επέτρεπε να γίνεται

142

143

144

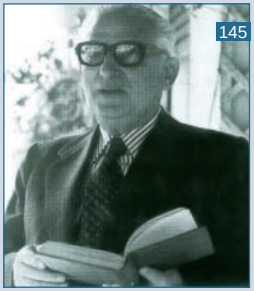
145

Νικόλαος Τζουγανάτος, Φιλόλογος, καθηγητής στο Βαρβάκειο (1943-1962)

Συνέγραψε πλήθος έργων σχετικά με την Αρχαία και τη Νέα Ελληνική Γλώσσα, το Συντακτικό και την Ιστορία καθώς και αρκετά μαθητικά βοηθήματα. Κάθε χρόνο δίνονται βραβεία που φέρουν το όνομά του σε ιδιαίτερα διακριθέντες αποφοίτους του Λυκείου της Βαρβακείου Σχολής.

146

147

το μάθημα της γυμναστικής όπως έπρεπε, οι καθηγητές του Βαρβακείου έδειχναν ανοχή σε αυτούς που αθλούνταν εκτός σχολείου. Εν κατακλείδι, μπορεί η σχέση μεταξύ των καθηγητών και των μαθητών να ήταν αρκετά απόμακρη, ωστόσο οι πρώτοι ενέπνεαν σεβασμό και αγάπη.

«Μετά την αποφοίτησή μας τους συναντούσαμε με συγκίνηση και στις κηδείες ορισμένων γινόταν κινητοποίηση.»

1960 - 1970

Οι καθηγητές είναι ηλικίας άνω των 40 ετών, όλοι άνδρες, εκτός της καθηγήτριας των Γαλλικών. Ήταν καλά καταρτισμένοι, με μέθοδο, ορισμένοι εμπνευσμένοι.

«Οι καθηγητές μας, με ελάχιστες εξαιρέσεις, ανταποκρίθηκαν στην μεγάλη πρόκληση να διδάξουν τόσο καλούς και γι' αυτό απαιτητικούς και δύσκολους μαθητές. Οι λίγοι επιζώντες, υπέργηροι πλέον καθηγητές μας, με τους οποίους διατηρούμε επαφή, μας θυμούνται, μας αναγνωρίζουν και ενδιαφέρονται ακόμη και σήμερα για εμάς.»

Οι τελευταίοι δεν μετέδιδαν απλώς γνώσεις, χάραζαν δρόμους και ζητούσαν από τους μαθητές να τους περπατήσουν με εφόδια τη βιβλιογραφία και τις συζητήσεις που άναβαν φωτιές. Τα σχολικά βιβλία ήταν απλώς βοηθητικά. Καθημερινά έβαζαν πολλές ασκήσεις προς επίλυση, εργασίες, εκθέσεις και πολλή έρευνα σε εξωσχολικά βιβλία και εγκυκλοπαίδειες (Πρωία, Ελευθερουδάκη, Δρανδάκη). Επιπλέον, ήταν πολύ αυστηροί.

«Μας τιμωρούσαν για αμέλεια και για αδιαφορία στα μαθήματα. Η τιμωρία ήταν να μας αναθέτουν περισσότερες εργασίες από τους υπολοίπους μαθητές...»

Αν και όχι συχνά, μας χαστούκιζαν ή μας τιμωρούσαν με αποβολή από το μάθημα. Οι αποβολές ήταν σπάνιες και για πολύ σοβαρά παραπτώματα. Όλοι οι καθηγητές ενέπνεαν δέος. Οι σχέσεις μαθητών-καθηγητών ήταν ιεραρχημένες, απρόσωπες και με σαφή επίγνωση ότι ο καθηγητής είχε πάντοτε τον πρώτο λόγο.

«Με κάποιους καθηγητές υπήρχε περισσότερο θάρρος και υπήρχαν και κάποιοι, ελάχιστοι, που τους ταράζαμε στην πλάκα.»

Με ορισμένους καθηγητές γίνονταν συζητήσεις και... εκτός ύλης.

148

1970 - 1980

Η κατάσταση δεν έχει αλλάξει, εκτός ίσως από το γεγονός ότι υπάρχουν και καθηγητές με ηλικία λίγο κάτω από τα 40 και ότι μεγαλώνει ο αριθμός των γυναικών καθηγητριών. Οι σχέσεις όμως εξακολουθούν να είναι τυπικές με ξεκάθαρη αίσθηση της αποστολής του καθενός.

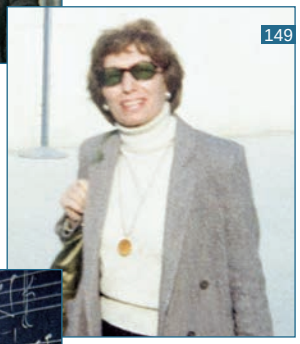
149

«Οι μαθητές διαβάζουν, οι καθηγητές διδάσκουν.»

Οι καθηγητές, με διαφορετικό τρόπο ο καθένας, παρακινούσαν τους μαθητές για μελέτη.

150

«Συνήθως έπρεπε οι μαθητές να είναι προετοιμασμένοι από το σπίτι για το επόμενο μάθημα, στην ουσία δεν παρέδιδε το μάθημα ο καθηγητής αλλά βοηθούσε η όλη συζήτηση να πάρει τη σωστή κατεύθυνση. Στα βασικά μαθήματα δεν χρησιμοποιούνταν ιδιαίτερα τα βιβλία του Υπουργείου αλλά φροντιστηριακά βοηθήματα, κάτι που δεν ίσχυε για τα δευτερεύοντα μαθήματα.»

Με ορισμένους γίνονταν ενδιαφέρουσες φιλοσοφικές συζητήσεις.

«Σε μαθήματα όπως η Ιστορία, η Βιολογία, τα Θρησκευτικά γίνονταν συζητήσεις που έβαλαν τις βάσεις για τις περαιτέρω αναζητήσεις μας. Πιθανόν να συνέβαινε και σε άλλα Γυμνάσια αυτό αλλά, υποθέτω, όχι με τέτοιο ποσοστό ενδιαφερομένων μαθητών.»

Η προφορική εξέταση ήταν ιδιαίτερα συχνή, όπως και τα πρόχειρα διαγωνίσματα. Η συμπεριφορά των μαθητών προς όλους τους καθηγητές χαρακτηριζόταν από το σεβασμό.

151

152

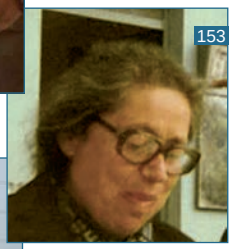
153

154

155

156

157

Αυτό δεν απέκλειε τη σάτιρα που τις περισσότερες φορές οι καθηγητές την αποδέχονταν με χιούμορ.

1980 - 1990

Τη δεκαετία τη χαρακτηρίζουν ο σεβασμός και τα όρια και από τις δύο πλευρές. Υπήρχε θαυμασμός από τη μεριά των μαθητών για τις σπουδές ορισμένων καθηγητών τους.

«Δεν χαρακτηρίσαμε ποτέ κανέναν ως "άσχετο". Οι καθηγητές εκτιμούσαν ότι είχαν να κάνουν με άριστους -ή τουλάχιστον με πολύ καλούς- μαθητές και σκεπτόμενους ανθρώπους και οι μαθητές ότι είχαν να κάνουν με καθηγητές που είχαν καλές περγαμηνές. Ορισμένοι δίδασκαν το μάθημά τους με μεθοδολογία αμφιθεάτρου και θεωρούσαν τους μαθητές τους ως ακαδημαϊκούς πολίτες.»

Οι σχέσεις καθηγητών-μαθητών θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν φιλελεύθερες.

«Το σχολείο ήταν αυστηρό μόνο στη φήμη. Είχαμε καλή σχέση με τους καθηγητές που ανέχονταν πάρα πολλά! ... Ήταν όμως υπέρ το δέον ελαστικοί στο θέμα του καπνίσματος (μήπως γιατί ήταν όλοι καπνιστές;).»

Η πλειονότητα των καθηγητών αφιέρωνε αρκετό χρόνο στην προετοιμασία του μαθήματος και αυτό φαινόταν στην τάξη.

«Είναι χαρακτηριστικό ότι δεν χάναμε αλόγιστα και αβασάνιστα, "για ψύλλου πήδημα", μάθημα, κάτι που, δυστυχώς, διαπιστώνω ότι γίνεται σήμερα, γενικότερα στα σχολεία. Δεν το επιδίωκε κανείς, ούτε οι καθηγητές ούτε οι μαθητές. Κι αν γινόταν, πράγμα πολύ σπάνιο, τα κενά καλύπτονταν στο ακέραιο, χωρίς να δυσανασχετεί κανείς. Αυτό νομίζω είναι ένα δείγμα του πόσο καλά γνωρίζαμε τους ρόλους μας και διαμόρφωνε και τις σχέσεις μας: εμείς ήρθαμε για να μάθουμε και εσείς μας παρέχετε τη γνώση (κοινωνική και πνευματική).»

Η ουσιαστική δουλειά γινόταν στο σχολείο την ώρα του μαθήματος.

«Στο σχολείο γινόταν μάθημα και όχι "χαβαλές". Ουσιαστικά, όταν γυρίζαμε στο σπίτι, είχαμε ήδη εμπεδώσει το μάθημα, ήταν σαν να του κάναμε επανάληψη, κάτι που ως μητέρα σήμερα και ως καθηγήτρια στο παρελθόν, δεν το βλέπω να συμβαίνει.
Σήμερα οι μαθητές επιστρέφουν στο σπίτι, τις περισσότερες φορές, με ολική ή μερική άγνοια για το μάθημα κι έτσι είναι σαν να ξεκινάει η "μάθηση" για πρώτη φορά από το σπίτι. Στο Βαρβάκειο ίσχυε το αυτονόητο: γινόταν μάθημα, μάθαινες στο σχολείο και όχι στο φροντιστήριο ή στο σπίτι. Σήμερα αυτό δεν είναι αυτονόητο, είναι μάλλον πολυτέλεια!»

158

Βέβαια και η κατ' οίκον εργασία ήταν αρκετή. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι θεατρικές παραστάσεις, τις οποίες οργανώνουν ορισμένοι χαρισματικοί καθηγητές.

159

1990 - 2000

Άντρες και γυναίκες ηλικίας 35-50 περίπου ετών αποτελούν το προσωπικό του σχολείου. Οι σχέσεις με τους μαθητές χαρακτηρίζονται καλές και διαπνέονται από σεβασμό εκατέρωθεν. Οι καθηγητές βοηθούν τους μαθητές στα μαθήματα, αλλά απαιτούν πρόοδο.

«Αμοιβαία κατανόηση και σεβασμός χαρακτηρίζουν τη συμπεριφορά των μαθητών απέναντι στους καθηγητές τους. Όσον αφορά δε στις σχέσεις, θα έλεγα ότι αυτές ήταν αρμονικές, σχέσεις συνεργασίας.»

160

Τα μαθήματα, βεβαίως, γίνονταν με τον παραδοσιακό τρόπο. Οι καθηγητές παραδίδουν, οι μαθητές μελετούν στο σπίτι και εξετάζονται στο επόμενο μάθημα. Βέβαια, οι ευκαιρίες που προσφέρονται για συζήτηση αξιοποιούνται.
Ορισμένοι αρχίζουν σιγά-σιγά να εφαρμόζουν την ομαδοσυνεργατική μέθοδο και να αναθέτουν ομαδικές εργασίες σε μαθητές. Ωστόσο, σπάνια, οργανώνουν επισκέψεις σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους.

Εκπαιδευτικά ταξίδια στο εξωτερικό με υπεύθυνη την καθηγήτρια των Γαλλικών, κ. Πίτσα Μπλάνα

Συνεστίαση καθηγητών του Βαρβακείου

Σε πρώτο πλάνο ο διευθυντής Γεώργιος Γεωργόπουλος με τον καθηγητή φιλόλογο Βασίλη Ασημομύτη

Η γραμματέας του Βαρβακείου Γυμνασίου κ. Λουκία Γρηγοροτσώλη

Η γραμματέας του Βαρβακείου Λυκείου κ. Φιλοθέη Αντωνάκη

Συνεστίαση καθηγητών του Βαρβακείου

Εκπαιδευτικό ταξίδι στο εξωτερικό

168 *Θεόδωρος Δαγιακίδης*

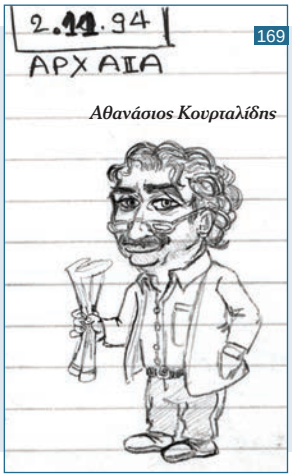

169 *Αθανάσιος Κουρταλίδης*

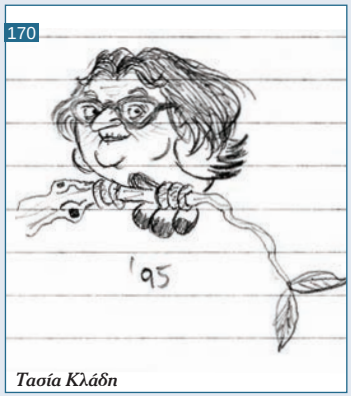

170 *Τασία Κλάδη*

171 *Σοφία Σημάκου*

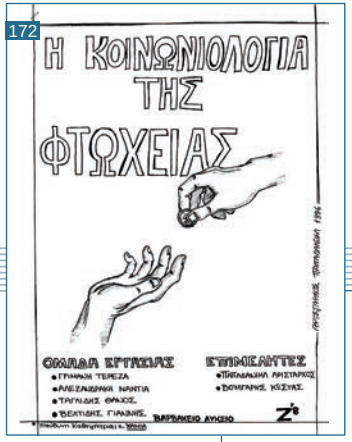

172

Καθηγητές του Βαρβακείου με τη σατιρική ματιά και την ταλαντούχο πένα του μαθητή Αρίσταρχου Παπαδανιήλ

173 *Λη Λυκούδη*

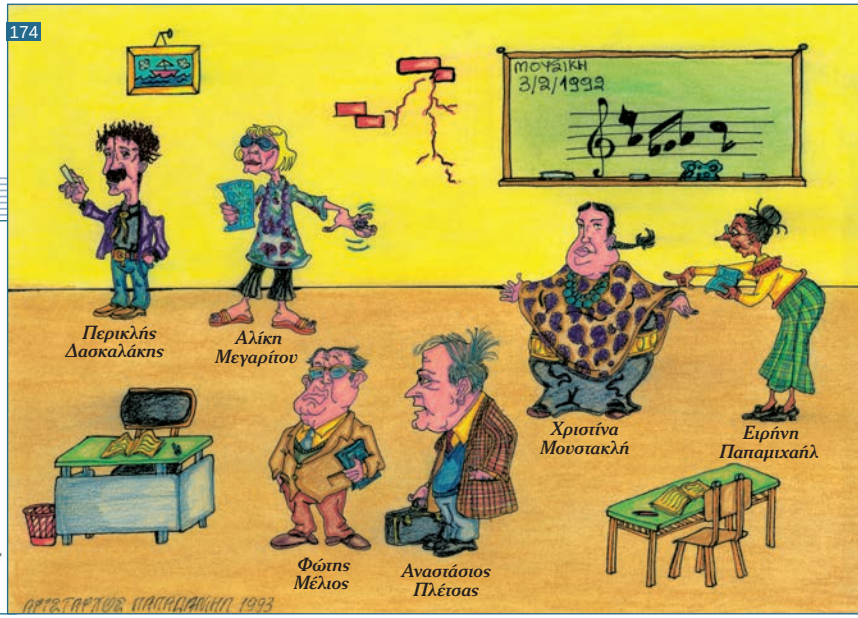

174 *Περικλής Δασκαλάκης* *Αλίκη Μεγαρίτου* *Χριστίνα Μουστακλή* *Ειρήνη Παπαμιχαήλ* *Φώτης Μέλιος* *Αναστάσιος Πλέτσας*

Στιγμιότυπο από εκδρομή αποφοίτησης στην Έδεσσα. Διακρίνονται κατά σειρά οι συμμαθητές: Γ. Καρδοματέας, Ιακ. Κορωναίος, Μ. Μπερνίτσας

Στιγμιότυπο από εκδρομή τελειόφοιτων του Πρακτικού Τμήματος του Βαρβακείου Λυκείου. Συνοδεύει τους μαθητές ο καθηγητής Γεωμετρίας και Τριγωνομετρίας Γεώργιος Κατσαμάς

Οι **Μαθητές**

1930 - 1940

Στην αρχή της δεκαετίας αυτής το Βαρβάκειο έπαιρνε 40 μαθητές κατόπιν εξετάσεων γραπτών, σε Μαθηματικά, Ελληνικά και Ιστορία και προφορικών.

«Οι εξετάσεις εισαγωγής για μένα ήταν ευκολότατες. Δεν ήταν όμως για όλους εύκολες.»

Ο αριθμός των μαθητών, όμως, δεν παρέμενε ίδιος σε κάθε τάξη αλλά μειωνόταν, ιδίως στις τελευταίες, καθώς υπήρχε φυσιολογική αποχή για δύο λόγους: πρώτον, διότι ορισμένοι μαθητές δεν μπορούσαν να συνεχίσουν οικονομικώς τις σπουδές τους -υπήρχε μια μικρή οικονομική επιβάρυνση- και δεύτερον, γιατί η οικογένειά τους μετακόμιζε σε άλλο τόπο. Στα μέσα περίπου της δεκαετίας ο αριθμός των εισακτέων μαθητών αυξήθηκε.

«Το 1933 εξετάσεις δώσαμε 150 μαθητές και εισαχθήκαμε 70. Το πιο χαρακτηριστικό που θυμάμαι από τις εισαγωγικές εξετάσεις είναι όταν την τρίτη ημέρα μπήκε μέσα ο καθηγητής Ζούκης και ρώτησε: "Ποιος είναι ο Παπαδόπουλος;". Ο μαθητής σήκωσε το χέρι του και ο Ζούκης του είπε: "Μπράβο, παιδί μου, έχεις γράψει άριστα! Την καλύτερη έκθεση!" Το θέμα της έκθεσης που μας είχαν βάλει ήταν: "Ένα σημαντικό γεγονός του καλοκαιριού που πέρασε". Ας σημειωθεί πως ο μαθητής αυτός, πολύ φτωχός αλλά άριστος πάντα, ο Διονύσης Παπαδόπουλος, που μπήκε δεύτερος στο Βαρβάκειο και όγδοος στη Νομική Αθηνών, εκτελέστηκε από τους Γερμανούς για την αντιστασιακή του δράση.»

Δίδακτρα εξακολουθούν να πληρώνουν οι μαθητές αλλά για τους καλύτερους, που δεν είχαν την οικονομική ευχέρεια, υπήρχαν υποτροφίες. Το Βαρβάκειο είχε τότε δύο τμήματα, το κλασικό εξαετές Πρότυπο Γυμνάσιο και το πρακτικό τετραετές Λύκειο, το επονομαζόμενο κι αυτό "Πρότυπο" καθώς είχε προσαρτηθεί από

το 1921 στο Διδασκαλείο Μέσης Εκπαιδεύσεως. Οι μαθητές επικοινωνούσαν στα διαλείμματα

«Γινόταν ένα μεγάλο, εικοσάλεπτο διάλειμμα, οπότε κατεβαίναμε στο ωραίο προαύλιο, αγοράζαμε κουλουροτύρι και κουβεντιάζαμε. Γίνονταν κι άλλα διαλείμματα αλλά δεν κατεβαίναμε, απλώς αλλάζαμε αίθουσα.»

και φυσικά στους περιπάτους και στις εκδρομές, κοντινές ή μακρινές.

«Περιπάτους πηγαίναμε στο Γαλάτσι, στον Μαραθώνα, στον Άγιο Ανδρέα, στον Άγιο Ιωάννη τον Κυνηγό, είχαμε πάει, επίσης, εκδρομή στα Μετέωρα και φυσικά στις πενθήμερες, στην τελευταία τάξη, τόπος προορισμού ήταν άλλοτε η Κρήτη, άλλοτε η Θεσσαλονίκη, κι άλλοτε ο γύρος της Πελοποννήσου.»

Οι σχέσεις μεταξύ τους ήταν σχέσεις αγάπης. Πολλοί μαθητές έκαναν παρέα κι εκτός σχολείου και φυσικά οι φιλίες που δημιουργήθηκαν διατηρήθηκαν και στην υπόλοιπη ζωή. Το ντύσιμό τους ήταν σοβαρό, επιμελημένο, είχε ομοιομορφία, χωρίς να υπάρχει στολή: κοντό ή μακρύ παντελονάκι, καλτσούλα ως το γόνατο και σακάκι. Οι άτακτοι μαθητές τιμωρούνταν με χαστούκια από τους καθηγητές ή από το διευθυντή, με αποβολή από το μάθημα ή από το σχολείο (2 ή 3 ημέρες) και οπωσδήποτε με πρόσκληση του κηδεμόνα για να αναλάβει τα περαιτέρω... στο σπίτι.

1940 - 1950

Δύσκολη δεκαετία για όλους, ιδιαίτερα την περίοδο της Κατοχής, επομένως και για τους μαθητές του Βαρβακείου που για να πάνε στο κτήριο της Αθηνάς σε κάθε τους βήμα συναντούσαν πεθαμένους από την πείνα. Η ελπίδα όμως και η αισιοδοξία περίσσευαν. Η υποδοχή των νέων μαθητών, πολύ μικρών στην ηλικία καθώς έδιναν εξετάσεις για το Βαρβάκειο, αφού τελείωναν την τετάρτη Δημοτικού (το Γυμνάσιο ήταν οκτατάξιο), γινόταν με χειροκροτήματα. Σε κάθε τμήμα ο αριθμός των μαθητών δεν ξεπερνούσε τους 40. Το δέσιμο για πολλούς από αυτούς τους μαθητές που γαλουχήθηκαν μέσα σε αγώνες οι οποίοι έγιναν σε δύσκολα

177

178

179

180

181

182

183

χρόνια, υπήρξε μεγάλο. Υπήρχαν, βέβαια, και οι πολιτικές αντιπαραθέσεις, γιατί τις πράξεις των περισσοτέρων τις χαρακτήριζε, σχεδόν πάντα, πολιτική σκέψη.

«Θυμάμαι πως το 1943 το σκάγαμε από το σχολείο και πηγαίναμε στη Βουλή για να παρακολουθήσουμε τη "Δίκη των Τόνων". Καθόμασταν ώρες ολόκληρες. Ήμασταν τοποθετημένοι όλοι πολιτικά, μεγάλοι και μικροί αλλά αυτό δεν μας εμπόδιζε να κάνουμε κοινή σχολική ζωή.»

Υπήρχαν μαθητές που έφυγαν με τον ΕΛΑΣ και όταν επέστρεψαν στο σχολείο, κανείς δεν τους πείραξε κι ενσωματώθηκαν εύκολα. Εκείνους που οι μαθητές περιφρονούσαν πάντα ήταν οι αδύνατοι στα μαθήματα. Οι περίπατοι και οι εκδρομές δεν έλειπαν τα πρώτα ένα-δύο χρόνια, λιγόστεψαν όμως πάρα πολύ, έως που σταμάτησαν, λόγω του πολέμου, της κατοχής, και στη συνέχεια, του εμφυλίου. Ακόμα και οι επισκέψεις σε μουσεία έπαψαν να γίνονται από κάποια στιγμή, γιατί απαγορεύονταν οι συγκεντρώσεις.

«Πού λόγος, βέβαια, για ομάδες αθλητικές, θεατρικές, μουσικές; Από ένα σημείο και μετά, ό,τι κάναμε, έπρεπε να έχει προοδευτική, αντιστασιακή λογική.»

Τις εκδηλώσεις του σχολείου τις συνόδευε πάντοτε ο "Ύμνος του Βαρβακείου". Τραγουδιόταν την 28η Οκτωβρίου και την 25η Μαρτίου, πριν από τις διακοπές στο τέλος της χρονιάς και οπωσδήποτε στο μνημόσυνο του ευεργέτη του σχολείου, Ιωάννη Βαρβάκη. Δύσκολα τα χρόνια, αλλά οι μαθητές δεν ξεχνούν ότι είναι και παιδιά ή μάλλον η ηλικία δεν τα προδίδει καθώς δεν έλειπε η καζούρα, κυρίως αναμεταξύ τους, για όσους φορούσαν γυαλιά για παράδειγμα. Και βέβαια τηρείτο απαρέγκλιτα η παράδοση να μην... καλοπερνάει ο καθηγητής των Θρησκευτικών. Ορισμένα παιδιά πήγαιναν στο κατηχητικό, αν και ποτέ δεν το είχε επιβάλλει το σχολείο. Τα πιο πολλά, κυρίως τα μικρά, στις ελεύθερες ώρες έπαιζαν πετροπόλεμο. Τα μεγαλύτερα έτρωγαν ξύλο στις διαδηλώσεις…

1950 - 1960

Στο σχολείο τότε φοιτούσαν συνολικά περίπου 700 μαθητές. Στην Α' τάξη φοιτού-

σαν, αρχικά, 80 μαθητές αλλά μετά από κάποιες πιέσεις γονέων που πλήρωσαν και δημιουργήθηκαν δύο αίθουσες στην ταράτσα του κτηρίου της οδού Κωλέττη ο αριθμός αυξήθηκε στους 120 μαθητές. Έτσι έγιναν 3 τμήματα από 40 μαθητές το καθένα. Τα δύο τμήματα ήταν πρακτικά, το τρίτο κλασικό.
Το Βαρβάκειο είχε παράδοση στη θετική κατεύθυνση. Αντιθέτως το ΠΣΠΑ (Πειραματικό Σχολείο του Πανεπιστημίου Αθηνών) στη θεωρητική. Πάντως, ακόμη και από το κλασικό τμήμα υπήρχαν μαθητές που έδιναν στο Πολυτεχνείο και περνούσαν. Για τις εισαγωγικές εξετάσεις οι μαθητές εξετάζονταν γραπτά, μόνον στην Έκθεση,

«Θυμάμαι και το θέμα της έκθεσης: "Προσευχή εις τον Θεόν να διατηρήσει στον κόσμο την ειρήνη".»

όπου οι καθηγητές του Βαρβακείου βαθμολογούσαν κυρίως την ορθογραφία και προφορικά εξετάζονταν στη Φυσική και στα Μαθηματικά.

«Εμένα με εξέτασαν ο Λεωνίδας Αδαμόπουλος στα Μαθηματικά και ο Αλκίνοος Μάζης στη Φυσική. Οι 120 που μπήκαμε στο Βαρβάκειο ήμασταν οι καλύτεροι από τους 700 που δώσαμε εξετάσεις, δεν ήταν όμως όλοι άριστοι, άριστοι θα ήταν οι 20. Στο κλασικό, που ήμασταν 40, τελείωσαν με άριστα, δηλαδή πάνω από 18,6, επτά ή οκτώ μαθητές, οι υπόλοιποι ήσαν από πολύ καλοί έως μέτριοι.»

Ήταν δύο οι εξεταστές, ο ένας έκανε τις ερωτήσεις και ο άλλος έβαζε τις ασκήσεις. Οι 120 μαθητές ήσαν οι τυχεροί, ωστόσο αν δεν έπιαναν τη βάση του 14, αναγκαστικά άλλαζαν σχολικό περιβάλλον. Τις θέσεις που έμεναν κενές από αυτούς ή από μαθητές που πήγαιναν στη Σχολή Ευελπίδων, η οποία έπαιρνε σπουδαστές από 16 χρόνων ή από όσους έφευγαν ξαφνικά από την Αθήνα μαζί με τις οικογένειές τους, τις καταλάμβαναν μαθητές από άλλα σχολεία της Αθήνας ή της επαρχίας με κριτήριο την υψηλή βαθμολογία τους.

«Ερχόμενος από την επαρχία μπήκα στο Βαρβάκειο στην εβδόμη τάξη με βαθμό ελέγχου κοντά στο 18, δηλαδή μικρότερο από το βαθμό αποφοίτησής μου από το Βαρβάκειο. Δεν γνωρίζω αν ήταν πιο αυστηρά τα σχολεία της επαρχίας ή αν στο Βαρβάκειο εξαντλείτο όλη η γκάμα της βαθμολογίας. Πάντως τα σχολεία της επαρχίας στερούνταν και από

184

185

186

187

188

189

απόψεως ποιότητας των καθηγητών και από απόψεως ποιότητας των μαθητών, δηλαδή στην επαρχία υπήρχαν 4-5 πολύ καλοί μαθητές και όλοι οι άλλοι ήταν κάτω του μέσου όρου, ενώ στο Βαρβάκειο οι περισσότεροι μαθητές ήταν άνω του μέσου όρου.»

Οι μαθητές δεν φορούσαν στολές, εντός ή εκτός σχολείου, το σακάκι όμως ήταν απαραίτητο. Κάποια στιγμή έγινε μια απόπειρα να φορέσουν οι μαθητές καπέλα, η οποία όμως απέτυχε.

«Μέχρι το 1948, αν θυμάμαι καλά, υπήρχε το έθιμο της αποφοίτησης με φράκο και ημίψηλα σε ιππήλατα αμάξια. Αλλά το κατάργησε ο τότε διευθυντής, ο αείμνηστος Θεόδωρος Πασσάς, παρά τις αντιδράσεις.»

Μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες δεν υπήρχαν, γιατί αυτό ελεγχόταν από τις εισαγωγικές εξετάσεις. Αντιθέτως, υπήρχαν μαθητές που είχαν δυσκολίες σε κάποιο ή σε κάποια μαθήματα. Το σχολείο έδειχνε κάποια μικρή κατανόηση, οι υπόλοιποι μαθητές το αντιμετώπιζαν με ευθυμία, ωστόσο αν η κατάσταση χειροτέρευε, γινόταν σύσταση στους γονείς να γράψουν το παιδί τους σε άλλο σχολείο.
Το κλίμα στο Βαρβάκειο ήταν καλό. Στα διαλείμματα οι μαθητές έπαιζαν ποδόσφαιρο με αυτοσχέδιες μπάλες ή ξύλα ή πέτρες ή, τις πιο πολλές φορές, συζητούσαν.
Οπωσδήποτε όμως οι εκδρομές ήταν αυτές που ευνοούσαν την ανάπτυξη των φιλικών σχέσεων.

«Πηγαίναμε ημερήσιες εκδρομές την άνοιξη στο Λαιμό της Βουλιαγμένης, στον Άγιο Μερκούριο κ.α. Στην εβδόμη, θυμάμαι, πήγαμε στη Θεσσαλονίκη και την Έδεσσα και στην ογδόη στο Μυστρά κι επιπλέον κάναμε και το γύρο της Πελοποννήσου. Περιπάτους όμως δεν πηγαίναμε. Δεν πηγαίναμε επίσης στο θέατρο και σε μουσεία, εξάλλου ήταν δύσκολη οικονομικά εκείνη η εποχή, δεν ήταν και της μόδας αυτά... Η παιδεία ήταν στενά εγκλωβισμένη στο αναλυτικό πρόγραμμα.»

Και... τα σκασιαρχεία, επίσης, βοηθούσαν στο να συνευρίσκονται οι μαθητές, αν και δεν γίνονταν συχνά. Οι καθηγητές, πάντως, δεν ενθάρρυναν τη σχέση με

τους μαθητές. Άλλωστε εκείνη την εποχή υπήρχε μεγάλη απόσταση ανάμεσα στους μαθητές και στους καθηγητές. Ωστόσο, η παιδαγωγική προσφορά των τελευταίων ήταν μεγάλη, γιατί με τη στάση τους, όπως για παράδειγμα δε διέκοπταν το μαθητή για να ζητήσουν να πει τη γνώμη του ένας άλλος, απέκλειαν την καλλιέργεια του αρρωστημένου ανταγωνισμού. Έτσι, όλοι οι μαθητές ήσαν αγαπημένοι. Ορισμένοι, μάλιστα, βρίσκονταν κι εκτός σχολείου. Πήγαιναν συνήθως στον κινηματογράφο, σε ποδοσφαιράκια, στο γήπεδο ή σε αλάνες για να παίξουν ποδόσφαιρο, στα μπιλιάρδα

«Τα μπιλιάρδα του Μαυροκέφαλου στην Ομόνοια είχαν αναστενάξει!»

ή έκαναν βόλτες στην Ομόνοια και κατέληγαν στα γνωστά... σινεμά της. Και τα φαγοπότια σε σπίτια ήταν γνωστά, τα οποία αποκαλούνταν "σχέδιο Μάρσαλ".
Οι μαθητές δεν ήσαν πολιτικοποιημένοι, εκτός από κάποιες αντιδράσεις, όπως τότε με το Κυπριακό, που τη συμμετοχή τους στη διαδήλωση οι μαθητές την πλήρωσαν με ομαδική αποβολή επ' αόριστον μέχρι να προσέλθουν οι γονείς τους στο σχολείο.

«Κάποια στιγμή αποφασίσαμε να βγάλουμε μια εφημερίδα. Αθώα πράγματα. Ο ένας θα έγραφε την αθλητική στήλη, ο άλλος κάτι άλλο... Και τυπώσαμε το πρώτο φύλλο και το πήγαμε και στους καθηγητές μας. Μας κάλεσε τότε ο διευθυντής, ο Γερακιός, μας έβαλε τις φωνές, ότι αυτά είναι πολιτικές πράξεις και ότι δεν επιτρέπονται στο σχολείο κι εν ολίγοις μας απαγόρευσε την έκδοση...»

Πολλοί εκ των μαθητών πήγαιναν στο κατηχητικό. Αδυναμία των μαθητών αποτελούσαν τα παρατσούκλια και σε συμμαθητές και σε καθηγητές. Στόχος τους όσοι φορούσαν γυαλιά, οι πολύ αδύνατοι στο σώμα, αυτοί που διάβαζαν υπερβολικά ή αυτοί που "κάρφωναν" συμμαθητές τους.

«Μπιγκ νάγκας, λιτλ νάγκας, καρώτο, οπλαρχηγός, μαϊμού, λε μπεφ, γκούρας, και για καθηγητές: λέφας, πυτζάμας, ντίλιγκερ, ολυμπιακός, τι σ' όχο ρε, κ.λπ.»

190

191

192

Στιγμιότυπα από εορτασμό της 25ης Μαρτίου στο σχολικό κτήριο της οδού Κωλέττη, 1967

1960 - 1970

Ακολουθώντας την επιλογή των γονέων τους και πάλι ένας πολύ μεγάλος αριθμός μαθητών δίνοντας αυστηρές εξετάσεις εισαγόταν στο Βαρβάκειο. Το 1964 όμως συνέβη το εξής παράδοξο: οι μαθητές έδωσαν εισαγωγικές εξετάσεις αλλά η εισαγωγή έγινε τελικά με κλήρωση λόγω της μεταρρύθμισης του Ευ. Παπανούτσου. Ο θεσμός της κλήρωσης διατηρήθηκε μέχρι και το 1966-1967 καθώς η χούντα επανέφερε τις εισαγωγικές εξετάσεις την επόμενη σχολική χρονιά 1967-1968. Αξίζει να ειπωθεί πως όσοι μαθητές από αυτούς που εισάγονταν με κλήρωση είχαν χαμηλούς μέσους όρους αντικαθίσταντο με μαθητές από άλλα σχολεία με βάση τη βαθμολογία τους.
Τα τμήματα συνεχίζουν να είναι τρία, των 40 μαθητών το καθένα, δύο με πρακτική κατεύθυνση κι ένα με κλασική. Στο κλασικό φοιτούσαν όσοι το επέλεγαν συνειδητά αλλά και όσοι δεν χωρούσαν στο πρακτικό. Ήταν, επομένως, ένα μπέρδεμα επιπέδων το κλασικό, ωστόσο το επίπεδο της τάξης ήταν υψηλό.

«Αυτό το καταλάβαμε από 2-3 μαθητές που είχαν έρθει με μετεγγραφή από άλλα σχολεία και ήταν πολύ κατώτεροι από εμάς, ενώ στα προηγούμενα σχολεία ήταν πολύ καλοί. Αξίζει να τονιστεί το ιδιαίτερο καλό του Βαρβακείου: η μεγάλη και ενδιαφέρουσα κοινωνική ποικιλία. Υπήρχαν πολύ καλοί μαθητές που προέρχονταν από πολύ λαϊκά στρώματα έως τα αριστοκρατικά και όλοι βρίσκονταν σε απόλυτη ισορροπία.»

Οι μαθητές ήσαν κατά κανόνα πειθαρχημένοι, φορούσαν ένα σήμα στο πέτο και οι τιμωρίες ήταν σπάνιες. Τα συνηθέστερα παραπτώματα ήταν οι παιδικές αταξίες, οι φασαρίες, οι απουσίες

«Δεν γνωρίζω για τους συμμαθητές μου, εγώ πάντως τα δύο τελευταία χρόνια έκανα κατ' έτος 49 αδικαιολόγητες απουσίες (το όριο ήταν 50), γιατί, επειδή μεγαλόδειχνα, πήγαινα και παρακολουθούσα τις παραδόσεις του καθηγητή της Φιλοσοφίας Ιωάννη Θεοδωρακόπουλου στο αντικείμενο του Συστήματος Φιλοσοφικής Ηθικής.»

και φυσικά... η συμμετοχή σε διαδηλώσεις.

«Τελείωνα το σχολείο, όταν έγινε η κινητοποίηση του 15% για την παιδεία κι ανέλαβα την πρωτοβουλία στο σχολείο να διαδηλώσουμε και να απεργήσουμε. Μας επέπληξαν και μας τιμώρησαν. Φυσικά κλήθηκαν οι γονείς μας στο σχολείο, όπως συνηθιζόταν πάντα.»

Οι τιμωρίες ήσαν χαστούκια, προφορικές επιπλήξεις και το χειρότερο η πρόσκληση των γονιών στο σχολείο. Οι αποβολές ήταν σπάνιες. Αδιανόητο θεωρούνταν το κάπνισμα στο σχολείο. Όποιον συνελάμβαναν οι καθηγητές να καπνίζει, είχε εξασφαλισμένη από πενθήμερη αποβολή μέχρι διαγραφή από το σχολείο. Δραστηριότητες πέραν των μαθημάτων, όπως άθληση, ενασχόληση με την τέχνη, δεν υπήρχαν στο Βαρβάκειο. Δεν γίνονταν επισκέψεις σε μουσεία ούτε φυσικά παρακολούθηση θεατρικών παραστάσεων, ούτε καν ως σύσταση. Τα πάντα κινούνταν γύρω από τα μαθήματα. Και οι διακρίσεις αποδίδονταν σε εκείνους που διακρίνονταν σ' αυτά και μόνον. Μεγάλη διάκριση θεωρούνταν η δημοσίευση λυμένων ασκήσεων στο Δελτίο της Ελληνικής Μαθηματικής Εταιρείας. Μάλιστα, αρκούσε η απλή μνεία από τους καθηγητές σ' αυτούς που διακρίνονταν και οι μαθητές ενθουσιάζονταν.

«Μερικοί είχαν κερδίσει το βραβείο της Μαθηματικής Εταιρείας και τους συγχαρήκαμε.»

Η πολιτικοποίηση ήταν μέτρια.

«Πολύ βαρύ και κρίσιμο πλήγμα αποτέλεσε η επιβολή της δικτατορίας της 21ης Απριλίου του '67. Ξεκίνησε την Παρασκευή που θα κάναμε την τριήμερη εκδρομή της Γ' Λυκείου. Ξεχαρβάλωσε όλο το αξιακό σύστημα, έπληξε γνωστούς μας, διέλυσε τις προοπτικές και τις προσδοκίες μας, αποδυνάμωσε τους δεσμούς μας καθώς και όποιες συλλογικότητες είχαμε καλλιεργήσει. Πίκρα, θυμός, αγανάκτηση και μετά αντίδραση. Ελάχιστοι συμμαθητές εκδηλώθηκαν υπέρ αλλά με υπερβάλλοντα ζήλο, πράγμα που δημιούργησε σοβαρή απέχθεια τους τελευταίους εκείνους μήνες της σχολικής μας ζωής. Ορισμένοι μαθητές ανήκαν σε παράνομους τότε μηχανισμούς (ΠΑΚ, ΚΚΕ, κ.λπ.).»

195

Μαθητές της Βαρβακείου Σχολής στο προαύλιο του σχολείου, 1967

196

Οι σχέσεις μεταξύ των μαθητών ήταν πολύ καλές. Το κλίμα ήταν ήρεμο, δεν υπήρχε βία, αντιθέτως οι μαθητές διασκέδαζαν πολύ, κυρίως με τα παρατσούκλια που έβγαζαν σε καθηγητές τους.

«Τα πιο συνηθισμένα παρατσούκλια με βάση την εξωτερική εμφάνιση ή τη συμπεριφορά των καθηγητών ήταν: "ο εισπράκτορας", "ο Θεός", "η καθαρίστρια", "ο μαντηλάκιας".»

Και φυσικά οι περισσότεροι μαθητές βρίσκονταν κι εκτός σχολείου. Ορισμένοι μάλιστα βρίσκονται ακόμη και σήμερα. Κάποιες εκδρομές γίνονταν κλασικά την άνοιξη και φυσικά η πενθήμερη στην τελευταία τάξη. Συνηθισμένο παιχνίδι στο διάλειμμα ήταν το ποδόσφαιρο με καπάκια λεμονάδας!

Στιγμιότυπο από παρέλαση της Βαρβακείου Σχολής, 1978

1970 - 1980

Το σύνολο των μαθητών ήταν 960, όλοι αγόρια, 40 μαθητές φοιτούσαν σε κάθε τμήμα και η κάθε τάξη είχε 4 τμήματα. Οι επιδόσεις στα μαθήματα ήταν εξαιρετικές. Αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι το 1972 από τους 42 που έδωσαν εξετάσεις για το Πανεπιστήμιο εισήχθησαν οι 39, εκ των οποίων οι 2, πρώτοι στις Σχολές τους.

«Θυμάμαι κάποιον συμμαθητή μας που έφυγε από το σχολείο μας με μέσο όρο βαθμολογίας 12,5 και στο άλλο σχολείο που πήγε αποφοίτησε με 18,8!
Το ενδιαφέρον δεν ήταν ποτέ βαθμολογικό, το μόνο που μας ένοιαζε ήταν η καλή σειρά εισαγωγής και, αν ήταν δυνατόν, η πρωτιά στις εισαγωγικές. Στις εισαγωγικές στο Πολυτεχνείο, στους δέκα πρώτους οι 6-7 ήταν από το Βαρβάκειο, το ίδιο και στο διαγωνισμό της Μαθηματικής Εταιρείας. Φροντιστήριο πηγαίναμε τα δύο τελευταία χρόνια, για να προετοιμαστούμε για τις εισαγωγικές στα Α.Ε.Ι.»

Κάποιοι μαθητές είχαν πάρει το πρώτο βραβείο στους διαγωνισμούς της Μαθηματικής Εταιρείας, ωστόσο δεν έτυχαν κάποιας ιδιαίτερης μεταχείρισης από το σχολείο, πέραν της αναφοράς της επιτυχίας τους στην πρωινή συγκέντρωση.

«Ναι, υπήρχαν συμμαθητές μας που πρώτευσαν σε διαγωνισμούς της Μαθηματικής Εταιρείας ή σε διαγωνισμούς εκθέσεως ιδεών αλλά αυτό δεν αποτελούσε αιτία ιδιαίτερης μεταχείρισης. Θεωρούνταν, μάλλον, φυσιολογική επιτυχία από μαθητές του σχολείου αυτού. Και δέκα μέτρα να πήδαγε κάποιος, το γεγονός θα μας άφηνε παγερά αδιάφορους, αν αγνοούσε το θεώρημα του Θαλή.»

198

Ήταν, δηλαδή, συνηθισμένο φαινόμενο το να πρωτεύουν οι μαθητές του Βαρβακείου. Η καθημερινότητα των μαθητών δεν είχε κάτι το ιδιαίτερο. Μαθήματα και πάλι μαθήματα. Δεν έλειπαν, φυσικά, τα παρατσούκλια, που ήταν πάντα μια νότα πολύ ευχάριστη.

«Υπήρχαν πολλά παρατσούκλια που χρησιμοποιούσαμε μεταξύ μας, με αυτά, άλλωστε, διασκεδάζουμε από τότε και για 32 συνεχή χρόνια με την "κολλητή" μου παρέα:
"Φασίολος" αποκαλείτο ο καθηγητής των Θρησκευτικών, λόγω του σχήματος του κεφαλιού του, "σπασίκλα" ή "φυτό" αποκαλούσαμε όσους δεν ασχολούνταν παρά μόνο με το διάβασμα. Για όσους υπήρχε η υποψία ότι συμπεριφέρονταν κολακευτικά για βαθμό, τραγουδούσαμε "γλύψε, γλύψε, βγάλ' τη σπάτουλα και γλύψε", "κίτρινος" αποκαλείτο ο καθηγητής Φυσικοχημείας λόγω του χρώματος του δέρματός του και "Σβουπ" ο καθηγητής των Λατινικών λόγω του απαστράπτοντος σβέρκου του, εξαιτίας του εβδομαδιαίου κουρέματός του και του ήχου που κάνει η σχετική σφαλιάρα!»

199

«Στα διαλείμματα επικρατούσε το αδιαχώρητο στις τουαλέτες...καπνιστήρια»

Από το 1976 ξεκίνησε ο θεσμός των μαθητικών κοινοτήτων χωρίς όμως κάποια αξιόλογη δράση.

«Υπήρχε μια μαθητική οργάνωση που καθοδηγείτο από το ΚΚΕ αλλά η συμμετοχή ήταν πολύ μικρή. Μετά το 1974, οπότε ξεκίνησε η μεταπολιτευτική περίοδος, το κλίμα ήταν έντονα πολιτικό.»

Το 1978 ήταν η χρονιά που εισήχθησαν και κορίτσια στο Βαρβάκειο.
Η συμπεριφορά των μαθητών που ξέφευγε από τον κανόνα τιμωρούνταν παραδειγματικά: χαστούκι, χτύπημα με το χάρακα, σήκωμα από τα αυτιά αλλά και επίπληξη, αποβολή και φυσικά, το χειρότερο, πρόσκληση των γονιών στο σχολείο για ενημέρωση.

200

Αφίσα σχολικού χορού διά χειρός Κρέοντα-Βασίλη Κανάβα, 1982

Για πρώτη φορά το κάπνισμα στο σχολείο, στις τουαλέτες, αν και απαγορεύεται αυστηρά, δεν τιμωρείται το ίδιο αυστηρά, όπως τα προηγούμενα χρόνια, με τη διαγραφή του καπνιστή-μαθητή από το σχολείο. Αποβολή ή ενημέρωση των γονέων ήταν η ποινή που, συνήθως, επιβαλλόταν σε αυτές τις περιπτώσεις. Ιδιαίτερες ψυχαγωγικές εκδηλώσεις στο σχολείο δεν γίνονταν εκτός από εκδρομές και αποκριάτικες μεταμφιέσεις. Εκτός σχολείου όμως διοργανώνονταν σχολικοί χοροί σε ξενοδοχεία, αγώνες μπόουλινγκ, επιδρομές σε σχολεία θηλέων,

> ***«Η έλλειψη των κοριτσιών έκανε το σχολείο ζοφερό και την καταπίεση ανυπόφορη.»***

εκδρομές σε παραλίες για μπάνιο, βόλτες κι εν συνεχεία καφέ, ποδόσφαιρο στο θέατρο του Λυκαβηττού, πάρτυ σε σπίτια, μπιλιάρδο... Όλα αυτά, βέβαια, όταν το επέτρεπαν τα φροντιστήρια και οι ξένες γλώσσες.

Στιγμιότυπο από παρέλαση του Βαρβακείου Πειραματικού Λυκείου

201

1980 - 1990

Οι εισαγωγή των μαθητών γινόταν τα πρώτα χρόνια με εξετάσεις, στις οποίες επετύγχανε ένα μικρό ποσοστό

> ***«Θυμάμαι ότι μετά τη φασαρία των εξετάσεων στις οποίες κάποιοι συγκεντρώσαμε 72 μονάδες (4 μαθήματα επί 18), και έμπαιναν όσοι είχαν 73, οι γονείς μας έκαναν κάποια φασαρία για να γίνουν δεκτοί και αυτοί με τους 72 ... Ήταν η πρώτη μου επαφή με το "ελληνικό" σύστημα παράκαμψης κανόνων κατόπιν πίεσης κάποιας ομάδας ... Εγώ δεν ήθελα να πάω με αυτούς τους όρους. Δυστυχώς, έγινε τελικά δεκτό το αίτημα, οπότε μας πήραν και έτσι φοίτησα στο Βαρβάκειο θέλοντας και μη...»***

και προς το τέλος της δεκαετίας με κλήρωση. Ο αριθμός των μαθητών μειώθηκε στους 30 ανά τμήμα. Όλοι επεδίωκαν να επιτυγχάνουν υψηλές επιδόσεις, γεγονός που δεν τους επέτρεπε να αναπτύξουν εξωσχολικές δραστηριότητες. Οι εργασίες κατ' οίκον και τα διαγωνίσματα είναι πάρα πολλά αλλά οι μαθητές δεν εκφράζουν παράπονα.

«Οι καθηγητές είχαν απαιτήσεις, επειδή ήμασταν μαθητές του Βαρβακείου!»

Το σχολείο έγινε ιδιαίτερα ανταγωνιστικό, γι' αυτό και οι μαθητές που δεν μπορούσαν να αντεπεξέλθουν αντιμετώπιζαν πρόβλημα.

«Υπήρξα κι εγώ λίγο "φυτούλι" (του 18 όμως, ποτέ του 20!) ... κι αισθάνομαι ότι πιέστηκα σε ένα βαθμό λόγω των υπολοίπων γύρω μου που ήταν "άριστοι".
Όταν καταργήθηκαν τα πρότυπα (ήμασταν η τελευταία χρονιά που μπήκε με εξετάσεις), είχα ακούσει να λένε ότι δεν ήταν παιδαγωγικά σωστό ένα σχολείο να έχει μόνο άριστους, ότι στην τάξη πρέπει να υπάρχει και ο "κακός" μαθητής και ο μέτριος, τότε δεν το καταλάβαινα, αλλά το κατάλαβα εκ των υστέρων, πιστεύω ότι ο "κακός" μαθητής, σίγουρα έχει δεξιότητες αλλού, που δεν μετριούνται με βαθμούς, υπ' αυτή την έννοια οι "κακοί" μαθητές είναι πλούτος σε μια τάξη, που εμείς τον στερηθήκαμε... υπήρχε μια μονομέρεια...»

Παρόλα αυτά οι ερωτώμενοι εκφράζονται θετικά για το σχολείο τους αναγνωρίζοντας τη συμβολή των καθηγητών και του ανταγωνισμού ως θετικού παράγοντα στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς τους και της επαγγελματικής τους εξέλιξης. Τα καλλιτεχνικά και τα αθλητικά μαθήματα συνεχίζουν να μην αποτελούν προτεραιότητα του σχολείου, όμως οι μαθητές παίρνουν πρωτοβουλίες για τη συγκρότηση των δικών τους ομάδων.

«Στην Γ' Λυκείου είχαν συγκροτηθεί δύο θεατρικές ομάδες, μία για το νεοελληνικό θέατρο (μελετούσαμε το έργο του Γ. Μανιώτη "Κοινή Λογική") και μία για αρχαία τραγωδία ("Ηλέκτρα"). Όλα είχαν γίνει με πρωτοβουλία του εξαιρετικού καθηγητή Βασίλη Ασημομύτη (μας έκανε Ιστορία Δέσμης και ήταν και ο συγγραφέας του τότε σχολικού βιβλίου της Ιστορίας της Γ' Λυκείου).»

Έντονα εισάγεται η πολιτικοποίηση. Οι μαθητές συμμετέχουν σε μαθητικές κοινότητες, εισάγεται ο θεσμός του δεκαπενταμελούς, αρχίζουν οι αποχές και οι πολιτικές συζητήσεις ακόμη και μέσα στην τάξη.

202

203

204

205

«Ήταν πολύ έντονα πολιτικοποιημένοι και κομματικοποιημένοι και οι μεγαλύτεροι και οι μικρότεροι μαθητές σε όλους τους χώρους (ΚΝΕ-ΚΚΕ, ΠΑΜΚ- ΠΑΣΟΚ, ΜΑΚΚΙ- ΝΔ), κάτι που δεν το θεώρησα ποτέ κακό και τώρα αντιλαμβάνομαι πόσο οι τότε αντιπαραθέσεις "όξυναν" ουσιαστικά την κρίση μας. Πολλοί φίλοι και συμμαθητές μου έχουν σήμερα "θέση" στον πολιτικό χώρο με διαφόρους τρόπους.»

206

1990 - 2000

Οι μαθητές εισάγονται με κλήρωση και φοιτούν 30 ανά τμήμα.

«Το καλό με το Βαρβάκειο ήταν ότι οι μαθητές του προέρχονταν από διάφορες περιοχές της Αττικής. Αυτό του έδινε χρώμα. Ταυτοχρόνως όμως ήταν και αρνητικό, γιατί εμπόδιζε την επικοινωνία.»

207

Με συμπληρωματική κλήρωση καλύπτονται και οι θέσεις που μένουν κενές από μαθητές που φεύγουν για κάποιο λόγο, ακόμη και γιατί δεν τα καταφέρνουν στο συγκεκριμένο σχολείο. Οι μαθητές δεν επιφυλάσσουν την καλύτερη υποδοχή σε νεοαφιχθέντες συμμαθητές τους, οι οποίοι πρέπει να προσπαθήσουν πολύ για να καταφέρουν να ενταχθούν. Οι επιδόσεις στα μαθήματα είναι υψηλές. Επιπλέον, αναγνωρίζονται οι μαθητές που διακρίνονται σε διαγωνισμούς της Μαθηματικής Εταιρείας. Στο Λύκειο τα πάντα κινούνται γύρω από το χώρο των εξετάσεων στα ΑΕΙ. Η πολιτικοποίηση δεν είναι πια ιδιαίτερα έντονη. Υπήρχαν βέβαια τα πενταμελή και τα δεκαπενταμελή.

208

«Κατά την περίοδο 1998-2000, τότε με το σύστημα "Αρσένη" ξεκίνησε έντονη δράση με τις καταλήψεις. Τις καταλήψεις όμως δεν τις αντιμετωπίζαμε σαν μια πολιτική κίνηση αλλά σαν μια συλλογική, εφηβική αντίδραση σε κάτι που δε μας "ταίριαζε".»

Οι μαθητές είναι πειθαρχημένοι, τα παραπτώματα σπάνια, το ίδιο και οι τιμωρίες. Στο σχολείο οι μαθητές ψυχαγωγούνται με αποκριάτικα πάρτυ, με αρκετές εκδρομές, με αθώες πλάκες που προσέφεραν χαρά σε μερικά πληκτικά μαθήματα κι εκτός σχολείου πηγαίνοντας σινεμά και σε πάρτυ σε σπίτια μαθητών.

Διαπρεπείς Απόφοιτοι του Βαρβακείου

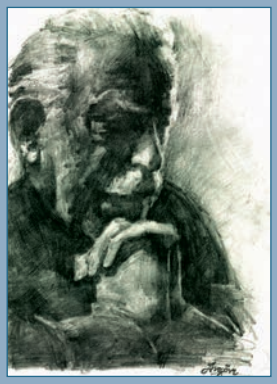

Γεώργιος Δροσίνης
(Αθήνα 1859 - Κηφισιά 1951)
Ποιητής και πεζογράφος, εκπρόσωπος της λογοτεχνικής γενιάς του 1880. Ακαδημαϊκός.

Ιωάννης Κονδυλάκης
(Άνω Βιάννος Κρήτης 1862 - Ηράκλειο 1920)
Κρητικός, πεζογράφος και δημοσιογράφος. Ο «Πατέρας του Χρονογραφήματος».

Μανόλης Τριανταφυλλίδης
(Αθήνα 1883 -1959)
Κορυφαίος γλωσσολόγος, εκπρόσωπος του Εκπαιδευτικού Δημοτικισμού. «Πατέρας» της Γραμματικής της νεοελληνικής γλώσσας.

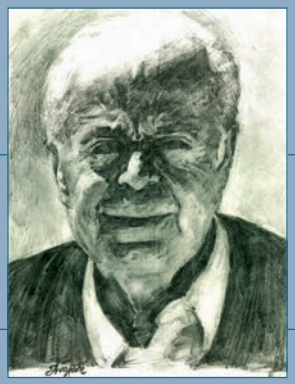

Αντώνης Σαμαράκης
(Αθήνα 1919 - Πύλος 2003)
Πολυμεταφρασμένος πεζογράφος μας. Ο «Αιώνιος Έφηβος» της σύγχρονης λογοτεχνίας μας.

Κωνσταντίνος Δοξιάδης
(Στενήμαχος Ανατ. Ρωμυλίας 1913 - Αθήνα 1975)
Κορυφαίος αρχιτέκτονας, πολεοδόμος και θεωρητικός της Επιστήμης της Οικιστικής. Καθηγητής Πανεπιστημίου.

Γιάννης Χούπης (Αθήνα 1926 - 1944)
Φοιτητής Νομικής, μέλος αντιστασιακών οργανώσεων εναντίον των γερμανικών δυνάμεων κατοχής, πρωτό θύμα της ναζιστικής θηριωδίας.

διαπρεπείς απόφοιτοι

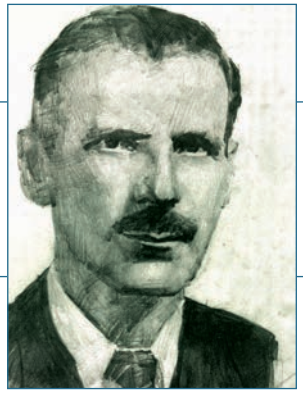

Χρίστος Παπακυριακόπουλος
(Αθήνα 1914 - Πρίνστον 1976)
Διεθνούς φήμης μαθηματικός. Εργάστηκε κυρίως στο Πρίνστον των ΗΠΑ. Το έργο του στη Γεωμετρική Τοπολογία είναι εξαιρετικά βαθύ και πρωτοποριακό.

Δημήτρης Μητρόπουλος
(Αθήνα 1896 - Μιλάνο 1960)
Διαπρεπής αρχιμουσικός, πιανίστας και συνθέτης.

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης
(Σκιάθος 1851 - 1911)
Πεζογράφος, μία από τις υποβλητικότερες μορφές της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Ο «Άγιος των Γραμμάτων μας».

Αλέξανδρος Παπάγος
(Αθήνα 1883 - 1955)
Κορυφαίος στρατιωτικός και πολιτικός άνδρας. Διετέλεσε Αρχιστράτηγος κατά τον νικηφόρο Ελληνοϊταλικό πόλεμο. Στρατάρχης και Πρωθυπουργός της χώρας (1952-1955).

Δημήτριος Αιγινήτης
(Αθήνα 1862 - 1934)
Διαπρεπής Έλληνας αστρονόμος. Καθηγητής Πανεπιστημίου και Ακαδημαϊκός. Ιδρυτής της Ακαδημίας Αθηνών. Ο μακροβιότερος Διευθυντής του Αστεροσκοπείου και ο άνθρωπος που το οργάνωσε σε ευρωπαϊκά πρότυπα.

Δημοσθένης Δεσμίνης
(Αθήνα 1868 - 1936)
Τμηματάρχης της Τράπεζας της Ελλάδος. Εκδότης, διευθυντής της εφημερίδας «Δαναΐς» και ευεργέτης του Άργους.

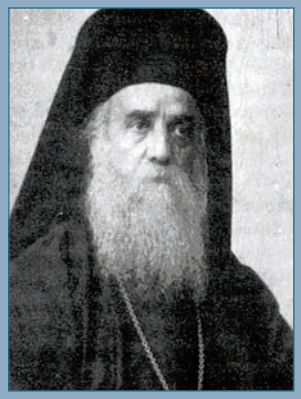

Άγιος Νεκτάριος
(Σηλυβρία Ανατολικής Θράκης 1846 - Αθήνα 1920)
Σύγχρονος Άγιος της Ορθοδόξου Εκκλησίας. Προστάτης της Βαρβακείου Σχολής.

Κωνσταντίνος Τσάτσος
(Αθήνα 1899 - 1987)
Νομικός, φιλόσοφος και πολιτικός. Διετέλεσε Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας.

Ευάγγελος Αβέρωφ
(Τρίκαλα Θεσσαλίας 1910 - Αθήνα 1990)
Πολιτικός και συγγραφέας. Διετέλεσε υπουργός και αρχηγός του κόμματος της Νέας Δημοκρατίας.

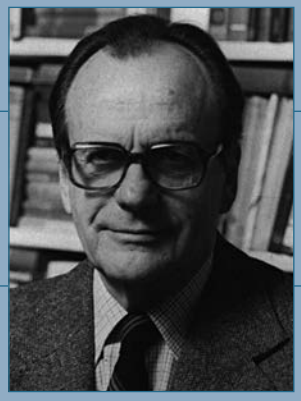

Γιάγκος Πεσμαζόγλου
(Χίος 1918 - Αθήνα 2003)
Πανεπιστημιακός, οικονομολόγος και πολιτικός. Πρόεδρος της επιτροπής ένταξης της Ελλάδας στην ΕΟΚ.

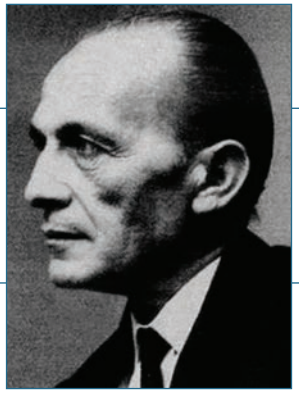

Ανδρέας Φραγκιάς
(Αθήνα 1921 - 2002)
Λογοτέχνης και δημοσιογράφος. Έχει τιμηθεί με το μεγάλο Κρατικό Βραβείο για το σύνολο του έργου του.

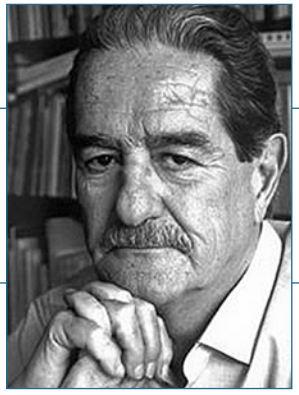

Κώστας Αξελός
(Αθήνα 1924 - Παρίσι 2010)
Στοχαστής και φιλόσοφος. Καθηγητής Φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο της Σορβόνης.

Ενδεικτική παρουσίαση διακεκριμένων αποφοίτων του Βαρβακείου

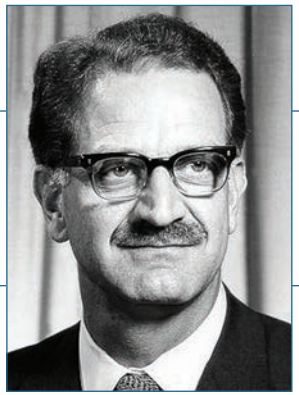

Ηλίας Γυφτόπουλος
(Στεμνίτσα Αρκαδίας 1928 - Λίνκολν Μασαχουσέτης 2012)
Καθηγητής Πυρηνικής Μηχανικής και Μηχανολογίας στο Τεχνολογικό Ινστιτούτο της Μασαχουσέτης (MIT).

Βλάσης Κανιάρης
(Αθήνα 1928 - 2011)
Καλλιτέχνης της πρωτοπορίας με πολιτική σκέψη και κοινωνική ευαισθησία.

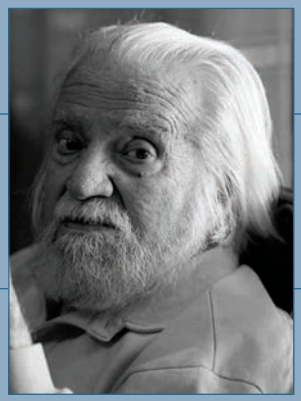

Βαγγέλης Γκούφας
(Αθήνα 1925 -)
Θεατρικός συγγραφέας, σεναριογράφος και ποιητής. Ιδρυτικό μέλος της Ένωσης Σεναριογράφων Ελλάδος.

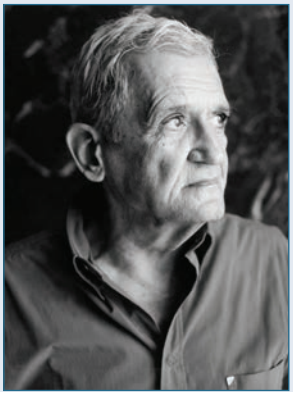

Τίτος Πατρίκιος
(Αθήνα 1928 -)
Ποιητής, πεζογράφος και μεταφραστής της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς.

Φρέντυ Γερμανός
(Αθήνα 1934 - 1999)
Δημοσιογράφος, χρονογράφος και συγγραφέας.

Αξίες & Πρότυπα

Παιδεία, σεμνότητα, γνώσεις, άσκηση κριτικής σκέψης

1930 - 1940

Παιδεία, σεμνότητα, γνώσεις, άσκηση κριτικής σκέψης είναι η προίκα που έδωσε η "Βαρβάκειος Πρότυπος Σχολή Μέσης Εκπαιδεύσεως" στους μαθητές της.

«Το Βαρβάκειο ήταν πηγή γνώσεων πρώτα απ' όλα. Είχαμε πολύ καλούς καθηγητές και σπουδάσαμε πολύ καλά τα γνωστικά αντικείμενα. Αυτό μας πρόσφερε ένα αίσθημα σιγουριάς, εμπιστοσύνης στον εαυτό μας καθώς και σταθερής επιλογής στους στόχους μας. Προσωπικά, μου σμίλεψε το ήθος. Θυμάμαι το σχολείο μου πάντα με συγκίνηση.»

«Το Βαρβάκειο με θωράκισε με αυτοπειθαρχία, επιθυμία αναζήτησης, φιλοδοξία για τα μεγάλα και όχι για τα μέτρια πράγματα και υγιή ανταγωνισμό.»

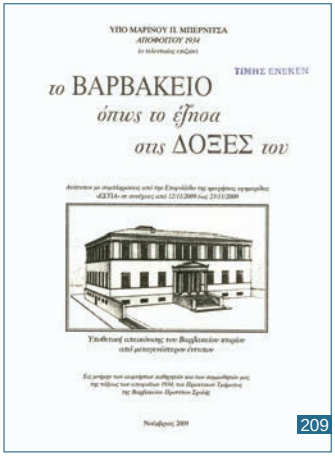

209

1940 - 1950

Γνώσεις, συμμετοχή σε αγώνες, ακόμα και για την κατάκτηση της γνώσης, συνειδητοποίηση του μορφωτικού αγαθού, σεβασμός στην εκπαίδευση, αυτά ήταν το Βαρβάκειο τη δεκαετία αυτή.

«Το Βαρβάκειο ήταν φυτώριο γνώσεων και σεβασμού στην εκπαίδευση. Στη συνείδηση των πολιτών ήταν το καλύτερο σχολείο και πάντα πρώτο στις παρελάσεις!»

«Οι συνθήκες του σχολείου εξανάγκαζαν τους μαθητές να εργάζονται και να επιδιώκουν την πρόοδο και την εισαγωγή τους στα Α.Ε.Ι. Η ιδέα ότι είχα την τύχη να φοιτώ στο καλύτερο σχολείο μ' έκανε να θέλω να φανώ αντάξιός του. Διατηρώ ισχυρή την ανάμνηση του Βαρβακείου και τη θυμάμαι ως την ευτυχέστερη εποχή. Αυτό που έκανε

210

211

212

Κατάκτηση της γνώσης, συνειδητοποίηση του μορφωτικού αγαθού, σεβασμός στην εκπαίδευση

το Βαρβάκειο να ξεχωρίζει ήταν η επιλογή των καθηγητών και των μαθητών του. Δεν θεωρώ ότι το Βαρβάκειο συνέβαλε στη συνέχεια στην καριέρα μου. Η δε κοινωνική επαφή μου με τους συμμαθητές μου ήταν τυχαία.»

«Το Βαρβάκειο αλλά και η εποχή που έζησα με δίδαξαν ότι τις πράξεις μου πρέπει να τις χαρακτηρίζει πολιτική σκέψη.»

213

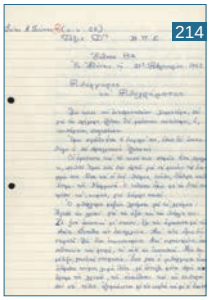
214

215

Το εξώφυλλο του βιβλίου που συνέγραψε για τον αγαπημένο του δάσκαλο, ο δικηγόρος Χρ. Πετρόπουλος. Από το κληροδότημα Α. Γ. Σαρή βραβεύονται κάθε χρόνο ιδιαίτερα διακριθέντες απόφοιτοι του σχολείου μας

216

1950 - 1960

Οι αξίες που προσέφερε το Βαρβάκειο κατά τη δεκαετία '50-'60 ήταν ποικίλες. Κυρίως ενέπνευσε στους μαθητές να σέβονται το σχολείο, τη χώρα, τη γλώσσα, τους ανθρώπους. Να μην επιδιώκουν την επίδειξη. Γενικά, οι αξίες που καλλιέργησε ήταν κυρίως ηθικές που έστρεφαν τους μαθητές στην αγάπη της γνώσης. Αυτές οι αξίες διαμόρφωσαν κατά πολύ την προσωπικότητα και τη ζωή των μαθητών του, οι οποίοι συνεχίζουν να τις ακολουθούν.

«Βοήθησε να περάσουμε τα εθνικά, οικονομικά και κοινωνικά, πολύ δύσκολα, εκείνα χρόνια με αξιοπρέπεια και προσδοκία για ένα δημιουργικό μέλλον.»

«Το Βαρβάκειο ήταν οι καθηγητές του. Εκτός των άλλων μας δίδασκαν πως αξία έχουν η δουλειά που κάνεις και τα φυσικά χαρίσματα που σου έδωσε ο Θεός και όχι η καταγωγή ή η οικονομική άνεση της οικογένειάς σου. Οι ίδιοι οι καθηγητές μας ήταν φτωχοί αλλά με μεράκι. Μας έπειθαν πως θα φθάσουμε κάπου, αν διαθέτουμε γνώσεις και βάθος.»

«Το Βαρβάκειο της εποχής αυτής ήταν υποβαθμισμένο μεν ως προς την υποδομή αλλά ήταν η Βαρβάκειος Πρότυπος Σχολή, πραγματικά πρότυπος. Είχε μεγάλο κύρος, εξαιρετικούς δασκάλους και υποδειγματικές διδασκαλίες που παρακολουθούσαν μετεκπαιδευόμενοι καθηγητές από όλη την Ελλάδα καθώς σ' αυτό λειτουργούσε το Διδασκαλείο Μέσης Εκπαιδεύσεως. Τα δύο καλύτερα σχολεία για τους άρρενες ήταν το Βαρβάκειο και το Πειραματικό του Πανεπιστημίου Αθηνών. Δεν ήταν

το Κολλέγιο ή άλλα ιδιωτικά. Εκείνο που έκανε το Βαρβάκειο και το Πειραματικό του Πανεπιστημίου πάρα πολύ καλά σχολεία, ήταν, καταρχάς, το έμψυχο υλικό με αρχή τους καθηγητές. Είχαμε πολύ καλούς καθηγητές, γιατί ήταν επίζηλη θέση να τοποθετηθεί ένας καθηγητής Μέσης Εκπαίδευσης στο Βαρβάκειο.»

«Το Βαρβάκειο μου ενέπνευσε την αγάπη για τα γράμματα και την εργασία, την ευγενική άμιλλα στους αγώνες της ζωής και την πίστη ότι το ήθος και η επιμέλεια τελικά ανταμείβονται. Το Βαρβάκειο επηρέασε την προσωπικότητά μου. Ενίσχυσε την αυτοπεποίθησή μου, ενθάρρυνε την ανάληψη πρωτοβουλιών και μου χάρισε καλούς φίλους. Το Βαρβάκειο στην εποχή μου πρόβαλε ως αυστηρό δημόσιο σχολείο που εκπαίδευε άριστους μαθητές με προοπτικές διακρίσεων στην κοινωνική ζωή της χώρας.»

1960 - 1970

Άμιλλα, αριστεία, αξιοκρατία, δικαιοσύνη, δημοκρατία, αλληλοσεβασμό, δημιουργία, εντιμότητα, προοδευτικότητα, αλληλεγγύη, ανταμοιβή της εργασίας, εργατικότητα, ορθολογισμό, αίσθηση της ευθύνης και της ποιότητας, εκτίμηση για τις επιστήμες, την αλήθεια, την ειλικρίνεια, την ομορφιά, τον ανθρωπισμό, την εργατικότητα, την τιμιότητα, την προσφορά, αυτά καλλιεργούσε το Βαρβάκειο στους μαθητές του.

«Το Βαρβάκειο, υπήρξε πρότυπο αξιοκρατίας των μαθητών, ανεξάρτητα από κοινωνική τάξη, τόπο καταγωγής και πλούτο. Ήταν ο στίβος ευγενικής άμιλλας των αρίστων μαθητών, οι οποίοι στη συνέχεια, ως επί το πλείστον, αρίστευαν και στη ζωή.»

«Το Βαρβάκειο υπήρξε ο κύριος παράγοντας θετικής διαμόρφωσης της προσωπικότητας για μένα και για πολλούς συμμαθητές μου. Θεωρώ ότι με διαμόρφωσε σε αυτό που ονομάζουμε "υπεύθυνο πολίτη".»

«Δεν μας βοήθησε να συγχρωτισθούμε αρκετά με το άλλο φύλο στα πλαίσια της σχολικής ζωής.»

217

218

219

220

221

«Η ταξική ανάμειξη έκανε το Βαρβάκειο πολύ καλό. Οι μαθητές του ήταν ανήσυχα μυαλά πάνω από το μέσο σημερινό όρο. Αυτό που δεν καλλιεργούσε ήταν τις τέχνες, τη μουσική, τη ζωγραφική ούτε επίσης την κοινωνική και φιλοσοφική σκέψη, για να μπορούμε να κρίνουμε αυτά που βλέπουμε ή ακούμε.»

1970 - 1980

Φιλοπονία, φιλομάθεια, σημασία στη σφαιρική, πολύπλευρη και όχι στη μερική ή στη μονομερή μόρφωση, έφεση προς την τελειότητα, φιλοδοξία, αυτοεκτίμηση, αλληλοσεβασμό, ευγενή άμιλλα, συναδελφικότητα, κοινωνική αλληλεγγύη και αγάπη προς την πατρίδα, όλα αυτά καλλιέργησε το Βαρβάκειο τη δεκαετία 1970-1980.

Φιλοπονία, φιλομάθεια, πολύπλευρη μόρφωση, φιλοδοξία, αυτοεκτίμηση, αλληλοσεβασμός, ευγενής άμιλλα, κοινωνική αλληλεγγύη, αγάπη για την πατρίδα

«Το Βαρβάκειο με έμαθε να προσπαθώ πάντα να είμαι ο καλύτερος και να διακρίνομαι με την προσπάθεια. Να σέβομαι και να αναγνωρίζω την ανωτερότητα των άλλων, να προσπαθώ να τους φτάσω και να τους ξεπεράσω με τίμια μέσα και με προσωπική προσπάθεια χωρίς να "κλέβω".»

«Το σχολείο μας, μας έμαθε να έχουμε εμπιστοσύνη στις δυνάμεις μας και να ενεργούμε με ευθύ τρόπο πιστεύοντας ότι θα βγούμε νικητές στις μάχες της ζωής.»

«Εκείνο για το οποίο ξεχώριζαν οι μαθητές του Βαρβακείου ήταν ο καλός χειρισμός της ελληνικής γλώσσας και η οργανωμένη ρασιοναλιστική σκέψη, αν και δεν αποτελούσαν και τα δυο χαρακτηριστικό όλων των βαρβακειοπαίδων, ούτε αποκλειστικά δικό τους και μόνο προνόμιο.»

222

Πρόγραμμα της θεατρικής παράστασης «Φιλοκτήτης» που ανέβασαν στο θέατρο «Καλουτά» οι τελειόφοιτοι της Βαρβακείου Σχολής, 1980

1980 - 1990

Τα πρότυπα της αριστείας και της φιλομάθειας συνεχίζονται και στη δεκαετία του ΄80, παρ'όλο που οι εξετάσεις έχουν καταργηθεί και η εισαγωγή των μαθητών γίνεται με κλήρωση.

«Πρώτα απ' όλα το σχολείο αυτό ενέπνεε την άμιλλα, την υιοθέτηση του αξιώματος των διαφωτιστών ότι "η γνώση είναι δύναμη", ανεξάρτητα από το οικονομικό ή κοινωνικοπολιτικό υπόβαθρο που διαθέτει κανείς (διαφαινόταν αυτό και στο χώρο των καθηγητών και στο χώρο των μαθητών). Επιπρόσθετα, καλλιεργούσε την επιμονή και την προσήλωση στους στόχους, την έννοια της κοινωνικής αλληλεγγύης και της κοινωνικής ανεκτικότητας, τον αλληλοσεβασμό και την ειλικρίνεια απέναντι στους φίλους, τους συμμαθητές και τους καθηγητές, την αξιοκρατία.»

«Αναμφίβολα επηρέασε την προσωπικότητά μου. Κάθε σχολείο και κάθε δάσκαλος-καθηγητής, εξάλλου, επηρεάζει την προσωπικότητα των μαθητών του. Απέκτησα πολύ μεγάλο μορφωτικό, παιδαγωγικό, κοινωνικοπολιτικό οπλισμό-εξοπλισμό, που τον υλοποίησα και τον υλοποιώ σε κάθε τομέα της ζωής μου (ως εργαζόμενη, ως μητέρα, ως φίλη, ως πολίτης). Το διαπιστώνω εντονότερα με το χρόνο που περνά και έχω αποστασιοποιηθεί από τη θέση της μαθήτριας. Οπουδήποτε αναφερθεί ή χρειαστεί να καταγραφεί κάπου ότι έχω τελειώσει το Βαρβάκειο, αυτό, ειλικρινά, μου "έχει ανοίξει πόρτες", έχει θετικότατα προϊδεάσει τους αξιολογητές μου και μόνο θετικά έχω αντιμετωπιστεί.»

Αριστεία και φιλομάθεια

ΒΑΡΒΑΚΕΙΟΣ ΠΡΟΤΥΠΟΣ ΣΧΟΛΗ

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ

Η Βαρβάκειος Πρότυπος Σχολή σας προσκαλεί νά τιμήσετε μέ τήν παρουσία σας τήν διατριβή παράδοσης, ποῦ ἐργάσθηκε στό θέατρο «ΚΑΛΟΥΤΑ» (Πατησίων 240, στάση Λουκουμαλέου), τή Δευτέρα 22 Δεκεμβρίου 1980 στίς 8.00 μ.μ. μέ τήν τιμητική τοῦ Σχολικῆ «ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ».

Ἡ παράδοση αὐτή, ἀγκαλά τόν τελειοφοίτων τῆς Βαρβακείου, γίνεται μέσα στά πλαίσια τῶν πολιτιστικῶν ἐκδηλώσεων τῆς Σχολῆς.

№ 0381

Η ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΤΗΣ Β.Π.Σ. Π. Β. ΡΕΛΙΑ

223

224

1990 - 2000

Εμμονή στην αριστεία, δημιουργικότητα, αναζήτηση της γνώσης πέρα από το σχολείο, συστηματική προετοιμασία και επικέντρωση, ευγενής άμιλλα και κοινωνικοποίηση, σεβασμός και πειθαρχία καλλιεργήθηκαν στο Βαρβάκειο και τη δεκαετία αυτή.

225

«Οι καθηγητές του Βαρβακείου αποτέλεσαν παραδείγματα προς μίμηση για εμένα σε όλα τα μαθήματα αλλά και όλοι οι συμμαθητές μου ήταν και είναι προσγειωμένοι χαρακτήρες και επιτυχημένοι ο καθένας στον τομέα του. Σήμερα, όταν ξαναβρισκόμαστε, αντιλαμβάνομαι για άλλη μία φορά το περιβάλλον κινητοποίησης και σωστής παιδείας που μας διέπνεε όλους.

226

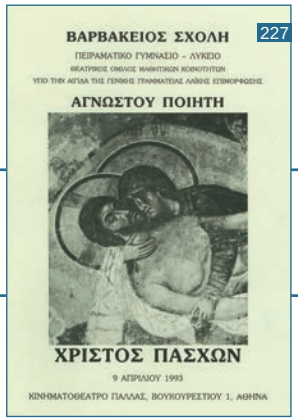

227

Αυτό το περιβάλλον δε θα μου είχε δοθεί ποτέ στο Γυμνάσιο/Λύκειο της γειτονιάς μου.»

«Το Βαρβάκειο μου ενέπνευσε ευγενείς φιλοδοξίες και αγάπη προς τη γνώση. Μου έδωσε κάποια ερεθίσματα. Του οφείλω ότι εκεί δημιούργησα "γερές" φιλίες που με ακολουθούν μέχρι και σήμερα.»

228

229

230

231

232

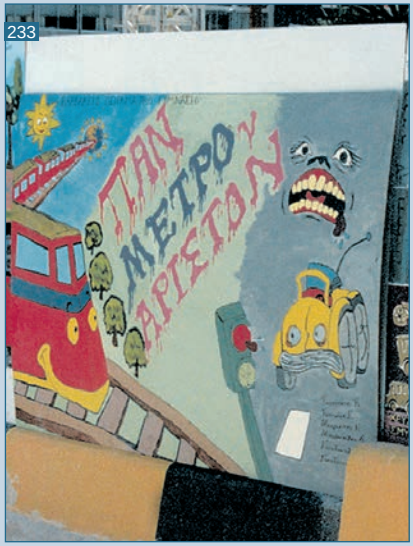

233

234

235

Βαρβακειόπαιδες που συνέβαλαν στην ιστορική έρευνα

ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ 1930 - 1939

Μπερλής Δ.	Τραπεζικός Υπάλληλος	1931
Τατάκης Ν.	Πολιτικός Μηχανικός - Μηχανολόγος	1933
Μπερνίτσας Μ.	Επίτιμος Δικηγόρος παρ' Αρείω Πάγω	1934
Αδαμόπουλος Ι.	Δικηγόρος	1936
Βρατσάνος Σπ.	Ομότιμος Καθηγητής Μοριακής Βιολογίας Πανεπιστημίου Columbia	1939
Νειάδας Μ.	Βιοχημικός, Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Παρισίων, Πτυχιούχος Α.Σ.Ο.Ε.Ε.	1939

ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ 1940 - 1949

Βορίδης Ευτ.	Ομότιμος Καθηγητής Καρδιολογίας	1943
Κανιάρης Βλ.	Εικαστικός	1946
Κωστόπουλος Μ.	Δημοσιογράφος	1946

ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ 1950 - 1959

Κώνστας Στ.	Μελετητής Βιομηχανικών και Περιβαλλοντικών Έργων	1951
Νικολαΐδης Κ.	Πολιτικός Μηχανικός	1952
Πλαγιανάκος Στ.	Πολιτικός Μηχανικός	1952
Παππάς Ι.	Καθηγητής Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου	1953
Νελαβίσκυ Βλ.	Επιχειρηματίας	1954
Μακρής Ι.	Υποναύαρχος Πολεμικού Ναυτικού ε.α.	1955
Γεραρής Χρ.	Επίτιμος Πρόεδρος του Συμβουλίου της Επικρατείας, τέως Πρόεδρος Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα	1956
Μανάφης Κ.	Ομότιμος Καθηγητής Φιλοσοφικής Εθνικού Καποδιστριακού Παν/μίου Αθηνών	1956
Πετρόπουλος Χρ.	Δικηγόρος	1956
Σταθόπουλος Μ.	πρώην Πρύτανης Πανεπιστημίου Αθηνών, Ομότιμος Καθηγητής Νομικής, Δικηγόρος	1956
Κρεμμύδας Κ.	Πολιτικός Μηχανικός	1957
Θεοδωρόπουλος Χ.	Ηλεκτρολόγος Μηχανολόγος	1958
Καραμπάτος Α.	Καθηγητής Πανεπιστημίου	1958
Κουτρουμπής Γ.	Ακτινοφυσικός	1959
Παπαστεφάνου Γ.	Πτυχιούχος Νομικής, Παραγωγός Ραδιοφωνικών και Τηλεοπτικών Εκπομπών	1959
Πετρέλης Στ.	Πολιτικός Μηχανικός	1959
Φαμέλης Ν.	Αρχιτέκτων - Χωροτάκτης	1959

ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ 1960 - 1969

Μουρμούρης Ι.	Καθηγητής Management M.C.A.	1962
Μπαχάς Μ.	Δικηγόρος	1962
Ζουράρις Χρ.	Δικηγόρος	1963
Ριβέλλης Πλ.	Συνταξιούχος Δικηγόρος, Δάσκαλος Φωτογραφίας	1963
Γρυσπολάκης Ι.	Καθηγητής και Πρύτανης Πολυτεχνείου Κρήτης	1965
Πάγκαλος Κ.	Ιατρός Γενετιστής - Παιδίατρος, Καθηγητής της Ιατρικής Γενετικής	1965
Παντέκης Ι.	Μεταλλειολόγος Μηχανικός	1965
Καλογεράς Δ.	Μηχανολόγος - Ηλεκτρολόγος Ε.Μ.Π., Ανώτατο Στέλεχος Βιομηχανίας	1966
Χλουβεράκης Εμ.	Μηχανολόγος - Ηλεκτρολόγος	1966
Σαΐτας Ι.	Αρχιτέκτονας Μηχανικός, Πολεοδόμος, Εθνολόγος, Ερευνητής	1967
Κόκκαλης Δ.	Δικηγόρος	1969
Λούρης Γ.	Ιατρός, Δρ. Βιοπαθολογίας - Μικροβιολογίας	1969
Παπαγρηγορίου Σπ.	Πολιτικός Μηχανικός	1969

Παπαδόπουλος Κ.	Πολιτικός Μηχανικός	1969
Τσατσανίφος Χρ.	Πολιτικός Μηχανικός, Καθηγητής Α.Ε.Ι.	1969

ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ 1970 - 1979

Δουλίδης Αν.	Τραπεζικός	1972
Θεοχαράκης Ν.	Αναπληρωτής Καθηγητής Τμήματος Οικονομικών Επιστημών Παν/μίου Αθηνών	1974
Σάκκουλης Τ.	Αρχιτέκτων Μηχανικός	1974
Γερασίμου Ν.	Δικηγόρος	1975
Κοτσιράκης Αντ.	Στρατιωτικός Ιατρός, Ορθοπεδικός Χειρουργός	1975
Γεωργακόπουλος Δ.	Ιατρός	1976
Ιατρίδης Θ.	Διοίκηση Πολυεθνικών Επιχειρήσεων	1976
Κοντοές Π.	Πλαστικός Χειρουργός	1976
Σωφρονίου Στ.	Ηλεκτρολόγος - Μηχανολόγος Ε.Μ.Π.	1976
Τζάνας Δ.	Οικονομολόγος	1976
Κόκκοτας Δ.	Επιχειρηματίας	1977
Αγγελάκας Εμμ.	Φαρμακοποιός Επιχειρηματίας	1978
Καραΐσκος Δ.	Εκπαιδευτικός - Διευθυντής Γυμνασίου	1978
Δημητρόπουλος Κ.	Πολιτικός Μηχανικός	1979
Μαυρομάτος Κ.	Ηλεκτρολόγος Μηχανικός	1979
Μηλάτος Α.	Πληροφορικός	1979
Τσακίρης Δ.	Δημοσιογράφος, Μηχανικός Μεταλλείων Ε.Μ.Π.	1979

ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ 1980 - 1989

Διβάρης Χαρ.	Φοροτεχνικός - Λογιστής	1981
Παπανικολάου Αθ.	Οικονομολόγος	1981
Κανάβας Κρ.	Ηλεκτρονικός	1982
Κεχρής Ι.	Γενικός Χειρουργός - Εντατικολόγος	1982
Κρούπης Χρ.	Επίκουρος Καθηγητής Βιοχημείας, ΕΚΠΑ	1982
Λαγουβάρδος Κ.	Δ/ντης Ερευνών στο Ινστιτούτο Περιβάλλοντος και Βιώσιμης Ανάπτυξης του Εθνικού Αστεροσκοπείου Αθηνών	1982
Μαυρομμάτης Κ.	Μαιευτήρας Γυναικολόγος	1982
Παπανικολάου Δ.	Ιατρός Ενδοκρινολόγος, Ερευνητής Merck & Co., Inc., New Jersey, ΗΠΑ	1982
Σαμπατάκης Κ.	Ηλεκτρολόγος - Μηχανολόγος	1982
Τσούκας Δ.	Ορθοπεδικός	1982
Φραντζεσκάκης Κ.	Φαρμακοποιός	1982
Σταύρου Μ.	Μηχανικός	1984
Αναγνώστου Ευδ.	Φιλόλογος	1986
Κωνσταντέλλου Αν.	Επίκουρη Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Αιγαίου	1986
Παπανικολάου Αθ.	Γεωπόνος	1986
Ρούσκας Α.	Καθηγητής Πανεπιστημίου Πειραιώς	1986
Σπανός Π.	Πληροφορικός	1986
Αναγνωστάκης Ι.	Σύμβουλος Επιχειρήσεων	1987
Παπανικολάου Ι.	Οικονομολόγος, MSc	1987
Σκουλαρίκη Κ.	Δικηγόρος	1987
Τσερεμέγκλη Αλ.	Ηλεκτρολόγος Μηχανικός	1987
Βασιλείου Δ.	Μηχανολόγος Μηχανικός	1988
Παπαδόπουλος Σ.	Ιατρός	1988

ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ 1990 - 2000

Σακελαρίου Α.	Λέκτορας στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας	1990
Σταυροπούλου Ε.	Δ/ντρια Εκπαίδευσης Προσωπικού σε Τράπεζα	1990
Μιχαλοπούλου Ι.	Βρεφονηπιοκόμος	1992
Μυλωνάς Δ.	Senior Relationship Manager, Γενική Τράπεζα	1992
Παπαδανιήλ Π.	Μηχανικός Συστημάτων Παραγωγής & Διοίκησης	1992
Σβανά Ειρ.	Αρχαιολόγος	1992
Σβανά Κλ.	Σκηνοθέτης	1994
Σταθόπουλος Π.	Ιατρός Νευρολόγος	1994
Βασιλιά Μ.	Ιδιωτική Υπάλληλος	1996
Λάππα Ρ.	Επιτηδευματίας	1996
Μιχαλοπούλου Αγγ.	Graphic Designer, Εικαστικός Δημιουργός, Συνιδρύτρια της Ελληνικής Κοινότητας Σχεδιαστών Οπτικής Επικοινωνίας (vcdc)	1996
Παπαδανιήλ Αρ.	Σκηνοθέτης - Animator, Συγγραφέας	1996
Αργυρός Τ.	Μηχανικός Υπολογιστών	1999
Δασκαλάκης Κ.	Αναπληρωτής Καθηγητής MIT	1999
Καλλιακούδη Κ.	Μηχανολόγος Μηχανικός Ε.Μ.Π.	2000

Διευθυντές Βαρβακείου

ΔΙΕΥΘΥΝΤΕΣ ΤΟΥ ΠΡΟΤΥΠΟΥ ΠΡΑΚΤΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Θεόδωρος Νέγρης, Φυσικός (1886 – 1888)
Δημοσθένης Γονατάς, Αξιωματικός Μηχανικού (1888 – 1889)
Κωνσταντίνος Γραμματικόπουλος, Φιλόλογος (1889 – 1893)
Λεωνίδας Λαπαθιώτης, Ταγματάρχης Πυροβολικού (1893 – 1894)
Σπυρίδων Δουκάκης, Φιλόλογος (1894 – 1896)
Κωνσταντίνος Μπαλίτης, Μαθηματικός (1896 – 1910)
Φιλόθεος Στεφανάκος, Φυσικός (1910 – 1912)
Ιωάννης Βαϊνόπουλος, Μαθηματικός (1912 – 1914)
Δημήτριος Κορτέσης, Φιλόλογος (1914 – 1918)
Γεώργιος Τζαμαλούκας, Μαθηματικός (1918 – 1921)
Ανδρέας Ανδρεόπουλος, Μαθηματικός (1921 – 1923)
Ιωάννης Ρωμανός, Μαθηματικός (1923 – 1925)
Φώτιος Παναγιωτάκος, Μαθηματικός (1925 – 1926)
Λεωνίδας Λιώκης, Φυσικός (1926 – 1930)

ΔΙΕΥΘΥΝΤΕΣ ΤΩΝ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΤΜΗΜΑΤΩΝ

Δημήτριος Γουδής, Φιλόλογος (1930 – 1931)
Γεώργιος Παλαιολόγος, Φιλόλογος (1931 – 1935)
Σακελλάριος Γερακιός, Φιλόλογος (1935 – 1964)

ΔΙΕΥΘΥΝΤΕΣ ΤΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΤΜΗΜΑΤΩΝ

Λεωνίδας Λιώκης, Φυσικός (1930 – 1951)
Θεόδωρος Πασσάς, Μαθηματικός (1951 – 1955)
Πέτρος Τόγκας, Μαθηματικός (1955 – 1956)
Λεωνίδας Αδαμόπουλος, Μαθηματικός (1956 – 1958)
Αλκίνοος Μάζης, Φυσικός (1958 – 1964)

ΔΙΕΥΘΥΝΤΕΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Κωνσταντίνος Κοντορλής, Φιλόλογος (1964 – 1966)
Βασίλειος Φούφας, Φιλόλογος (1966 – 1969)
Ανάργυρος Κουτσιλιέρης, Φιλόλογος (1969 – 1971)
Νικόλαος Σούλιας, Φιλόλογος (1971 – 1975)
Πανωραία Ρέλια, Φιλόλογος (1975 – 1981)
Αχιλλέας Λαζάρου, Φιλόλογος (1981 – 1982)
Γεράσιμος Μωραΐτης, Φιλόλογος (1982 – 1986)

ΔΙΕΥΘΥΝΤΕΣ ΤΡΙΤΑΞΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Γεώργιος Οικονόμου, Φιλόλογος (1986 – 1990)
Παναγιώτης Μπράβος, Θεολόγος (1990 – 1993)
Γεώργιος Γεωργόπουλος, Φιλόλογος (1993 – 1996)
Αθανάσιος Κουρταλίδης, Φιλόλογος (1996 – 1997)
Χριστίνα Βέικου, Φιλόλογος (1997 – 1998)
Κυριακή Βλησίδου - Δρόσου, Φιλόλογος (1998 – 2002)
Άννα Καραβέλη, Φιλόλογος (2002 – 2007)
Λεωνίδας Μάντζος, Γεωχημικός (2007 – σήμερα)

ΔΙΕΘΥΝΤΕΣ ΤΡΙΤΑΞΙΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Νικόλαος Χαραλαμπίου, Μαθηματικός (1986 – 1990)
Γεώργιος Γεωργόπουλος, Φιλόλογος (1990 – 1992)
Φώτιος Χατζηαναστασίου, Φιλόλογος (1992 – 1996)
Ευάγγελος Σκούβαρης, Φυσικός (1996 – 1997)
Περικλής Δασκαλάκης, Μαθηματικός (1997 – 1998)
Φώτιος Χατζηαναστασίου, Φιλόλογος (1998 – 2002)
Αιμιλία Βλαχογιάννη, Φιλόλογος (2002 – 2003)
Περικλής Δασκαλάκης, Μαθηματικός (2003 – 2007)
Σόνια Γελαδάκη, Φιλόλογος (2007 – 2011)
Μαρία Μωραΐτη, Βιολόγος (2011 – σήμερα)

Συμπληρωματικός κατάλογος εικόνων

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ

001 Εκδρομή στην Τρίπολη, 1957. Στο κέντρο, μεταξύ των καθηγητών, Φυσικής Αγωγής Γιώργου Αναστασάκη και Φιλολογικών Μιχαήλ Δαφέρμου, διακρίνεται ο μετέπειτα ραδιοτηλεοπτικός παραγωγός Γιώργος Παπαστεφάνου.

002 Μνημόσυνο Ιωάννη Βαρβάκη. Διακρίνονται μαθητές της Η' Τάξης Βαρβακείου, Ιανουάριος 1959. Πρώτος από αριστερά ο καθηγητής φιλόλογος Ιωάννης Στεργίου.

150 ΧΡΟΝΙΑ ΒΑΡΒΑΚΕΙΟ. ΓΙΑΤΙ;

005 Έπαινος, 1955-1956.

ΑΝΙΧΝΕΥΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΣΤΟ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

014 Φυλλάδιο που περιλαμβάνει τους λόγους που εκφωνήθηκαν στην τελετή θεμελίωσης του Βαρβακείου, 1857.

016 Ημερολόγιο της εποχής.

021 «Τα συμβάντα της 8ης Νοεμβρίου υπέρ του Ιερού Ευαγγελίου. Εν Αθήναις 1901».

022 Πρόγραμμα παράστασης Αισχύλου «Ορέστεια».

024 Γενική άποψη της Αθήνας από το Μετς, 1925.

033 Κάποιες από τις αντιδράσεις που προκάλεσε στο Βαρβάκειο η μεταρρυθμιστική πρόταση του 1997.

ΕΝΑ ΣΧΟΛΙΚΟ ΚΤΗΡΙΟ ΠΟΥ ΝΑ ΕΜΠΝΕΕΙ

046 Επιβλητική Bauhaus Σχεδιασμού Πρόσοψη.

047 Μεταμοντέρνος Συνδυασμός Φύσης και Σύγχρονων Υλικών.

048 Ελεύθερη Οργανική Ανάπτυξη στον Χώρο.

049 Αμφιθεατρική Πειθαρχία και Ουράνιο Τόξο.

050 Βιοκλιματική Πυραμίδα.

051 Ηλιακή Μοντερνιστική Μεγαλοπρέπεια.

052 Ρομαντική Επιστροφή στη Φύση.

053 Αρμονία Πόλης - Φύσης.

054 Γλυπτικό Μεταμοντέρνο Σύμβολο Γνώσης.

055 Παιχνίδι και Πλατωνικά Στερεά.

056 Λιτός Εκλεκτιστικός Ναός της Γνώσης.

057 Ελληνικό Κολλέγιο.

058 Μεταμοντέρνα Κλασσικιστικό Πρότυπο.

059 Σουρρεαλιστικά Ονειρικό Σύμβολο Έκφρασης και Λόγου.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΑΝΑΖΗΤΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΒΑΡΒΑΚΕΙΟ

065 Η Αθηνά του Βαρβακείου. (χρονολογία φωτογραφίας 1880)

ΜΙΑ ΜΑΤΙΑ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ, ΕΝΑ ΟΡΑΜΑ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

071 Το Βαρβάκειο Λύκειο μισογκρεμισμένο.

072 Το σχολικό συγκρότημα του Βαρβακείου Ψυχικού από ψηλά.

075 Επίσκεψη μαθητών του Λυκείου της Βαρβακείου Σχολής στο CERN μαζί με τις καθηγήτριες Φυσικής κ. Γιούλα Ρουμπέα και Γαλλικών κ. Λήδα Κατράκη. Μαζί τους η Ελληνίδα ερευνήτρια του CERN κ. Δέσποινα Χατζηφωτιάδου.

076 & **077** Η νεότερη γενιά αποφοίτων του Βαρβακείου με διεθνή αναγνώριση στην πανεπιστημιακή κοινότητα, Κωνσταντίνος Δασκαλάκης και στον χώρο των τεχνολογιών, Τάσος Αργυρός.

078 Οι καθηγητές, Καλλιτεχνικών κ. Λη Λυκούδη και Φυσικής κ. Δημήτρης Κατηφόρης μαζί με μαθητές που συμμετείχαν στο πρόγραμμα «Ζωγραφική πάνω στις περιφράξεις του Μετρό», 1 Ιουνίου 1993.

079 Γκράφιτι στο κτήριο του Βαρβακείου στο Ψυχικό τη δεκαετία του '90.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΔΗΛΩΣΗ

083 Ο σκηνοθέτης Γιάννης Σμαραγδής απευθύνει χαιρετισμό στην εκδήλωση και ανακοινώνει την ετοιμασία της ταινίας «Ο Θεός αγαπάει το χαβιάρι» για τη ζωή και το έργο του Ιωάννη Βαρβάκη.

084 Διαπρεπείς απόφοιτοι του Βαρβακείου παρακολουθούν την εκδήλωση.

085 Οι μαθητές Ηλίας Καπατσώρης, Ιάκωβος Κυριάκος, Πάνος Κουρκούνης και Χαράλαμπος Καραπαπάς με την καθηγήτρια κ. Έλενα Γκίκα.

086 Από δεξιά προς αριστερά οι κύριοι Μαρίνος Μπερνίτσας, Γιάννης Αδαμόπουλος και Μανόλης Νειάδας, απόφοιτοι του 1934, 1936 και 1939 αντίστοιχα, απαντούν σε ερωτήσεις των μαθητών.

087 Οι μαθητές Μαρία Κουτραφούρη και Χαράλαμπος Καραπαπάς ξεδιπλώνουν την ιστορία του Βαρβακείου.

088 Μέλη του Βαρβακείου Ιδρύματος και του Συλλόγου Αποφοίτων παρακολουθούν την εκδήλωση.

089 Η καθηγήτρια κ. Μαίρη Μπελογιάννη ευχαριστεί τον πανεπιστημιακό καθηγητή και τ. Υπουργό κ. Μιχάλη Σταθόπουλο για την καθοριστική συμβολή του στη διοργάνωση της εκδήλωσης.
090 Η πρόεδρος του Βαρβακείου Ιδρύματος κ. Λη Λυκούδη και η καθηγήτρια κ. Έλενα Γκίκα.
091 Οι μαθητές Ηλιέτα Καπάνταη και Ιάκωβος Κυριάκος παρουσιάζουν τα ευρήματα της έρευνας για τη σχολική ζωή του Βαρβακείου.
092 Διευθυντές και καθηγητές του Βαρβακείου παρακολουθούν την εκδήλωση.

Η ΣΧΟΛΙΚΗ ΖΩΗ ΣΕ ΕΝΑ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

093 Μαθητές της Βαρβακείου Σχολής σε ώρα μαθήματος.
094 Μαθητές και καθηγητής της Βαρβακείου Σχολής στο μάθημα της Χημείας.
095 & **096** Κατάθεση στεφάνων στον τάφο του Ιωάννη Βαρβάκη στο Α' νεκροταφείο, 1937. (φωτορεπορτάζ εφημερίδων)
097 Μαθητές της Βαρβακείου Σχολής σε γυμναστικές επιδείξεις.
098 Ομάδα Βόλεϊ της Βαρβακείου Σχολής, ημιτελικός αγώνας 1958.

Ο ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ

099 Το κτήριο της Βαρβακείου Σχολής στην οδό Αθηνάς.
100 Το Βαρβάκειο και τμήμα της αγοράς στη δεκαετία του 1930.
103 Τελετή στο προαύλιο της Βαρβακείου Σχολής στην οδό Αθηνάς.
104 Προαύλιος χώρος στο κτήριο της Βαρβακείου Σχολής στην οδό Αθηνάς, δεκαετία '30.
105 Αίθουσα διδασκαλίας στη Βαρβάκειο Σχολή της οδού Αθηνάς.
106 Εορτασμός Εθνικής Επετείου στο κτήριο της οδού Αθηνάς.
107 Το κτήριο της οδού Αθηνάς μετά το πλήγμα των Δεκεμβριανών.
108 Άποψη του Δ' Γυμνασίου στην οδό Μέτωνος.
109 Αγιασμός στην οδό Κωλέττη.
110 Το σχολικό κτήριο στην οδό Κωλέττη.
111 Εργασίες μαθητών.
112 Φωτογραφία από την κατεδάφιση του Βαρβακείου στην περιοχή της αγοράς το 1955. (αρχείο Π. Μυλωνά)
113 Η βιβλιοθήκη στο κτήριο της οδού Κωλέττη.
115 *«Ανδρέας: επίσημος προμηθευτής φρέσκιας τυρόπιτας του κυλικείου!»* (σχόλιο αποφοίτου)
116 Στο προαύλιο του κτηρίου στην Κωλέττη τη δεκαετία του '70.
117 *«Σπύρος, επιστάτης. Στη μεγάλη σιδερένια πόρτα, για να μπαινοβγαίνουν ελεύθερα στα διαλείμματα οι "μεγάλοι" από και προς τις οδούς Πρασσά και Βαλτετσίου, καθώς το προαύλιο δεν έφτανε για όλους, και για να υπάρχει ένας διαχωρισμός έτσι ώστε οι μεγάλοι να μη "χαλάνε" τους μικρούς με τις "κακές τους συνήθειες"».* (σχόλιο αποφοίτου)
118 Το σχολικό κτήριο του Βαρβακείου στο Ψυχικό, Μουσών και Παπαδιαμάντη, από ψηλά.
119 Άποψη από τους εξωτερικούς χώρους του σχολικού κτηρίου στο Ψυχικό.
120 Προαύλιος χώρος του σχολικού κτηρίου στο Ψυχικό.
121 Αίθουσα του σχολικού κτηρίου στο Ψυχικό, 1990. Με τους μαθητές διακρίνεται η καθηγήτρια Γαλλικών Αλίκη Μεγαρίτου.

ΟΙ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ

127 Σχολική εκδρομή στο Μαραθώνα το 1935.
128 Ομαδικό πορτρέτο καθηγητών της Βαρβακείου Σχολής.
129 Άγγελος Φέτσης, καθηγητής Φυσικής Αγωγής (αριστερά) και Αλέξανδρος Σαρής, καθηγητής φιλόλογος (δεξιά).
130 Εκπαιδευτική επίσκεψη στην Ακρόπολη το 1933.
131 Ο καθηγητής φιλόλογος Νικόλαος Φραγκίσκος με τους μαθητές του της Γ' Γυμνασίου σε εκπαιδευτική επίσκεψη στην Ακρόπολη το 1933.
132 Οι καθηγητές φιλόλογοι Αλέξανδρος Σαρής και Νικόλαος Φραγκίσκος με μαθητές τους στα προπύλαια του Βαρβακείου.
133 Σχολική εκδρομή στη «σπηλιά του Λιονταριού» στον Υμηττό, με τον καθηγητή Φυσικής Αγωγής Άγγελο Φέτση και μαθητές, το 1931-1932.
134 Στιγμιότυπο κατά την έξοδο από το κτήριο του Βαρβακείου στην οδό Αθηνάς. Διακρίνονται ο καθηγητής της Ζωγραφικής και του Σχεδίου Σπυρίδων Βακατάτσης και μαθητές.
136 Καθηγητές του Βαρβακείου στην ταράτσα του διδακτηρίου στην οδό Κωλέττη.
137 Οι καθηγητές Ιωάννης Κοναξής, Παράσχος Σταυρίδης, Νικόλαος Τζουγανάτος, Θεόδωρος Πασσάς, Πέτρος Τόγκας, Παπασαράντου.
138 Ο καθηγητής Φυσικής Αγωγής Θεόδωρος Μουζάλας.
139 Οι καθηγητές Μαθηματικών Νείλος Σακελλαρίου και Πέτρος Τόγκας.
140 Ο καθηγητής Μαθηματικών και διευθυντής του Βαρβακείου Λυκείου Λεωνίδας Αδαμόπουλος κάνει μάθημα στην τάξη.
141 Ο καθηγητής Μαθηματικών Πέτρος Τόγκας με μαθητές, 1951.
142 Μαθητές του Βαρβακείου και ανάμεσά τους οι καθηγητές Φυσικής Αγωγής, Γιώργος Αναστασάκης και Ιωάννης Κοναξής.
143 Φωτογραφία από τον αποκριάτικο χορό του Βαρβακείου τη δεκαετία του '50. Διακρίνονται ο μαθηματικός Λεωνίδας Αδαμόπουλος (δεύτερος από αριστερά), ο φιλόλογος Σακελλάριος Γερακιός (τρίτος από αριστερά) ο μαθηματικός Θεόδωρος Πασσάς (δεύτερος από δεξιά) και ο μαθηματικός Πέτρος Τόγκας (πρώτος από

δεξιά). Αριστερά στο βάθος διακρίνεται ο νεαρός μουσικοσυνθέτης Μίμης Πλέσσας στο πιάνο.

144 Ο καθηγητής Μαθηματικών και διευθυντής του Βαρβακείου Λυκείου Λεωνίδας Αδαμόπουλος κάνει μάθημα στην τάξη.

146 Οι καθηγητές Γαλλικών Παράσχος Σταυρίδης και Αλέκα Σίνη.

147 Ο καθηγητής Μαθηματικών Παναγιώτης Μπουρλιούφας κάνει μάθημα στην τάξη ΣΤ3, 1978. *«Δέστε τώρα δυο πραγματάκια που προκύπτουν πόσο χαριτωμένα είναι»*. (σχόλιο αποφοίτου)

148 Γιώργης Δημπόης, καθηγητής Θεολογικών, *«από τύχη και σύμπτωση φαντάζομαι αλλά κυρίως ποιητής. Ο καθηγητής που μιλούσε με τις ομορφότερες λέξεις για τα ωραία πράγματα και τις χυδαιότερες για τα άσχημα»*. (σχόλιο αποφοίτου)

149 Αλίκη Μεγαρίτου, καθηγήτρια Γαλλικών.

150 Γεώργιος Δήμου, καθηγητής Μουσικής.

151 Ο καθηγητής φιλόλογος κ. Φώτης Μέλιος με μαθητές της Α' Λυκείου.

152 Ο καθηγητής Μαθηματικών Παναγιώτης Μπουρλιούφας.

153 Η καθηγήτρια φιλόλογος και διευθύντρια του Γυμνασίου της Βαρβακείου Σχολής Πανωραία Ρέλια.

154 Ο καθηγητής φιλόλογος Γεώργιος Αγγελινάρας.

155 Ο καθηγητής φιλόλογος και διευθυντής του Πειραματικού Λυκείου, Γεώργιος Οικονόμου.

156 Οι καθηγητές Φυσικής Αγωγής Κυριαζής και Ιωάννης Μήλιος. *«Στα διαλείμματα έκαναν χρέη θηριοδαμαστή στο προαύλιο»*. (σχόλιο αποφοίτου)

157 Ο καθηγητής Φυσικής Αγωγής Παναγιώτης Πριόβολος.

158 Ο καθηγητής φιλόλογος Βασίλης Ασημομύτης με τους μαθητές του στην τάξη, 1980.

159 Αναμνηστική φωτογραφία του Συλλόγου Διδασκόντων του Βαρβακείου Πειραματικού Γυμνασίου. Διακρίνονται από αριστερά: Ηρώ Μικρούδη, Ιωάννα Τσιτσέλη, Αλίκη Μεγαρίτου, Άγγελος Γιαννόπουλος, Φώτης Χατζηαναστασίου (διευθυντής), Ειρήνη Παπαμιχαήλ, Γιώργος Παυλίδης, Ευαγγελία Κότη, Χριστίνα Μουστακλή, Βασιλική Σερέτη, Αγγελική Χήναρη, Περικλής Δασκαλάκης, Ανδρέας Βαλαδάκης.

160 Αναμνηστική φωτογραφία του Συλλόγου Διδασκόντων του Βαρβακείου Πειραματικού Γυμνασίου. Διακρίνονται από αριστερά: Μάντζος, Μπελογιάννη, Νικολοπούλου, Χατζηαναστασίου (διευθυντής), Μηνιώτη, Παπαμιχαήλ, Δασκαλάκης, Βέκιος, Χρονοπούλου, Ιωαννίδου, Ταλιαδώρου, Καραντώνη, Μπαλή, Μπλάνα, Κομποθέκρα, Χήναρη, Τσιτσέλη, Μπότσαρης, Μεγαλούδη, Καραδήμου, Λυμπέρης, Σιμιτοπούλου, Σεραφείγκος, Βαλαδάκης.

162 Διακρίνονται ο διευθυντής Γυμνασίου Φώτης Χατζηαναστασίου, η καθηγήτρια Γαλλικών Πίτσα Μπλάνα, η καθηγήτρια Μαθηματικών Ευαγγελία Κότη, η καθηγήτρια Οικιακής Οικονομίας Ιωάννα Τσιτσέλη και η διευθύντρια Λυκείου Κυριακή Βλησίδου.

167 Η καθηγήτρια των Αγγλικών κ. Ελένη Σιούλη σε εκπαιδευτικό ταξίδι στο εξωτερικό με μαθητές του Βαρβακείου.

172 «Η Κοινωνιολογία της Φτώχειας», ομαδική εργασία με υπεύθυνη καθηγήτρια την κ. Παναγιώτα Χανιά.

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ

177 Στιγμιότυπο από τα προπύλαια του Βαρβακείου. Διακρίνονται από αριστερά οι μαθητές: Μίχος Κωστόπουλος, Διονύσιος Βερβέρης, Βλάσης Κανιάρης, Τίτος Πατρίκιος.

178 Η τάξη των αποφοίτων του 1934 σε λεωφορείο που τους μεταφέρει στον Άγιο Ανδρέα Αττικής.

179 Βλάσης Κανιάρης, Τίτος Πατρίκιος. Μαθητές του Βαρβακείου τότε, στη συνέχεια διάσημος εικαστικός ο πρώτος, ποιητής ο δεύτερος.

180 Χαρακτηριστικό στιγμιότυπο αποφοίτησης μαθητών της Βαρβακείου Σχολής.

181 Οι καθηγητές Θεόδωρος Μαρκόπουλος, Λεωνίδας Λιώκης και Αλκίνοος Μάζης με μαθητές.

182 Μαθητές στην ταράτσα του σχολικού κτηρίου της οδού Κωλέττη.

183 Στιγμιότυπο από μαθητική παρέλαση της Βαρβακείου Σχολής.

184 Ο καθηγητής φιλόλογος Κωνσταντίνος Μερεντίτης με μαθητές.

185 Ο καθηγητής φιλόλογος Κωνσταντίνος Μερεντίτης με μαθητές.

186 Ο καθηγητής Μαθηματικών Ανδρέας Μαγουλάς και ο καθηγητής Γαλλικών Παράσχος Σταυρίδης με τους μαθητές της Ζ' τάξης, 1958.

187 Ο καθηγητής φιλόλογος Κωνσταντίνος Μερεντίτης με μαθητές σε σχολική εκδρομή στο Σούνιο, 1954.

188 Αναμνηστική φωτογραφία αποφοίτων, 1951.

189 Ο καθηγητής φιλόλογος Μιχαήλ Δαφέρμος με τους μαθητές της ΣΤ1 σε τριήμερη εκδρομή στον Μυστρά, 1957.

190 Μαθητές Βαρβακείου της ΣΤ' τάξης στο Άλσος του Πεδίου του Άρεως, 1957. *«Μετά τον σχολικό εορτασμό για την 25η Μαρτίου οι μαθητές απολαμβάνουν το πρώτο παγωτό της χρονιάς»*. (σχόλιο αποφοίτου)

191 *«Εν Φιλοθέη, 1957. Διάγοντες εν αποβολή (παρατηρήσατε το θλιμμένο του προσώπου μας)»*. (σχόλιο αποφοίτου)

192 Ανάλαφρο στιγμιότυπο από εκδρομή μαθητών της Βαρβακείου Σχολής στο Σούνιο, 1954.

198 *«Το υπόστεγο-μαντρότοιχος Ασκληπιού και Αραχώβης»*. (σχόλιο αποφοίτου)

202 *«Αποχώρηση χρονιάς 1982 από τη Νεάπολη Εξαρχείων».* (σχόλιο αποφοίτου)
203 Τάξη 1977, τριήμερη εκδρομή στη Χαλκιδική και την Έδεσσα. Με τους μαθητές διακρίνεται ο συνοδός καθηγητής Κωνσταντίνος Σκιαδάς.
204 Μαθητές της Γ' Λυκείου σε τάξη της Βαρβακείου Σχολής, 1982.
205 Παρέλαση Βαρβακείου Πειραματικού Γυμνασίου, Σύνταγμα 1987.
206 Ο διαπρεπής βαρβακειόπαις Κωνσταντίνος Δασκαλάκης, καθηγητής στο MIT, με τους γονείς του, τη μητέρα του Σοφία Αγαπουλάκη, φιλόλογο και τον πατέρα του Περικλή Δασκαλάκη, μαθηματικό και διευθυντή του Βαρβακείου Γυμνασίου. Στιγμιότυπο από εκδήλωση του Συλλόγου Αποφοίτων Βαρβακείου προς τιμήν του στο αμφιθέατρο του Μουσείου Ακρόπολης, 2011.
207 Αναμνηστική φωτογραφία μαθητών του Γ4 τμήματος του Βαρβακείου Πειραματικού Γυμνασίου, 1993.
208 Αναμνηστική φωτογραφία μαθητών του Γ3 τμήματος του Βαρβακείου Πειραματικού Γυμνασίου, 1993.

ΔΙΑΚΕΚΡΙΜΕΝΟΙ ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ ΤΟΥ ΒΑΡΒΑΚΕΙΟΥ

σελ. **99-100** Πορτρέτα διαπρεπών αποφοίτων διά χειρός Αντιγόνης Τσαγκαροπούλου, αποφοίτου της Βαρβακείου Σχολής και σημερινής φοιτήτριας της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών.

ΑΞΙΕΣ & ΠΡΟΤΥΠΑ

209 Εξώφυλλο του βιβλίου του Μαρίνου Μπερνίτσα, αποφοίτου 1934.
210 Εξώφυλλο εντύπου από εκδήλωση τιμής στη μνήμη του Ματθαίου Πόταγα (1924-1941).
211 Ο μαθητής του Βαρβακείου Ματθαίος Πόταγας, πρωτοπόρος της μαθητικής αντίστασης. Εκτελέστηκε από τους Γερμανούς στη Βυτίνα Αρκαδίας το 1941. *«Για την κατεχόμενη Ελλάδα, η θυσία του Μάθιου Πόταγα είναι η πρώτη πράξη αντίστασης, αφού έγινε στις 2 Μαΐου 1941 και για την κατεχόμενη Ευρώπη, η πρώτη επίσης στη μορφή και στο είδος, αφού παρόμοια θυσία δεν έχει αναφερθεί ως τώρα σε καμία άλλη χώρα της Ευρώπης».* (απόσπασμα από το βιβλίο του Μανώλη Γλέζου, *Και ένα μάρκο να ήταν. Οι οφειλές της Γερμανίας στην Ελλάδα, εκδόσεις Λιβάνη*, Αθήνα 2012)
212 Ο βαρβακειόπαις Διονύσης Παπαδόπουλος (1920-1943). Εκτελέστηκε από τους Γερμανούς στο Σκοπευτήριο της Καισαριανής για την αντιστασιακή του δράση. (άρθρο του Μανόλη Νειάδα στην εφημερίδα «Εστία»)
213 Σχολική εργασία.
214 Σχολική έκθεση.
216 Βραβείο σχολικών αγώνων κολύμβησης.
217 Σχολική εργασία.
218 Απολυτήριο Βαρβακείου Λυκείου, 1967.
219 Έλεγχος επίδοσης, 1961-1962.
220 Επιτυχόντες στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα. Μεταξύ αυτών και πολλοί τελειόφοιτοι της Βαρβακείου Σχολής, 31 Οκτωβρίου 1967, εφημερίδα «Το Βήμα».
221 Έπαινος, 1964.
223 Η πρόσκληση της θεατρικής παράστασης «Φιλοκτήτης» των τελειοφοίτων της Βαρβακείου Σχολής, 1980.
224 Πρόγραμμα της εορτής της Εθνεγερσίας του '21, Β.Π.Σ. 1981.
225 «Προσωπογραφία Ιωάννη Βαρβάκη» και «Ψαριανό Μοιρολόι», τοιχογραφίες στην αίθουσα τελετών του Βαρβακείου Πειραματικού Σχολείου, 1993.
226 Εικαστικές παρεμβάσεις στα σχολικά θρανία.
227 Πρόγραμμα παράστασης «Χριστός Πάσχων», 1993.
228 Έπαινος του Συλλόγου καθηγητών του Βαρβακείου Πειραματικού Λυκείου.
229 «Η Φαλακρή Τραγουδίστρια», αφίσα διά χειρός Αρίσταρχου Παπαδανιήλ.
230 Δίπλωμα συμμετοχής στους Πανελλήνιους Μαθητικούς Αγώνες Αρχαίου και Σύγχρονου Θεάτρου. Γ' Βραβείο για την παράσταση «Η Φαλακρή Τραγουδίστρια» στους μαθητές του Βαρβακείου Πειραματικού Λυκείου, 1996.
231 «Μετρό με χιούμορ», δημοσίευμα της εφημερίδας «Ελεύθερος Τύπος», που εξάρει τις δύο δημιουργικές συμμετοχές του Βαρβακείου Γυμνασίου με αφορμή το υπό κατασκευή αθηναϊκό μετρό, 1993.
232 «Χρώματα στην Αθήνα...», δημοσίευμα της εφημερίδας «Ελευθεροτυπία» που εξάρει την εργασία των βαρβακειοπαίδων που εμπνεύστηκαν από το μετρό της Αθήνας, 1993.
233 «ΠΑΝ ΜΕΤΡΟν ΑΡΙΣΤΟΝ», μια εκ των δύο συμμετοχών του Βαρβακείου Πειραματικού Γυμνασίου στο πρόγραμμα «Ζωγραφική πάνω στις περιφράξεις του Μετρό», πλατεία Συντάγματος 1993.
234 Βεβαίωση συμμετοχής στο πρόγραμμα «Ζωγραφική πάνω στις περιφράξεις του Μετρό», 1993.
235 Η κ. Ντόρα Μπακογιάννη, ως Υπουργός Πολιτισμού, με τους μαθητές του Βαρβακείου Πειραματικού Γυμνασίου, Μαρία Παπαφίγκου και Αρίσταρχο Παπαδανιήλ, σε εκδήλωση στο πλαίσιο του προγράμματος «Ζωγραφική πάνω στις περιφράξεις του Μετρό», 1993.
236 Το άγαλμα του Ιωάννη Βαρβάκη στο Ζάππειο, έργο του γλύπτη Λεωνίδα Δρόση.

Πηγές

Αρχείο **Βιβλιοθήκης Α. Γ. Σαρή, Βαρβάκειο Πρότυπο Πειραματικό Γυμνάσιο** *027*
Αρχείο **Γενναδείου Βιβλιοθήκης** *013*
Συλλογή **Εθνικού Ιστορικού Μουσείου** *009, 015, 021, 061*
Φωτογραφικό αρχείο **Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου - Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης** (**ΕΛΙΑ-ΜΙΕΤ**) *016, 018, 019, 020, 024, 025, 060, 065, 071, 093, 094, 095, 096, 097, 099, 101, 103, 105, 128, 180, 236*
Αρχείο εφημερίδας **Η Καθημερινή** *028*
Αρχείο **Κέντρου Μελετών και Ερευνών Ελληνικού Θεάτρου** *022*
Αρχείο **Μουσείου Μπενάκη** *100*
Αρχείο **Νεοκλασικής Αρχιτεκτονικής Εμπορικής Τραπέζης της Ελλάδος** *017*
Αρχείο **Ψηφιοποιημένων Εικόνων Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών** *011*

Φωτογραφικό αρχείο καθηγητή **Δημήτρη-Κλεομένη Ζερβού** *044, 046, 047, 048, 049, 050, 051, 052, 053, 054, 055, 056, 057, 058, 059, 120*
Φωτογραφικό αρχείο καθηγήτριας **Μαίρης Μπελογιάννη** *004, 006, 008*
Φωτογραφικό αρχείο καθηγητή **Θοδωρή Οτζάκογλου** *045*
Αρχείο κόρης καθηγητή **Πατρίτσιας Αδαμοπούλου** *140, 143, 144*
Αρχείο αποφοίτου **Τάσου Αργυρού** *077*
Αρχείο αποφοίτου **Χρίστου Γεραρή** *005*
Αρχείο αποφοίτου **Κωνσταντίνου Δασκαλάκη** *076*
Αρχείο αποφοίτου **Χαράλαμπου Διβάρη** *222, 223*
Αρχείο αποφοίτου **Βλάση Κανιάρη** *109, 136, 177, 179, 181, 182*
Αρχείο αποφοίτου **Κρέοντα-Βασίλη Κανάβα** *115, 117, 148, 149, 150, 151, 156, 199, 200*
Αρχείο αποφοίτου **Δημήτρη Καραΐσκου** *147, 155*
Αρχείο αποφοίτου **Γιάννη Κεχρή** *204*
Αρχείο αποφοίτου **Γιώργου Κουτρουμπή** *098*
Αρχείο αποφοίτου **Ρούλας Λάππα** *079*
Αρχείο αποφοίτου **Ιωάννη Μακρή** *185, 187, 192*
Αρχείο αποφοίτου **Αγγελικής Μιχαλοπούλου** *234*
Αρχείο αποφοίτου **Ιωάννας Μιχαλοπούλου** *201*
Αρχείο αποφοίτου **Μανόλη Νειάδα** *062, 102, 104, 106, 127, 129, 130, 131, 135, 212*
Αρχείο αποφοίτου **Βλαδισλάβ Νελαβίσκυ** *216*
Αρχείο αποφοίτου **Αρίσταρχου Παπαδανιήλ** *068, 069, 078, 121, 159, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 207, 208, 225, 226, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 235*
Αρχείο αποφοίτου **Πάνου Παπαδανιήλ** *073*
Αρχείο αποφοίτου **Σάββα Παπαδόπουλου** *154, 158*
Αρχείο αποφοίτου **Σταύρου Πετρέλη** *001, 002, 186, 189, 190, 191*

Αρχείο αποφοίτου **Ιωάννη Σαΐτα** *111, 113, 213, 214, 217, 218, 219, 220, 221*
Φωτογραφικό αρχείο αποφοίτου & γονέα **Τάσου Σάκκουλη** *Φωτογραφίες ομιλητών (σελ. 14), 033, 034, 080, 081, 084, 086, 087, 088, 092, 119*
Αρχείο αποφοίτου **Κλεοπάτρας Σβανά** *227*
Αρχείο αποφοίτου **Δημητρίου Τσακίρη** *152, 153*
Αρχείο αποφοίτου **Αλεξάνδρας Τσερεμέγκλη** *205*
Αρχείο αποφοίτου **Κώστα Φραντζεσκάκη** *202*
Φωτογραφικό αρχείο γονέα **Δημήτρη Σύριου** *206*

Βαρβάκειο '95-'96, έκδοση των τελειόφοιτων της Βαρβακείου Σχολής *063, 064, 066*
Ημερολόγιο Πειραματικού Γενικού Λυκείου Βαρβακείου Σχολής 2010 *σελ. 99-100*
Λεύκωμα Βαρβακείου Πειραματικού Γυμνασίου 1999-2000 *122, 123, 124, 125, 126, 160, 161, 162, 164, 166, 167*
Λεύκωμα Βαρβακείου Πειραματικού Γυμνασίου 2002-2003 *067*
Σχολικό περιοδικό του Λυκείου της Βαρβακείου Σχολής **Πυρφόρος**, Σεπτέμβριος 2012 *074, 075*

Βασίλης Ασημομύτης, **Ιωάννης Βαρβάκης**, Κάκτος, Αθήνα 2001 *070*
Σόνια Γελαδάκη, **Το Β' εν Αθήναις Γυμνάσιο**, Κάκτος, Αθήνα 2005(2) *023*
Αλέξης Δημαράς & Βάσω Βασιλού-Παπαγεωργίου, **Από το κοντύλι στον υπολογιστή**, Μεταίχμιο, Αθήνα 2008 *014, 031, 032*
Ρούλα Κοντογιάννη, **Η' Γυμνάσιο Αθηνών**, Κέδρος, Αθήνα 2003 *026*
Μαρίνος Μπερνίτσας, **Το Βαρβάκειο όπως το έζησα στις δόξες του**, ανάτυπο Επιφυλλίδας εφημερίδας **Εστία**, Αθήνα 2009 *132, 133, 134, 175, 176, 178, 209*
Χρήστος Πετρόπουλος, **Ο δάσκαλός μου Αλέξανδρος Γ. Σαρής**, αυτοέκδοση, Αθήνα 2005 *215*
Συλλογικό, **Αι Αθήναι ως εκπαιδευτική πόλις. Από τον 19ο προς τον 20ο αιώνα**, Μουσείο Ιστορίας της Παιδείας Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα 1999 *010, 029, 035, 036, 107*
Σύλλογος Αποφοίτων Βαρβακείου Σχολής, **Βαρβάκειος Πρότυπος Σχολή. Η εποχή των αρίστων**, Κάκτος, Αθήνα 2007 *007, 037, 038, 108, 116, 137, 138, 139, 141, 142, 145, 146, 163, 165, 188*

Η Ελλάδα των ευεργετών, Ιωάννης Βαρβάκης ένθετο στην εφημερίδα **Ημερησία** *112*
Πρόσκληση αποκαλυπτηρίων ανδριάντα Ματθαίου Πόταγα στη Βυτίνα Αρκαδίας *210, 211*

Τουριστικός ιστότοπος του Δήμου Αίγινας www.discoveraigina.gr *012*
e-περιοδικό για την αρχιτεκτονική **Greek architects** www.greekarchitects.gr *040, 041, 042, 043*
Χάρτες **bing** *072, 118*
Χάρτες **google earth** *034*

236

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ασημομύτης Βασίλης
Ιωάννης Βαρβάκης
εκδόσεις Κάκτος, Αθήνα 2001

Ασημομύτης Βασίλης
Ιωάννης Βαρβάκης, ο πατριώτης
εκδόσεις Κάκτος, Αθήνα 2013

Γκίκα Έλενα, Μπελογιάννη Μαίρη
Η ιστορική έρευνα στο σχολείο ως βιωματική δράση:
Η σχολική ζωή του Βαρβακείου 1934-2000
Νέα Παιδεία, τχ. 142, σ. 118-129, Αθήνα 2012

Μπερνίτσας Μαρίνος
Το Βαρβάκειο όπως το έζησα στις δόξες του
ανάτυπο Επιφυλλίδας εφημερίδας "Εστία", Αθήνα 2009

Μπρης Γεώργιος (επιμέλεια)
Επετηρίς Βαρβακείου Ιδρύματος
Βαρβάκειον Ίδρυμα, Αθήνα 1961

Πετρόπουλος Χρήστος
Ο δάσκαλός μου Αλέξανδρος Γ. Σαρής
αυτοέκδοση, Αθήνα 2005

Συλλογικό έργο
Αι Αθήναι ως εκπαιδευτική πόλις.
Από τον 19ο προς τον 20ο αιώνα
Μουσείο Ιστορίας της Παιδείας,
Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα 1999

Συλλογικό έργο
Ο Βαρβάκης και το Βαρβάκειο
παραγωγή Βαρβακείου Ιδρύματος, εκδόσεις Ταξιδευτής,
Αθήνα 2012

Σύλλογος Αποφοίτων Βαρβακείου Σχολής
Βαρβάκειος Πρότυπος Σχολή. Η εποχή των αρίστων
εκδόσεις Κάκτος, Αθήνα 2007

150 χρόνια ΒΑΡΒΑΚΕΙΟ

ΤΟ ΕΠΕΤΕΙΑΚΟ ΛΕΥΚΩΜΑ
«150 ΧΡΟΝΙΑ ΒΑΡΒΑΚΕΙΟ. Η ΣΧΟΛΙΚΗ ΖΩΗ ΣΕ ΕΝΑ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ»
ΣΕ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΛΕΝΑΣ ΓΚΙΚΑ ΚΑΙ ΜΑΙΡΗΣ ΜΠΕΛΟΓΙΑΝΝΗ
ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΣΕ ΧΑΡΤΙ ILLUSTRATION 170 ΓΡΑΜΜΑΡΙΩΝ
ΣΕ ΧΙΛΙΑ ΑΝΤΙΤΥΠΑ ΤΟΝ ΝΟΕΜΒΡΙΟ ΤΟΥ 2013 ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ
ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΟΥ ΒΑΡΒΑΚΕΙΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ Ν.Π.Δ.Δ.
Δ.Σ. ΒΑΡΒΑΚΕΙΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ: ΛΗ ΛΥΚΟΥΔΗ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ)
ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΜΑΝΤΖΟΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ), ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ ΧΑΤΖΗΠΑΝΤΕΛΗ (ΤΑΜΙΑΣ)
ΜΑΡΙΟΣ ΜΠΑΧΑΣ, ΤΑΣΟΣ ΣΑΚΚΟΥΛΗΣ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΥΡΙΟΣ,
ΕΛΕΝΗ ΤΣΑΛΟΥΧΙΔΟΥ, ΛΕΤΑ ΦΟΥΝΤΑ (ΜΕΛΗ)
ΑΓΛΑΪΑ ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΥ (ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΣ)

ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ

150 χρόνια ΒΑΡΒΑΚΕΙΟ

Η σχολική ζωή σε ένα ιστορικό σχολείο

ΒΑΡΒΑΚΕΙΟΝ
1953
ΙΔΡΥΜΑ

9 786188 100008 >